

Fiskerjænten.

Fortælling

Forord til den elektroniske udgave

Denne *Fortælling* av **Bjørnstjerne Bjørnson** (1832-1910) i en sednere udgave i normalstil er digitalisert i juli 2009 av Nasjonalbiblioteket i Oslo og tilpasset for Projekt Runeberg i juni 2016 av Ralph E.

Jfr **originaludgaven i frakturstil** fra 1868!

GVLDEMDAL6KE BOGHANDHL

FISKERJÆNTENBJØRNSTJERNE BJØRNSON

FISKERJÆNTEN

FORTÆLLING

KRISTIANIA GYLDENDALSKE BOGHANDEL

KJØBENHAVN - BERLIN - LONDON MCMXXITO OG TYVENDE OPLAG

BERNH. WÆRØS BOKTRYKKERI, BERGENFØRSTE KAPITEL.

Hvor silden i lang tid har hat stadig insig, danner sig efterhånden en by, når lejligheden for resten er der. Ikke alene kan man sige om slike byer, at de er kastet op av havet, men på stor avstand ser de også ut som opskyllet tømmer og vrak, eller som en flokk hvælvede båter som fiskerne har trukket over sig til ly en stormnat; når man kommer nærmere, ser man hvor tilfældig det hele har bygd sig. idet der ligger fjæll midt inne i færdselen, eller flækken deles av vand i tre, fire stumper, mens gåterne kroker og kravler. Kun én betingelse er fælles for dem alle: der er ly på havnen for de største skib; der er lunt som i en dåse, og derfor er disse innelukker gode at finne for de skib som med forrevne sejl, forslåt skanseklædning kommer drivende fra storsjøen for at søke pusterum.

I en sådan liten by er stille; alt som støjer, er henvist til bryggerne hvor bøndernes båter har bitt sig fast, og skibene laster og losser. Langs bryggerne i vor lille by ligger den eneste gate; de hvitr og rødmalte en- og to-e tages hus følger denne på den annen side, dog ikke vægg i vægg, men med smukke haver imellem; det er altså en lang, bred gate, som forøvrig i pålandsvind lugter av det som er på bryggerne. Her er stille — ikke av frygt for

politiet; ti her er i regelen intet — men av frygt for omtale, såsom alle mennesker er kjænt. Går man nedover gaten, må man hilse in til hvært vindu, hvor der også gjærne sitter en gam-6

mel dame som hilser igjæn. Ænvidere må. man hilse dem man møter; ti alle disse stille mennesker går og tænker på hvad der passer sig i almindelighed, og for dem i særdeleshed. Den der overskrider det mål der er sat hans stand eller stilling, taper sit gode rygte; ti man kjænner ikke alene ham, men hans far og hans farfar, og man leter op hvor der i familien før har vist sig hang til det usømmelige.

Til denne stille by kom for mange år siden velagtede mann Per Olsen; han kom fra landet, hvor han hadde næret sig av at drive med kram og spille violin. I byen åpnet han for sine gamle kunder en bod, hvor han foruten kram solgte brænnevin og brød; man hørte ham gå op og ned og spille springdanser og brudemarscher i »bakværelset« bak boden; han gløttet in gjænnem glasgluggen i døren, hvær gang han drev forbi, og var dor så kommet en kunde, avsluttet han spillet med en tremulant og gik in. Handelen gik ypperlig, han giftet sig og fik en søn, som han opkallte efter sig selv, dog ikke Per, men Peter. Lille Peter skulde bli hvad Per følte han ikke var, et dannet menneske, hvorfor gutten blev sat in på latinskolen. Når nu hine som skulde være hans kammerater, banket ham hjæm fra sine leker, fordi han var en søn av Per Olsen, så banket Per Olsen ham ut til dem igjæn; ti på ånnen måte kunde gutten ikke bli dannet. Lille Peter følte sig følgelig forlatt på skolen, og blev doven og efterhånden så like nøjd med det altsammen, at faren hværken kunde slå smil eller gråt av ham. Da opgav Per bankingen og satte ham i boden. Hvor undredes han ikke, da han her så gutten gi enhvær hvad han forlangte, uten at gi et korn for meget, aldrig selv spise en sveske, men veje, tælle, indføre uten at ændre en mine, helst uten at tale, og meget langsomt, men med ubrødelig nøjagtighed. Faren fattet atter håb om ham og sendte ham med en siide-skute til Hamburg for at gå på et handelsinstitut og for at lære fine manerer, han var borte i otte måneder, det måtte vel være nok. Da han kom tilbake, haddeFiskerjænten

han forsynt sig med seks nye sætt klær, og bar ved landstigningen det ene sætt utenpå det annet; »ti det man går og står i, kan ikke fortoldes«. Men, tykkelsen untagen, gjorde han omtrent samme figur, da lian dagen efter kom på gaten. Han gik stiv og strak, med hænderne ret ned, han hilste med et pludseligt rykk, han bukket, som var han ledeløs, for atter straks at bli stiv, han var biet den virkeliggjorte høflighed, men altsammen uten at mæle et ord, og hurtig, med en viss skyhed. Sit navn skrev han ikke længer Olsen, men Ohlsen, hvilket gav byens vittige hode lejlighed til følgende spørsmål: »Hvor langt kom Peter Olsen i Hamburg?« Svar: »Til det første bokstav.« Han pønset også på at kalle sig Pedro; men da han døjet så megen harm for h'ets skyll, opgav han det og skrev sig P. Ohlsen. Han utvidet farens handel og ægtet, allerede i sit to og tyvende år en rødhændet butikjomfru, forat hun skulde holde hus; ti faren var just biet enkemann, og det var sikkrere at ha kone æn husholderske. Årsdagen derefter fik hun en søn, som ukedagen derefter het Pedro. Da værdige Per Olsen var biet bestefar, følte han som et indre kall til at bli gammel. Han overlot derfor handelen til sønnen, satte sig utenfor på en bænk og røkte skråtobak av en snadde. Og da han en dag tok på at kjede sig derute, ønsket han at han snart måtte få dø, og likesom alle hans ønsker stillfærdig var gåt i opfyldelse, således gik også dette.

Hadde nu sønnen Peter arvet udelukkende den ene side av farens ævne, handelssluheden, så syntes sønnesønnen Pedro udelukkende at ha arvet den ånnen, tone-kvikheden. Han lærte meget sent at læse, men meget tidlig at synge, han blåste fløjte så godt at man måtte være biet det var, han var fin av syn og bløt av sinn. Men dette kom bare faren til ulejlighed, såsom hans egen travle nøiagtighed skulde opdrages i gutten. Når han så glæmte noget, blev han ikke utskjændt og banket, som faren var biet, men han blev kløpet. Dette skedde ganske stille, med en venlighed man næsten kunde kalle8

høflig, men det skedde ved hvær minste lejlighed. Moren talte hans blå og gule pletter hvær kvæll, hun klæd-de ham av, og kysste på dem, men hun gjorde ingen motstand; ti hun blev selv kløpet. For hvær rift på hans klær,

der var farens omsydde Hamburgere, for hvær plet i skolebøkerne stod hun i skyll. Det het derfor altid: »Ikke det, Pedro! vogt dig, Pedro! husk. Pedro!« — han var rædd faren og blev kjed moren. Blant kammeraterne døiet han ikke vondt, da han straks gråt og bad for sine klær; men han blev kallt vissenpinn og ikke videre vyrdt. Han lignet en syk, fjærløs andunge, som alle steder hinket efter flokken, og sprang langt avsides med den lille bit han kunde stjæle sig til; ingen delte med ham, derfor delte han heller ikke med nogen.

Men snart opdaget han det var anderledes blant byens simple barn; ti de gav sig tålmod med ham, fordi han var finere æn de selv. En høj, kraftig jænte som hersket over hele flokken, tok sig av ham. Han kunde ikke bli mæt av at se på henne: hun hadde ravnsort hår som stod i en krull og var aldrig kjæmmet anderledes æn med fingrene; hun hadde stærkt blå øjne, kort panne, det hele ansigt samlet sig i ett og fløj like på. Hun var altid i opstyr eller arbejde, om sommeren barbent, bararmet og brunstekt, om vinteren klædd som andre til sommerbruk. Hennes far var lods og fisker; hun fløj om og solgte hans fisk, hun andøvde hans båt, og når han lodset, drev hun fiskeriet alene. Enhvær som så henne, måtte vænde sig og se én gang til; ti hun var selvhjulpen. Hun het Gunlaug, men kalites Fiskerjænten, en titel hun tok imot som sin rang. Hun hjalp i lekene altid de svake, hun hadde trang til at ta sig av andre, og nu tok hun sig av denne fine gut.

I hennes båt kunde han blåse fløjte, som var biet ban-lyst hjæmme, siden man trodde den tok tanken fra hans lekser. Hun rodde ham ut på fjorden, hun tok ham med på sine længere fisketurer, snart gjorde han også natte-turene med. Da rodde de ved solnedgang utover i denFiskerjænten

9

lyse sommerstillhed. Han blåste fløjte, eller hørte på henne, som fortalte ham alt hun visste, om havmænn, draug, forlis, fremmede land og sorte folk, sådant som sjømændende hadde fortalt. Hun delte sin mat med ham, som hun delte sin kunskap, og han mottok alt uten at gi noget igjæn; ti han hadde ingen mat med hjæmme-fra, og ingen fantasi med fra skolen. De rodde til solen gik ned over snefjællene, la så til land ved en holme og gjorde ild op, d. v. s. hun samlet kvist og kvast ihop: han sat og så på. En av sin fars havtrøjer og et åklæ hadde hun slæpt med til ham, deri blev han inpakket. Hun passet ilden, og han sovnet in: hun holdt sig våken ved at synge stumper av viser og salmer; hun sang med stor, klar røst, intil han sovnet, siden sagte. Når solen atter stod op på den ånnen side og som forbud skjøt en gulkold lysning foran sig over fjællene, vækket hun ham. Skogen stod ænnu sort, engen mørk, men begynte at bli brunrød og blinkende, in til fjællkammen glødet, og alle farver kom skyllende. Så drog de båten på vandet igjæn, den skar stripe i den sorte morgenbris, og snart lå de på grunnen i lag med andre fiskere.

Da vinteren kom, og turene stanste, søkte han henne i hennes hjæm; han kom jævnlig igjæn og så på henne, mens hun arbejdet; men hverken hun eller han talte stort; det var som sat de sammen og væntet sommeren. Da den kom, blev desværre også denne nye utsigt til liv tat fra ham; Gunlaugs far døde, og hun forlot byen, og gutten blev på lærernes råd sat i boden. Der stod han sammen med moren; ti faren, som efterhånden hadde fåt farve av de gryn han vejde, måtte til sengs i bakværelset. Derfra vilde han dog ænnu være med i alt. måtte høre hvad hvær især solgte, lot som han ikke hørte, til han fik dem så nær at han kunde klipe dem. Og da væken var biet ganske tør i denne lille lampe, så sluknet den en nat. Konen gråt uten at vite bestemt hvorfor, men sønnen kunde ikke klipe en tåre. Da de hadde penger nok at leve av, hævet de handelen, utryddet hvært minne, og gjorde boden om til dagligstue.10

Fiskerjæntiii

Der satte moren sig in ved vinduet og strikket strømper; Pedro satte sig i det værelse som var på den ånnen side av gangen, og blåste fløjte. Men straks sommeren kom, kjøpte han en liten, let sejlbåt, drog over til holmen, og lå hvor Gunlaug hadde ligget.

Og som han en dag hvilte der borti lynget, så han en båt styre like mot, lægge til ved siden av hans,, og Gunlaug stige ut. — Hun var aldeles den samme, kot full-voksen og højere æn andre kvinnfolk. Men nætop som hun nu fik øje på ham, veg hun ganske langsomt; hun hadde ikke tænkt sig, at også han var biet voksen.

Dette bleke, magre ansigt kjænte hun ikke; det var ikke længer sykeligt og fint, det var sløvt. Men ved at se på henne fik øjet en stille lysning ut av fordums drømme; hun gik atter på, og for hvært skridt hun kom, fallt der som et år av ham, og da hun stod hos ham, hvor han var sprunget op, da lo han som et barn, da talte han som et barn: det gamle ansigt lå over et for-gjæmt barn: han var nok biet ældre, men han var ikke vokset.

Dog — nætop dette barn søkte hun, og nu da hun hadde funnet det igjæn. visste hun ikke hvad hun videre skulde gjøre: hun lo og blev rød. Uvilkårlig følte han som en magt i sig; det var første gang i hans liv han blev smuk i samme stund, det varte måske blot et øjeblik, men i dette øjeblik var hun tat.

Hun var av de naturer som blot kan ælske hvad der er svakt, hvad de har båret på sine hænder: hun hadde tænkt at være i byen to dager, hun blev i to måneder. I disse to måneder vokste han mere æn i al sin øvrige ungdom; han løftedes såvidt op av drøm og døs, at han la planer; han vilde bort, han vilde lære at spille! Men som han atter en dag vttret dette, blev hun blek og sa: »Ja, men så må vi gifte os først.« Han så på henne, hun så visst igjæn, de blev begge ildrøde, og så sa han: »Hvad vilde folk sige til det?«

Gunlaug hadde ikke tænkt over, at han kunde ville annet æn det hun vilde, fordi hun aldrig kunde ville

annet æn det han vilde. Men nu så hun det like in i sjælen på ham, at han aldrig en stund hadde tænkt på at dele annet med henne æn det hun gav. Hun opdaget i ett minut, at sådan hadde det været hele deres liv. Hun hadde begynt i medlidenhed og sluttet i kjærlighed til det som hun selv hadde været god imot. Hadde hun nu hat sindighed blot en liten stund; ti han så hennes opluende harme, blev rædd og ropte: »Jeg vil!«

— hun hørte det; men harmen over egen dumhed og hans usselhed, over egen skam og hans fejghed kokte i en sådan glødende hast op mot sprængningens stund

— at aldrig er en kjærlighed, begynt i barndom og aftensol, vugget av bølger og måneskin, ledsaget av fløjte og sagte sang, ændt bedrøveligere; ti hun grep ham med begge sine hænder, løftet ham, og ret av hj ærtens fylle rundjulte ham, rodde derpå tilbake til byen og gik over fjællene med det samme.

Han var sejlt ut som en forælsket yngling, der er på vej at erobre sin mandom, han rodde hjæm igjæn som en olding der ingen mandom har hat. Kun én erindring ejde hans liv, og den hadde han dårlig tapt; kun ett sted i værden hadde han at ta tilbake til, og dit turde han ikke mere komme. I grubleriet over sin egen elendighed, og hvordan egentlig dette altsammen var kommet, fallt hans foretagsomhed ned som i en myr, og kom aldrig mere op. Byens smågutter, som hadde mærket sig hans underlighed, begynte snart at plage ham, og da han var byen en uklar person, såsom ingen rigtig visste, hverken hvad han levde av eller tok sig for, så fallt det heller ingen in at værge ham. Han turde snart ikke mere gå ut, i all fall ikke på gaten. Hans hele tilværelse blev en kamp med smågutter; de øvde måske samme nytte som mygg i sommervarmen; ti han vilde uten dem være sunket hen i en uavladelig døs.

Gunlaug kom ni år efter til byen, likeså uvæntet som hun var kommet væk. Hun hadde da en jænte med sig på otte år, ganske som henne selv fordum, kun at alt

var finere og likesom overdraget av en drøm. Gunlaug hadde været gift, sagdes der, hadde nu arvet, og kom til byen for at sætte et værtskap for sjømænn.

Hun styrte dette således, at til henne søkte kjøbmænn og skippere for at få folk, til henne matroserne for at få hyre. Ænvidere bestilte hele byen sin fisk der. Hun tok aldrig en skilling for denne sin mellemhandel, men brukte despotisk magten den gav henne. Hun var ganske bestemt byens mægtigste mann, skjønt hun var en kvinne, og skjønt hun aldrig forlot sit hus. Hun kali-tes »Fiske-Gunlaug« eller »Gunlaug i bakken«; titelen »Fiskerjænten« gik over på datteren, som sprang om i spissen for byens smågutter.

Hennes historie er det som skal fortælles; hun hadde noget av morens naturkraft, og hun fik lejlighed til at øve den.

ANNET KAPITEL.

Byens mange yndige haver duftet efter regn i sin ånnen og tredje blomstring. Solen gik ned over de evige snefjæll, hele himlen derborte var ild og lue, og snetinderne gav dæmpet gjænskin. De nærmere fjæll stod i skygge, men lysnet dog av sin mangefarvede høst-skog; holmerne, som midt i fjorden, en efter en, fulgte hværandre inover, ret som kom de roende, gav i sin tætte skog ænnu stærkere farvespill æn fjællene, fordi de lå nærmere. Sjøen var blikstille, et stort skib varpet inover. Folk sat ute på sine trætrapper, halvt dækket av rosenbusker på begge sider; man talte til hværandre fra trap til trap, flyttet også over, eller man vækslet hilsener med de spaserende som søkte utenfor til de lange alléer. Et piano kunde tone ut av et åpent vindu, ellers hørtes næppe en lyd mellem samtalerne; det siste solskin over sjøen øket følelsen av, at her var stille.

Da rejste sig med én gang midt i byen slik en støj. som om byen blev stormet. Gutter skrek, jænter hvin-

te, andre gutter ropte hurra, kjærringer skjændte og kommanderte, politibetjentens store hund gjødde, og alle byens bikkjer svarte; de som var inne, måtte ut, ut! —• støjen blev så uhyre, at selve amtmannen måtte vænde sig på sin trap og la disse ord falle: »Der må være noget på færde.«

»Hvad er det?« overfallt man dem med som stod på trapperne, når man selv kom fra alléerne. — »Ja, hvad er det?« svarte de som sat på trapperne. — »Kjære, hvad er det?« spurte nu alle, når nogen kom utover fra midten av byen; men da denne by ligger i halvmåne om en bugt i makelig bøjning, så varte det meget længe, før alle mennesker i begge ænder hadde hørt svaret: »Det er bare Fiskerjænten.«

Denne foretagsomme sjæl som var skyttet av en frygtelig mor, og som var viss på hvær sjømanns forsvar (ti for sådant fik de altid en fri dram hos moren), hadde i spissen for sin hær av smågutter overfallt et stort æpletræ i Pedro Ohlsens frugthave. Slagplanen var følgende: Nogen gutter skulde dra Pedro hen til forsiden av huset, ved at la hans rosenbusker klaske mot ruterne; samtidig skulde en ryste træet som stod midt i haven, og de andre kaste æplerne i alle retninger over gjærdet, ikke for at stjæle dem — langtfra! —-bare for at ha moro. Denne sindrige plan var samme aften utklækket bak Pedros have; men nu vilde lykken, at Pedro sat innenfor gjærdet og hørte hvært ord. Noget før bestemt tid fik han så byens fordrukne politibetjent og hans store hund in i bakværelset, hvor begge blev trakteret. Da Fiskerjæntens hårkrull såes over]>lankeværket, og samtidig en mængde små fjæs tittet over på alle kanter, lot Pedro hine gavtyver foran huset klaske hans rosenbusker, alt de orket — han væntet rolig i bakværelset. Og da alle i haven i stor stillhed var samlet om træet, og Fiskerjænten barbent og forrevet oppe for at ryste, sprang bislagdøren op, og Pedro og politibetjenten stormet ut med stokker og den uhyre hund bakefter! Et forfærdelsens skrik rejste sig blant

gutterne; en flokk småjænter som i al uskyldighed lekte »sisten« utenfor plankeværket, trodde nogen blev myrdet derinne, og gav sig til at hvine på det frygteligste; de gutter som var unsluppet, ropte hurra, de der ænnu hang på plankeværket, skrek under stokkens dans, og forat alt skulde være fullstændigt, steg op av dypet, som altid hvor gutterne skriker, nogen gamle kjærringer og skrek med. Pedro og politibetjenten blev selv forfærdet, og måtte forhandle med kjærringerne; men imidlertid løp gutterne. Hunden, som gutterne var mest rædd, satte efter over gjærdet, — ti dette var noget for ham! — og nu fløj de som ville ænder, gutterne, jænterne, hunden og skrikene utover al byen.

Under dette sat Fiskerjænten ganske stille i træet, og tænkte at ingen hadde lagt mærke til henne. Sammen-krøpet i det aller øverste, fulgte hun stridens gang gjænnem løvet. Men da politibetjenten i raseri var gåt utenfor til kjærringerne, og Pedro Ohlsen stod alene i haven, gik han like under træet, så op og ropte: »Kom ned med dig på timen, dit skarn!« — Det gav ikke et kny fra træet. — »Vil du komme ned med dig, siger jeg! Jeg vet du er der!«

— Den fullstændigste stillhed. — »Jeg skal gå in efter geværet mit og skyte op, skal jeg!« Han gjorde mine til at gå. — »Hu-hu-hu!« begynte det oppi træet. -— »Ja, du kan gjærne tutskråle, for du skal få en hel hagelladning op i dig, skal du!« -— »U-hu, hu, hu-hu!« svarte det i ugletone, »jeg er så rædd!« — »Å, du er fanden, er du. Du er den værste ulykkesunge i hele flokken, men nu har jeg dig!« — »Å, kjære, go'e, snille Dere! Jeg skal aldrig gjøre det mere« — i det samme kylte hun et råttent æple like i næsen på ham, og en rik jubellatter trillet efter! Æplet kåket sig utover, og mens han pillet sig ren, hoppet hun ned; hun hang alt i plankeværket, før han kunde komme efter, og hun hadde hivd sig over, hvis hun ikke var biet så rædd, at han var bakefter, så hun slåp sig i stedet for rolig at arbejde videre. Men da han tok henne, satte hun i et hvin; det skar, sking-Fiskerjænten

ret, røt og ræmjet, han blev forfærdet og slåp. På hennes rædselssignal stimet folk til utenfor plankeværket; hun hørte det og flk straks mot. »Lad mig gå. eller jeg siger det til mor!« truet hun og var bare lyn og lue. Da kjænte han dette åsyn og skrek: »Din mor? Hvem er din mor?« — »Gunlaug i bakken, Fiske-Gunlaug,« gjæntok ungen triumferende, hun så han var rædd. Han hadde, nærsynt som han var, aldrig set jænten før nu, han var den eneste i byen som ikke visste hvem hun var; han visste ikke engang at Gunlaug var i byen. Som besat skrek han: »Hvad heter du?« — »Petra!« ropte den ånnen ænnu højere. — »Petra,« hvinte Pedro, vændte sig og løp in mot huset, som om han hadde talt med fanden. Men da den blekeste rædsel og den blekeste vrede ser likedan ut, trodde hun at han styrtet in efter geværet, frygten tok henne, hun følte alt haglene bak, og da man i det samme hadde brutt op porten utefra, for hun igjænnem, hennes mørke hår lå bak henne som en forskrækkelse, øjnene skjøt ild, hunden, som hun just traf, vændte og fulgte gjø-ende, og sådan fa-Ilt hun in over moren, som kom fra kjøkkenet med et suppefat, og jænten op i suppen, og suppen på gulvet, og et »så til helvede!« efter dem begge. Men der hun lå i suppen, skrek hun: »Han vil skyte mig, mor, skyte mig!« — »Hvem vil skyte dig, dit troll?« — »Han, Pedro Ohlsen!« — »Hvem?« brølte moren. — »Pedro Ohlsen, vi tok æpler fra ham« — hun turde aldrig sige annet æn sanhed. — »Hvem taler du om, barn?« — »Om Pedro Ohlsen, han er efter mig med et stort gevær, han vil skyte mig!« — »Pedro Ohlsen!« raste moren og lo, hun var biet så stor. Rarnet tok på at gråte og vilde fly. Men moren sprang over henne, de hvite tænners rovlyst lyste, hun grep henne ved skuldrene og lettet henne: »Sa du ham hvem du var?« — »Ja, ja, ja, ja!« Barnet holdt hænderne bedende op. Da rejste moren sig i hele sin størrelse: »Så han flk det at vite! — Hvad sa han?« — »Han løp in efter gevær, han vilde skyte mig.« — »Han skyte16

<lig!« lo hun i høj hån. — Barnet hadde forskræmt og overstænket av suppe sneget sig hen i kroken, stod og tørret sig og gråt, da moren atter kom. »Dersom du går til ham,« sa hun og tok og rystet henne, »eller taler med ham, eller hører på ham, så Gud hjælpe både ham og dig! — Sig ham det fra mig!« gjæntok hun truende, da barnet ikke straks svarte. — »Ja, ja, ja, ja!« —• »Sig ham det fra mig!« gjæntog hun så ænnu engang, men sagte og nikkende til hvært ord, idet hun gik.

Barnet vasket sig, byttet og satte sig i sine søndags-klær utenfor på trappen. Men som hun husket forfærdelsen hun hadde været i, hikket gråten op igjæn. — »Hvad gråter du for, barn?« spurte en stemme, så venlig som ingen hun før hadde hørt. Hun så op: foran henne stod en fintbygget mann med højt ansigt og briller. Hun stod straks op; ti han var Hans Ødegård, en ung mann, for hvem hele byen rejste sig. »Hvad grå ter du for, barn?« Hun så på ham og sa at hun hadde villet ta æpler av Pedro Ohlsens have sammen med »nogen andre gutter«; men så var Pedro og politibetjenten kommet, og så — hun husket at moren hadde gjort henne usikker på hint med skytningen, så hun turde ikke fortælle det; men hun gav et langt suk i vederlag. »Er det muligt,« sa han, »at et barn i din alder kan være med at gjøre en så stor synd?« Petra så på ham; hun hadde nok visst det var synd, men hun hadde altid hørt den forkynt på følgende måte: »Din helvedes unge, din sortkrøllede satan!« Nu blev hun skamfull. — »At du ikke går på skole og lærer Guds bud til os, om hvad der er godt og ondt!« Hun stod og strøk på kjolen, og svarte at mor vilde ikke hun skulde gå på skole. — »Du kan måske ikke engang læse?« Jo, læse kunde hun. Han tok op en liten bok og gav henne. Hun så i den, vændte den og så utenpå den; »jeg kan ikke læse

så fin stil,« sa hun. Men hun måtte til, og blev med ett inderlig dum; øjne og inunn hang, alle lemmer slappedes: »G-u-d Gud H-e-r Gud Herren s-a-g, Gud Herren sagde til M-M-« — »Men be-

var os, kan du ænnu ikke læse! Og du er et barn på 10—12 år. Vil du ikke gjærne lære at læse?« Hun slæpte efterhånden frem, at det vilde hun nok. »Så kom med mig, vi må straks ta fat!« Hun rørte på sig, men for at se in i huset. »Ja, sig det til din mor,« sa han. Moren gik nætop forbi, og da hun så barnet tale med en fremmed, kom hun ut på stenhællen. »Han vil læse med mig,« sa barnet tvilrådig, med øjnene på moren. Denne svarte ikke, men satte begge hænder i siden, og så på Ødegård. »Deres barn er et vankundigt barn,« sa han; »pe kan ikke forsvare for Gud og mennesker at la henne gå således.« — »Hvem er du?« spurte Gunlaug skarpt. — »Hans Ødegård, søn av eders præst.« Hennes ansigt klarnet litt, hun hadde hørt idel godt om ham. Han begynte igjæn: »Når jeg engang imellem har været hjæmme, har jeg lagt mærke til dette barn. Idag er jeg biet minnet om henne på ny. Hun må ikke længer øve sig bare på det som er slet.« Morens ansigt uttrykte tydelig: »Hvad raker det dig?« Men rolig spurte han: »Hun skal jo dog lære noget?« — »Nej.« — En let rødme fløj over hans åsyn: »Hvorfor ikke?« — »Er de kanske bedre, de som lærer noget?« Hun hadde kun gjort én erfaring, men den holdt hun fast. — »Det undrer mig at noget menneske kan spørge derom!« — »Ja visst; — jeg vet de er ikke bedre;« hun gik ned ad trappen for at få ænde på dette tøv. Men han gik like i vejen for henne: »Her er en pligt som De ikke skal gå forbi. De er en uforstandig mor.« Gunlaug målte ham fra top til tå; »hvem har sagt dig hvad jeg er?« sa hun, idet hun gik forbi ham. »Det har De selv, og nætop nu; ti De måtte ellers ha set at dette barn går til grunne.« Gunlaug vændte sig, øje møtte øje; hun så han vedstod hvad han hadde sagt, og hun blev rædd. Hun hadde kun omgåts sjømænn og forretningsfolk; et sådant sprog hadde hun aldrig hørt. »Hvad vil du mit barn?« spurte hun. — »Lære henne hvad der hører til hennes sjæls frælse, og så se hvad hun skal bli.« — »Mit barn skal ikke bli

annet æn det jeg vil.« — »Jo, hun skal; hun skal bli det Gud vil.« — Gunlaug blev dum; »hvad vil det sige?« sa hun og kom nærmere. — »Det vil sige, at hun skal lære hvad hun har fåt ævner til; ti derfor har Gud git dem.« — Nu kom Gunlaug ganske nær; »skal jeg da ikke rå for henne, jeg som er hennes mor?« spurte hun, som vilde hun virkelig læres. — »Det skal De, men De må agte på andres råd, som vet bedre; De må agte på Vorherres vilje.« — Gunlaug stod en stund stille. »Æn om hun lærer for meget,« sa hun; »fattigmanns barn!« la hun til og så ømt på datteren. — »Lærer hun for meget for sin stand, har hun dermed nådd en ånnen stand.« — Hun fattet straks hans mening, men sa som for sig selv, idet hun så mere og mere tungsindig på barnet: »Dette er farligt.« — »Derom er ikke spørsmål,« sa han mildt, »men om hvad der er ret.« — Hennes stærke øjne fik et underligt uttryk; hun så atter gjænnemtrængende på ham: men der lå så megen sandhed i hans stemme, ord, åsyn, at Gunlaug følte sig slåt. Hun gik hen til barnet, la hænderne om hennes hode og kunde ikke tale.

»Jeg skal læse med henne, fra nu av til hun er konfirmeret,« sa han som for at hjælpe henne; »jeg ønsker at ta mig av dette barn.« — »Og så vil du ta henne fra mig?« Han studset og så spørgende på henne. »Du forstår det visst bedre æn jeg.« kjæmpet hun frem; »men var det ikke fordi du nævnte Vorherre« •— hun stanste; hun hadde klappet datterens hår til rette, nu tok hun et tørklæ av sig selv og bant henne om halsen. Hun sa ikke på ånnen måte at barnet skulde få folge ham, men hun skyndte sig bak om huset, som vilde hun ikke se det.

Han følte ved denne adfærd en pludselig frygt for det han i ungdommelig iver her hadde påtat sig. Men barnet følte frygt for den som første gang hadde overvunnet hennes mor, og med denne gjænsidige frygt gik de til sin første undervisningstime.

Fra dag til dag syntes han imidlertid at hun vokste

i kløgt og kunskap, og hans samtaler med henne tok stundom av sig selv en ganske egen retning. Han førte ofte personerne av bibel- og værdenshistorien frem på den måte, at han pekte på det kall Gud hadde git dem. Han

dvælte ved Saul, der drev vidt omkring, og ved en gut som David, der vogtet sin fars hjord, til Samuel kom og la Herrens hånd på dem. Størst var dog kallet da Herren selv gik på jorden, stanste ved fiskerlejet og kallte. Og den fattige fisker rejste sig og gik med — til nød som til død, men altid i glæde; ti følelsen av kall bærer gjænnem alle gjænvordigheder.

Denne tanke fulgte henne, og hun kunde tilsist ikke holde den ut, men spurte ham om sit eget kall. Han så på henne til hun blev rød, svarte så, at gjænnem arbejde når man sit kall: det kan være beskedent og lite, men det er der for alle. Nu kom der stor iver over henne: den drev hennes arbejde med den voksnes kraft, den tumlet hennes leker og avmagret henne selv. Hun fik eventyrlige længsler: at klippe sit hår, klæ sig som gut, dra ut og kjæmpe! Men da hennes lærer en dag sa at hennes hår var så smukt, når hun kun vilde fli det, fik hun sit hår kjært, og for sit lange hårs skyll offret hun hæltenavnet.

Siden blev det henne mere æn før at være pike, og roligere skred hennes arbejde frem, oversvævet av skiftende drømme.

TREDJE KAPITEL.

Hans Ødegårds far var som unggut vandret ut fra Ødegård bygd i Bergens stift; folk hadde tat sig av ham, og han var nu en lærd mann og stræng prædikant. Han var tillike en myndig mann, ikke så meget i tale som i gjærning; ti han »husket godt«, som man sa. Denne mann som med sejghed fik alt sit frem, skulde imidlertid stanses et sted hvor han minst væntet det, og hvor det gjorde mest ondt.20

Han hadde tre døtre og én søn. Sønnen, Hans, var skolens lys; faren forberedte ham selv, og tok daglig glæde derav. Hans hadde en ven som han hjalp til at bli sin sidekammerat, og som derfor ælsket ham næst sin mor over alt på jorden. De gik sammen på skole og sammen til universitetet; de gjorde sammen de to første eksamener, skulde nu sammen ta fat på det samme embedsstudium. En dag, som de efter avtalt læseplan gik frejdig ned ad trappen, vilde Hans i følelse av godt mot og glæde kaste sig på kammeratens rygg, men bragte derved denne til et fall som nogen dager senere gav døden. Den døende bad sin mor. som var enke og nu mistet sit eneste barn, om at gjøre ham til vilje og ta Hans op i søns sted. Moren døde næsten samtidig med sønnen, men ifølge testamentet tilfallt hennes meget betydelige formue Hans Ødegård.

Det varte næsten år og dag før Hans kunde komme til sig selv efter dette. En længere utenlandsrejse loftet ham så vidt. at han kunde holde sit teologiske studium frem til han blev færdig; men han var ikke at formå til at gjøre bruk av sin eksamen.

Farens hele håb hadde ståt til at se ham som hjælpepræst, men nu var han ikke engang at formå til at stige på prækestolen en eneste gang; han gav altid det samme svar: han følte intet kall. Dette var faren en så bitter skuffelse, at den gjorde ham flere år ældre. Han var kommet sent til, var alt en gammel mann og hadde arbejdet strængt og altid med hint mål for øje. Nu sat sønnen ovenover ham i samme hus, bodde staselig gjænnem mange værelser; men nedenunder i det lille kontorkammer ved lampen som lyste in i alderdommens nat, sat den altid arbejdende gamle præst. Han hverken kunde eller vilde efter denne skuffelse ta fremmed hjælp, ej heller vilde han føje sin søn og slutte; han kjænte derfor ingen hvile sommer eller vinter; men sønnen gjorde hvært år en længere utenlandsrejse. Når han var hjæmme, omgikkes han ingen, uten forsåvidt han i større eller mindre taushed spiste middag ved fa-Fiskerjænten

rens bord. Men vilde nogen tale med ham. møttes de av en overlegen klarhed og en sanhedsiver som altid gjorde samtalen ængstelig. Han var aldrig i kirke; men han gav mere æn sine halve intægter til velgjørende øjemed, og altid med den mest bestemte forskrift for deres bruk.

Denne godgjørenhed var i sin storartethed så forskjellig fra denne lille bys snævre sædvaner, at den overvældet alle. Kom dertil hans tilbakeholdenhed, hans bestandige utenlandsrejser og alles frygt for at tale med ham, så kan

man skjønne, at han blev noget hemme-lighedsfullt som man tilla alle mulige ævner og sin egen bedre dom. Da denne mann nedlot sig til at ta Fiskerjænten op i sin daglige omsorg, var hun adlet.

Nu vilde den ene som den ånnen også ta sig av henne, især kvinner. Hun kom en dag klædd i alle regnbuens farver: hun hadde tat alle sine foræringer på sig, og trodde hun rigtig var efter hans smak, da han altid vilde ha henne pen. Men aldrig før så han henne, før han forbød henne nogensinne at ta, mot noget; han kallte henne forfængelig, tosset: hun satte sig bare tomme mål og tok sin glæde av narrestreker. Da hun næste morgen kom med forgråtte øjne. tok han henne med på en spasertur ovenfor byen. Nu fortalte han henne om David, således som han idelig tok, nu denne, nu hin skikkelse, og gjorde det velkjænte nyt for henne. Først skildret han ham i hans ungdom, som han gik der, skjøn og rik på kræfter og i sorgløs tro. Derfor kom han med i triumftog, før han ænnu var voksen. Han blev fra hyrde kallt til konge, han bodde i huler, men han ændte med at bygge Jerusalem. Han sat i fagre klær og spilte for den syke Saul, men da han selv var biet en syk konge, spilte og sang han for sig selv. klædd i angerens pjalter. Da han hadde øvet sine storværk, hvilte han ut hos synden, så kom profeten og straffen, og han blev atter barn. David, som kunde løfte alt Herrens folk op i lovsang, lå selv sønderknust for Herrens fot. Var han skjønnest, når han sejerkronet dan-22

set foran arken efter sine egne sange, eller når han i sit lønkammer betlet om nåde av den straffende liånd?

Hun hadde natten efter denne samtale en drøm som hun hele sit senere liv ikke glæmte. Hun var nemlig kommet op på en hvit hæst i triumftog, men samtidig danset hun selv foran hæsten i pjalter.

God tid efter var det at Pedro Ohlsen, som hun siden hin dag i haven hadde set komme altid nærmere, en kvæll hun sat ved skogkanten ovenfor byen og læste sine lekser, gik tæt forbi og med et underligt smil hvisket: »God kvæll!« — Skjønt år var gåt, stod morens forbud mot at tale med ham så stærkt for henne, at hun ikke svarte. Men dag efter dag gik han forbi på samme måte, og altid med samme hilsen; tilsist væntet hun ham, når han ikke kom. Snart gjorde han et lite spørsmål i forbigående, litt efter vokste det til to. og æn-delig blev det til samtaler. Efter en sådan lot han en dag en sølvdaler gli ned i hennes fang, og løp sjæleglad med det samme. Nu var det imot morens bud at tale med ham; det var imot Ødegårds at ta mot gaver av nogen. Det første bud hadde hun efterhånden overtrådt, men mintes det nu, da det hadde ledet til også at overtræde det annet. For at fri sig for pengene, fik hun fat i nogen som hun trakterte dem på; det var dem dog ikke muligt trods al umake at spise for mere æn 4 ort. Men så angret hun bakefter også dette, at hun hadde ødelagt daleren istedenfor at gi den tilbake. Den ort som lå igjæn i lommen, sved, som kunde den brænne hul på klærne; hun tok og kastet den i sjøen. Men dermed var hun ikke kvitt daleren. Hennes tanker var brænt av den. Når hun tilstod, måtte det gå over, det følte hun; men morens forfærdelige raseri fra sist og Ødegårds inderlig gode tro til henne, stod hvær på sin måte like skræmmende. Mens moren intet så, opdaget Ødegård snart, at hun droges med noget som gjorde henne ulykkelig. I ømhed spurte han en dag hvad det var, og da hun istedenfor svar brast i gråt, trodde han der var mangel hjæmme, og grav henne 10 species. Nu

Ort = 80 øre.Fiskerjænten

gjorde dette, at hun tross sin synd imot ham fik penger av ham. et stærkt intryk, og da hun ovenikjøpet hadde fåt penger som hun åpent kunde gi moren, ærlige penger, så følte hun dette som frigjørelse for brøden, og overgav sig til den stærkeste glæde. Hun tok hans hånd med begge sine, hun takket, hun lo, hun hoppet på pletten, der hun stod. henrykkelsen strålte gjænnem tårerne, mens hun så på ham, sådan som en hund ser på sin herre når den skal følge ham ut. Han kjænte henne ikke igjæn; hun som ellers sat borte i det han sa, tok magten fra ham; for første gang følte han en stærk, vill natur oplade sig, for første gang sendte livets kilde sin røde strøm ut over ham, og han veg purpurhet tilbake. Men hun för på døren og opad bakkerne, for at ta vejen fra byen hjæm. Der la hun pengene på bakste-hællen foran moren og fa-Ilt henne selv om halsen. »Hvem har git dig penger?« sa moren og var allerede vred. — »Det har Ødegård, mor; haii er det største menneske på jorden!« — »Hvad skal jeg med

dem?« — »Det vet jeg ikke; -— Gud, mor. dersom du visste —« hun kastet sig atter om halsen på henne, hun kunde nu sige. og hun vilde nu sige henne alt. Men moren frigjorde sig med utålmod: »Vil du ha mig til at ta fattighjælp? Bring ham pengene straks tilbake! Har du inbildt ham at jeg trænger, har du løjet!« — »Men mor!« — »Bring ham på stedet pengene, siger jeg, eller jeg går selv til ham med dem og kaster dem i ham, h a m. som har tat mit barn fra mig!« Morens munn dirret efter de siste ord: Petra veg tilbake, mere og mere blek, åpnet døren sagte, og gik sagte ut av huset. Før hun ret visste derav, var tispecies-seddelen biet til stumper mellem hennes fingre. Opdagelsen herav forløstes i et utbrudd av harme mot moren. Men Ødegård måtte intet vite. — jo, han skulde vite alt! For ham måtte ikke lyves! — Et øjeblik efter stod hun i hans hjæm, og fortalte ham at moren ingen penger vilde motta, og at hun i sin harme over at skulle gå tilbake med dem hadde revet seddelen itu. Hun vilde fortælle mere, men24

lian tok så koldt imot henne, han bad henne nu gå hjæm, idet han gav henne den advarsel med at vise sin mor lydighed, selv hvor den fallt tung. Dette syntes henne dog underligt; ti så meget visste hun, at han ikke gjorde hvad faren helst vilde! På hjæmvejen brast det løs, og nætop da møtte hun Pedro Ohlsen. Ham hadde hun i al denne tid skydd og vilde det samme nu, ti fra ham kom ulykken. »Hvor har du været?« spurte han og fulgte. »Er noget gåt dig imot?« Bølgegangen i hennes sinn var så høj, at den kunde kaste henne hvorhen det skulde være, og ret overtænkt, så forstod hun ikke hvorfor moren nætop skulde forby henne at omgåes ham; det var vel et infall, det ene som det annet. »Vet du hvad jeg har gjort?« sa lian næsten ydmvg, da hun var stanset. »Jeg har kjøpt en sejlbåt til dig; — jeg tænkte du kunde ha lyst til at sejle,« og han lo. Hans godhed, som hadde noget av den fattiges bøn, kunde nætop nu røre henne; hun nikket — og da fiik han travelt, han hvisket ivrig at hun skulde gå utenom byen i alléen til højre like til det store, gule nøst; der bakom skulde han komme og hænte henne; der kunde ingen se det. Hun gik, og han kom, glad, men ærbødig som et gammelt barn, og tok henne in. De sejlte en stund rundt i den lette bris, la så til ved en holme hvor de gjorde båten fast, og steg op. Han hadde forskjelligt godt med til henne, som han med frygtsom glæde gav henne, og han tok sin fløjte frem og spilte. Hun glæmte en stund sin sorg ved at se på hans glæde, og da svake folks glæde gjør vemodig, kom hun med det samme til at holde av ham.

Efter denne dag hadde hun en ny og stadig hemmelighed for moren, og dette gik snart over til at holde moren utenfor alt. Gunlaug spurte ikke; hun trodde helt, til hun engang mistrodde helt.

Men også for Ødegård hadde Petra hemmeligheder fra denne dag: ti hun mottok mange gaver av Pedro Ohlsen. Ej heller Ødegård spurte, hele undervisningen blev dag for dag holdt på fjærnere hold. Petra var altså nu deltFiskerjænten

mellem tre; hos den ene talte hun ikke om de andre, og hun hadde noget hun dulgte for hvær især.

Men under dette var hun biet voksen, uten selv at vite derav, og en dag mældte Ødegård henne at hun skulde konfirmeres.

Dette budskap fyllte henne med stor uro; ti hun visste, at med konfirmationen tok undervisningen slut, og hvad skulde det så bli til? Moren lot et kvistværelse bygge på sit hus; hun skulde efter sin konfirmation få eget rum: den uavladelige hamring og banking minte henne smærtelig. Ødegård så henne bli mere og mere stille, undertiden så han også at hun hadde grått. Religionsundervisningen gjorde under disse omstændigheder meget intryk, skjønt Ødegård med stor omhu unveg alt som kunde røre henne. Av den grunn avsluttet han, en fjorten dages tid før konfirmationen, undervisningen med den korte besked, at dette var den siste time. Hermed mente han den siste med ham; ti han vilde nok videre sørge for henne, men ved andre. Hun blev imidlertid sittende, der hun sat, blodet veg tilbake, øjnene kunde ikke komme løs, og uvilkårlig bevæget skyndte han sig at gi en grunn: »Det er jo ikke alle unge piker som er voksne ved konfirmationen: — men du føler vel, at sådan er det med dig.« Om hun hadde ståt i skinnet av en stor ild, kunde hun ikke være biet rødere, æn hun blev ved disse ord; barmen

bølget, øjnene så usikkert og fylltes, og jaget videre skynte han sig: »Skal vi kanske holde frem allikevel?« Han visste først bakefter hvad han hadde foreslåt; det var urigtigt; han vilde ta det tilbake; men hun løftet allerede øjnene imot ham, hun sa ikke ja med læberne, men større kunde det ikke siges. For at unskvlle sig for sig selv ved at gi et påskudd, spurte han: »Der er vel så noget du især ønsker at ta fat på nu, noget du« — lian bøjde sig hen mot henne — »føier kall for, Petra?« — »Nej!« svarte hun så hurtig at han rødmet og fallt avkjølet tilbake i sine egne årlange overvejelser: hennes uvæn-tede svar hadde vakt dem igjæn.26

Fiskerjæntiii

At der rørte sig noget ejendommeligt i henne, hadde han ikke tvilt på, like fra hun var barn, og han så henne marschere syngende i spissen for byens guttekom-panier. Men jo længer han underviste henne, desto mindre forstand fik han på hennes begavelse. I hvær rørelse var den tilstede; hvad hun tænkte, hvad hun vilde, forkynte ånd og legeme, begge på én gang, av magtens fylle, med skjønhedens blink derover. Men sat i ord, og især i skrift, blev det kun barnslighed. Hun så ut som lutter fantasi, men han fornam den rigtignok især som uro. Hun var meget flittig, men hennes læsning gik mindre ut på at lære æn på at komme frem; hvad der stod på næste side, sysselsatte henne mest. Hun hadde religiøs sans, men, som provsten uttrykte sig, »intet anlæg for et religiøst liv«, og Ødegård var ofte bekymret for henne. Nu stod han nætop ved utgangspunktet; uvilkårlig flyttedes han i tanken foran stentrappen hvor han hadde mottat henne, han hørte morens skarpe stemme lægge ansvaret på ham, fordi han hadde nævnt Vorherre. Efter at ha gåt nogen ganger op og ned. tok han sig sammen. »Nu rejser jeg til utlandet,« sa han med en viss skyhed; »jeg har bedt mine søstre ta sig av dig så længe, og når jeg kommer tilbake, skal vi videre prøve. Farvel! — Vi sees nok, innen jeg rejser!« Han gik så hurtig in i næste værelse, at hun ikke engang fik ta ham i hånden.

Hun så ham igjæn, hvor hun minst hadde væntet det, nemlig i præstestolen ved koret, like foran henne, da hun i flokken stod fremme på gulvet for at konfirmeres. Hun blev derover så spænt, at hennes tanker længe var borte fra den hellige handling hvortil hun i ydmyghed og bøn hadde forberedt sig. Ja, om det var Ødegårds gamle far, så stanste han og så længe på ham, da han trådte frem for at begynne. Snart skulde Petra én gang til bli opskræmt i kirken; ti noget nedenfor sat jo Pedro Ohlsen i nye, stive klær; han strakte nætop hals, for at se over gutternes hoder hen i pikeflokken til henne! Han dukket straks ned igjæn; men gjenta-Fiskerjænten

27

gende så hun ham stikke det tynnhårede hode op for atter at dukke; dette bortkailte hennes tanker, hun viide ikke se, men hun så, og der — nætop som alle de andre var dypt grepet, mange i tårer — forfærdedes Petra ved at se Pedro stige op, men stivne, åpne munn og øjne, bli klomset, uten ævne til at sætte sig eller flytte sig; ti overfor ham stod Gunlaug ret op i sin fulle højde. Petra gøs ved at se henne; ti hun var hvit som alterduken. Hennes sorte, krusede hår syntes at rejse sig, mens øjnene pludselig fik en frastøtende kraft, som kunde de sige: »Bort fra henne, hvad vil du henne!« Han sank også sammen på bænken under dette blik, og en stund efter listet han ut av kirken.

Siden fik Petra ro, og jo længer det skred frem, desto stærkere kom hun med. Og da hun vændte tilbake efter at ha git løftet, og gjænnem gråt så til Ødegård, som den der stod alle hennes gode forsætter nærmest, lovte hun i sit hjærte at hun ikke vilde gjøre hans tro til skamme. Det trofaste øje som så lysende tilbake på henne, syntes at be om det samme; men da hun var kommet på sin plass og ænnu en gang vilde finne ham, var han borte. Hun gik snart hjæm med moren, som undervejs lot falle: »Nu har jeg gjort mit; •— nu får Vorherre gjøre sit.«

Da de hadde spist sammen, de to alene, sa hun videre, idet hun rejste sig: »Så får vi vel gå hen til ham — præstesønnen. Skjønt jeg ikke vet hvad det blir til, det han farer med, så har han vel ment det godt. Tag så på dig igjæn, barn!«

Vejen til kirken som de to så ofte hadde gåt sammen, gik ovenover bven, men på gaten hadde de aldrig før gåt sammen; moren hadde vel næppe været der, siden hun var kommet tilbake. Nu bøjde hun imidlertid ned på gaten, hun vilde gå hele gaten igjænnem, hun vilde gå den med sin voksne datter!

Om eftermiddagen på konfirmationsdagen er en sådan liten by på vandring, enten fra hus til hus på lykønskning, eller op og ned ad gaten for at se og sees.28

Fiskeri aenten

Der hilses og stanses for hvært skridt, håndtryk væks-les, og gode budskap bæres; den fattiges barn møter i den rikes avlagte klær og vises frem for at takke. Byens sjømænn i utenlandsk stas, med huen på tre hår, og byens fiff, handelsbetjentene, hilsende på alle. gik i flokk; latinskolens halvvoksne gutter, hvær med sin beste ven i værden under armen, slentret efter i opløpen kritik: — men alle måtte de idag i sit stille sinn vige for byens løve, den unge kjøbmann, byens rikeste mann, Yngve Vold, der nætop i øieblikket var hjæmkommet fra Spanien, fiks og færdig til fra imorgen at overta sin mors store fiskehandel. Med en lys hat over sit lyse hår, strålte han i gåterne, så de unge konfirmanter næsten blev glæmt, alle hilste ham velkommen, han talte med alle, lo til alle, — i gaten frem og tilbake så manden lyse hat over det lyse hår, og hørte den lyse latter. Da Petra og hennes mor kom ned, var han den første de støtte på, og som om de virkelig hadde støtt til ham, for han tilbake for Petra, som han ikke kjænte igjen.

Hun var biet høj, ikke som moren, men dog højere æn de fleste, let, fin og kjæk, moren og ikke moren i bestandigt vækselblink. Selv den unge kjøbmann, som blev ved at følge, kunde ikke længer dra de spaserendes blik til sig; de to, mor og datter tilsammen, var et mere fremmed syn. De gik hurtig uten at hilse, fordi de sjælden hilstes av andre æn sjømænn, men kom ænnu hurtigere utover gaten igjæn; ti de hørte at Ødegård nætop hadde tat hjæmmefra til dampskibet, som straks skulde gå. Petra skyndte især på; hun måtte, hun måtte få hilse og takke ham, før han rejste, det var jo synd av ham at rejse således fra henne! Hun så på ingen av alle dem som så på henne, det var dampskibsrøken over takene hun så, og den syntes henne at fjærne sig. Da de kom til bryggen, la dampbåten nætop ifra, og med gråten i halsen ilte hun videre ut i alléen, hun mere sprang æn gik, og moren skridtet efter. Da dampbåten hadde brukt tid til at vænde på havnen, kom hun snart nok til at kunne springe ned i fjøren, stige op på enFiskerjænten

29

sten og vifte ut med sit lommetørklæ. Moren stod igjæn i alléen og vilde ikke gå ned; Petra viftet — højere og højere viftet hun; men der var ingen som viftet igjæn.

Da kunde hun ikke mere, men måtte for gråts skyll gå de øvre vejer hjæm. Moren fulgte, men i taushed. Det kvistværelse moren hadde skjænket henne idag, og hvor hun hadde sovet første gang inat, og imorges med så stor glæde iført sig sin nye dragt, mottok henne nu i kvæll, opløst i gråt og uten et blik omkring sig; hun vilde ikke gå ned, hvor sjømænn og gjæster var kommet, sin konfirmationsdragt tok hun av, hun sat på sin seng til det blev nat, og at være biet voksen syntes henne det ulykkeligste som kunde være.

FJÆRDE KAPITEL.

Straks efter konfirmationen gik hun en dag over til ødegårds søstre, men skjønte snart at dette måtte være en fejltagelse av Ødegård; ti provsten gik, som lian ikke så henne, og døttrene, begge ældre æn Ødegård, holdt sig stive. De nøjdes med at gi en sparsom underretning fra broren om hvad hun nu skulde ta sig for. Hele formiddagen skulde hun nemlig delta i husholdningen i et hus utenfor byen og om eftermiddagen gå i syskole; hun skulde sove samt ha frokost og aftensmat hjæm-me. Hun gjorde som det var ordnet, og fant sig ret vel deri, så længe det var nyt, men siden, og især da det blev sommer, begynte det at kjede henne; ti på denne tid hadde hun sittet oppe ved skogen hele dagen, hadde læst i sine bøker, dem hun nu av hjærtet savnet, som hun savnet Ødegård, som hun savnet samtale. Følgen blev at hun tilsist tok den hvor den fantes. Ved den tid kom nemlig en ung pike in på syskolen, som het Lise Let, d. v. s. Lise, men ikke Let; ti Let het en ung kadet som hadde været hjæmme i juleferien og forlovet sig med henne på isen, da hun bare var en skole-30

Fiskerjæntiii

tøs. Lise vilde dø på, det ikke var sant, og gråt, straks man nævnte det; imidlertid het hun siden Lise Let. Den lille, vævre Lise Let gråt ofte og lo ofte; men enten hun gråt eller lo, tænkte hun på kjærlighed. En bisværm av

tanker, nye, underlige, fyllte snart hele syskolen; straktes hånden ut efter snællen, så var det for at bejle, og snællen sa ja eller gav avslag; nålen blev forlovet med tråden, og tråden offret sig, sting på sting, for den grusomme; den der ståk sig, utgjød sit hjærteblod, den der byttet nål, var svigefull. Hvisket to av pikerne sammen, var det om noget mærkeligt der var hændt dem; snart hvisket to til, så atter to; enhvær hadde sin fortrolige, og der var tusen hemmeligheder; det var ikke til at holde ut.

En eftermiddag i skumringen, i sådan fin regn som man kailer smårusk, stod Petra med et stort kastetør-klæ over hodet utenfor huset hjæmme, og så in i gangen hvor en ung sjømann stod og blistret på en vals. Hun holdt tørklæet sammen med begge hænder tæt under haken, så bare øjnene og næsen såes, men sjømannen opdaget med lethed at hun blinket til ham, og han hoppet straks ned hvor hun stod. »Hør, Gunnar, vil du gå en tur?« — »Men det regner?« — »Pvtt, er det noget!« og så gik de til et lite hus længer oppe. »Kjøp med et par kaker til mig — av dem med fløteskum.« — »Altid skal du ha kaker.« — »Av dem med fløteskum!« Han kom ut igjæn med nogen; hun ståk den ene hånd frem under tørklæet, drog dem in til sig og gik spisende videre. — Da de var kommet opover byen, sa hun, idet hun gav ham et stykke kake: »Hør, Gunnar, vi har nu altid holdt så meget av hværandre, vi to, jeg har altid holdt mest av dig blant alle gutter! Du tror det ikke? Men jeg forsikkrer dig, Gunnar! Og nu er du understyrmann og kan snart få skib at føre. Nu synes jeg du skulde forlove dig, Gunnar! — Kjære, spiser du ikke den kaken?« — »Nej, jeg har begynt at tygge skrå.« — »Nu, hvad svarer du så?« — »Å, men det haster da ikke.« — »Haster ikke? Du skal jo rejseFiskerjænten

iovermorgen!« — »Ja, jeg kommer da vel igjæn?« — »Men det kan rigtignok være uvisst om jeg da har tid, for du vet ikke hvor jeg kan være da, du!« — »Det skulde altså være med dig.« — »Ja, Gunnar, det måtte du da forstå, men du har altid været så dum, derfor blev du bare sjømann også.« — »Å, jeg angrer ikke på det; det er ganske godt at være sjømann.« — »Ja, din mor ejer jo skib. Men hvad siger du nu? Du er så dorsk av dig!« — »Ja, hvad skal jeg sige?« — »Hvad du skal sige? Ha-ha-ha, kanske du ikke vil ha mig!« — »Å, Petra, det vet du godt jeg vil. Men jeg tror ikke jeg kan være trygg på dig.« — »Jo, Gunnar, jeg skal være dig så tro, så tro!« — Han stod en stund stille: »Få se dig i ansigtet, Petra!« — »Hvorfor det?« —• »Jeg vil se om du også mener det.« — »Tror du jeg går og fjaser, Gunnar!« hun var sint og løftet tørklæet. — »Ja-, Petra, skal det være rigtig ordentligt alvor, så giv mig en kyss på det, for det vet en hvad er.« — »Er du gal?« hun lukket tørklæet til og gik videre. — »Vænt, Petra, vænt, du forstår ikke det. Når vi er kjærester —« »Å, tøv med dig!« — »Ja, da vet jeg dog hvad der er bruk, mener jeg, for hvad det angår at ha vær-denserfaring, da er jeg din overmann mange ganger. Husk alt det jeg har set —« — »Å, du har set som en tull, har du, og snakker som du har set.« — »Hvad mener du med at være kjærester, du da, Petra? Jeg må rigtig spørge om det. At rænne alle haugene op efter hværandre er da ikke likt til noget.« — »Nej, det er forresten sant,« lo hun og stanste. »Men hør nu, Gunnar! Mens vi står her og puster — huf! — skal jeg sige dig hvordan kjærestefolk bærer sig ad. Så længe du er i byen, skal du vænte utenfor syskolen hvær aften og følge mig hjæm til døren, og er jeg ute annensteds, skal du vænte på gaten til jeg kommer. Men når du er rejst, skal du skrive til mig og kjøpe ting og sende mig. Det er sant: et par ringer med dit navn i den ene og mit i den ånnen og så årstal og dag skal vi gi hværandre; men jeg har ingen penger, så du må32

kjßpe dem begge to.« — »Det skal jeg nok, men —«

— »Hvad er det nu for men igjæn?« — »Herregud, jeg mente bare, så måtte jeg få mål av fingeren din.«

— »Ja, det skal du få straks,« hun rev et strå av, målte og bet av; »kast det så ikke væk!« Han la det i et stykke papir og papiret i sin tegnebok; hun så på, til tegneboken atter var vel gjæmt. »Lad os nu gå, jeg er kjed av at stå her længer.« — »Men jeg synes rigtignok at dette er likesom litt snaut, Petra!« — »Ja, vil du ikke, far, så kan det akkurat være det samme!«

— »Jo visst vil jeg. Det er ikke det; —men skal jeg ikke engang få ta dig i hånden da?« — »Hvortil det?«

— »Til visshed på at vi nu er virkelig forlovet.« —

— »Sånt tøv, er det mere visshed, det at ta hværandre i hånden? — Ellers kan du gjærne få hånden, der eiden! — Nej takk, ingen klæmming, far!« — Hun drog atter hånden innenfor tørklæet, men nu løftet hun pludselig tørklæet med begge hænder, ansigtet kom helt tilsyne: »Siger du det til nogen, Gunnar, så siger jeg, det er ikke sant, nu vet du det!« Hun lo og gik nedover

igjæn.--Noget efter stanste hun og sa: »Imorgen

slutter syskolen først kl. 9. så kan du få stå bakenom haven, du.« — »Godt.« — »Ja, men nu må du gå!« — »Vil du ikke engang gi mig hånden til avsked?« -— »Jeg forstår ikke hvad du altid vil med hånden; — nej, nu får du den ikke. — Farvel!« ropte hun og sprang fra ham.

Næste kva-11 laget hun det så, at hun blev den siste på syskolen. Klokken var straks 10, da hun gik, men

— da hun kom utenfor haven, stod Gunnar der ikke. Hun hadde tænkt sig alle uhæld, men ikke dette; hun blev så støtt at hun selv væntet, bare for ordentlig at gi ham, når han ændelig kom. Hun hadde ellers godt selskap, der hun gik op og ned bak haven; ti de handlendes sangforening hadde nætop i et hus i nærheden begynt sine øvelser for åpent vindu; en spansk sang lokket i den inilde kvæll for hennes tanker så længe, til hun var i Spanien og hørte sin pris synge fra den åpneFiskerjænten

altan. Spanien var hennes længsel; ti hvær sommer kom de mørke spanske skib på havnen, de spanske sange i gåterne, og på Ødegårds vægger hang en række skjønne billeder fra Spanien, han var der måske nu igjæn, og hun var hos ham! Men hun kalltes i et nu hjæm; ti der bak æpletræet kom ændelig Gunnar farende, hun styrtet like mot — ikke Gunnar, men den fra Spanien hjæmkomne lyse hat over det lyse hår. »Ha, ha, ha, ha,« lo den lyse latter, »tar De mig for en ånnen?« Hun nægtet ivrig, hastig og løp i vrede, men han løp efter og snakket i ett væk, mens han løp, overordentlig hurtig og med den sammenløpne uttale folk får, som bruker flere sprog. — »Ja, jeg kan godt holde følge, for jeg løper udmærket — det nytter Dem ikke; jeg m å tale med Dem, jeg går her på ottende kvællen.« — »På ottende kvællen!« — »På ottende kvællen, ha, ha, ha, jeg skulde gjærne gå her i otte til, for vi to passer sammen, ikke sant? Det nytter Dem ikke, jeg slipper Dem ikke, for nu er De træt, kan jeg se.« — »Nej, jeg er ikke.« — »Jo, De er!« — »Nej, jeg er ikke.« — »Jo, De er! Tal da, hvis De ikke er træt!« — »Ha, ha, ha!« — »Ha, ha, ha, ha! Ja, det er ikke at tale!« og så stanste de. De skiftet nogen raske ordtak, halvt i skjæmt og halvt i alvor; derpå priste han Spanien, det ene billede jog det annet; til slut bante han småbyen under deres føtter, — det første fulgte Petra med lysende øjne, det annet suste for hennes øren, mens hennes øjne gled op og ned efter en gullkjæde han hadde to ganger om halsen. »Ja, den,« sa han ilsomt, og drog frem det siste stykke av kjæden hvortil et gullkors var fæstet, — »se, den tok jeg med i kvæll for at vise frem i sangforeningen, den er fra Spanien. De skal høre dens historie.« Og nu fortalte han: »Da jeg var i det sydlige Spanien, kom jeg til en skytterfæst og vant denne præmie; den blev ved fæsten overrakt mig med følgende ord: Tag den med til Norge og skjænk den fra spanske kavallerer som ærbødig hyldning til den skjønneste kvinne i Deres hjæmstavn. Derpå rop

og fanfarer, fanerne viftet, kavallererne klappet, og jeg mottok gaven!« — »Nej, hvor ypperligt!« utbrøt Petra; ti for hennes syn lyste straks den spanske fæst med de spanske farver og sange, Spanierne stod brune under vinhøjene i aftensolen og sendte sine tanker til den skjønneste kvinne i snelandene. Han var en godmodig ung mann med al sin underlige travlhed og selvinbild-ning, og nu blev han stående her og fortælle henne. —-Det ene billede efter det annet øket hennes længsel, og ganske hensat i det vidunderlige land, begynte hun at nynne den spanske sang hun nylig hadde hørt, og litt efter litt at bevæge sine føtter i dens takt. »Hvad? De kan danse de spanske danser!« ropte han. — »Ja,« nynnet hun i dansetakt, slog smæll med fingrene for at efterligne kastagnetter; ti hun hadde set spanske sjø-mænn danse. — »D e fortjener de spanske kavallerers gave,« utbrøt han, som tændt av en lys tanke; »De er den skjønneste kvinne jeg har møtt!« — han hadde løftet gullkjæden av

sin hals og kastet den med lette hænder flere ganger om hennes, før hun ænnu forstod det. Men d a hun forstod det, overdroges hun av den dype skamrødme som var henne egen, og tårerne vilde briste frem, — så han, som var fallt fra under til under, nu grepes av den største skamfullhed over hvad han hadde gjort, og ikke visste hvad han mere vilde, men følte han burde gå, og gik.

Ænnu kl. 12 stod hun i sit åpne kvistvindu med kjæ-den i hånden. Eftersommernatten lå venlig over by og fjord og fjærne fjæll; fra gaten lød atter den spanske sang; ti foreningen hadde fulgt Yngve Vohl hjæm. Ord for ord hørtes; de g'ik om en fager krans. Kun to stemmer sang ordene, de andre gav med munnen guitarakkompagnement:

Tag imot kransen, den er til dig,

tag imot kransen, tænk litt på mig! Her er det grønneste græs til den skjønneste,

her er den hvideste blomst til den blideste, her er den fulleste knopp til den huldeste, her er et eneste blad til den reneste.

Tag imot kransen, den er til dig,

tag imot kransen, tænk litt på mig!

❖ * *

Da hun om morgenen slog øjnene op, hadde hun været i en av sol på alle kanter gjænnemskinnet skog, hvor alle trær var det man kaller gullregn, og hang med lange, lyse dusker, som næsten rørte ved henne når hun strøk igjænnem. Straks husket hun kjæden, grep den og hængte den over sit linnet. Så la hun et sort tørklæ over linnetet og kjæden over; ti den tok sig bedre ut på sort. Bestandig sittende i sin seng spejlte hun sig i et lite håndspejl: — skulde hun virkelig være så smuk? Hun stod op for at fli sit hår og så atter spejle sig, men kom i hug moren, som ænnu intet visste, hvorfor hun skyndte sig; hun måtte jo ned og fortælle. Nætop som hun var rærdig og skulde hænge kjæden om halsen, fallt det henne in hvad moren vilde sige, hvad alle mennesker vilde sige, og hvad hun skulde svare, når de spurte hvorfor hun bar denne kostbare kjæde. Da spørsmålet var meget rimeligt, kom det alvorligere og alvorligere igjæn, intil hun létte frem en liten æske, la kjæden i den, ståk æsken i lommen —• og følte sig for første gang i sit liv fattig.

Hun kom ikke dit hun skulde, den formiddag; ti ovenfor byen, omtrent hvor hun hadde fåt kjæden, blev hun sittende med den i hånden, og med en følelse som hadde hun stjålet den.

Om kvællen væntet hun bak haven ænnu længer på Yngve Vold, æn hun den foregående kvæll væntet på Gunnar; hun vilde gi ham kjæden tilbake. Men likesom

det skib Gunnar for med, uvæntet hadde lettet forrige dag, fordi det i næste by hadde fåt ypperlig fragt, således måtte Yngve Vold, som ejde skibet, idag avsted i samme ærend; han tok flere forretninger med, hvorfor han blev borte i tre uker.

I disse tre uker var kjæden efterhånden flyttet fra lommen til kommodeskuffen, og derfra atter in i en konvolut, og konvolutten i et hemmeligt rum. Men hun selv var flyttet fra den ene ydmygende opdagelse in i den ånnen. For første gang blev hun tilfulle var den avstand som skilte henne fra byens fornemme damer; disse kunde ha båret kjæden, uten at nogen hadde spurt hvordan eller hvorfra. Men til en sådan hadde Yngve Vold ikke våget at by kjæden, uten han hadde budt sin hånd med det samme; det var blot med Fiskerjænten han våget det. Om han hadde villet gi henne noget. hvorfor da ikke, hvad hun hadde bruk for; men han hadde villet håne henne så meget dypere, ved at gi henne hvad hun slet ikke kunde bruke. Historien med »den skjønneste« måtte være digt; ti hadde kjæden av den grunn været æslet henne, så var han ikke kommet i skjul og aften. — Harm og skam gnaget sig så meget dypere in, som hun hadde vænnet sig selv av med at tro sig til nogen. Intet under derfor, at hun,

første gang hun traf ham igjæn, ham som alle disse vrede og skamfulle tanker drejde sig om, blev så stærkt rød, at lian måtte mistyde det. og da hun følte dette, ænnu rødere.

Hurtig bøjde hun hjæm igjæn, rev kjæden til sig, og skjønt det ænnu var dag, satte hun sig ovenfor byen, for at vænte på ham: nu skulde han få den tilbake! Hun følte sig sikker på han vilde komme; ti også han var biet rød ved at se henne, og han hadde været borte den hele tid. Men snart begynte disse samme tanker at tale til fordel for ham. Han var ikke biet rød, hvis hun hadde været ham likegyldig; han var kommet før, hadde han været hjæmme. Det tok på at bli noget skymt; ti på disse tre uker hadde det mørknet stærkt.Fiskerjænten

37

Men med mørkningen vænder ofte vore tanker. Hun sat tæt ovenfor vejen mellem trærne; hun kunde se, men ikke sees. Da det hadde varet en stund, og han ikke kom, vilde motstridende følelser lue op; snart i harm. snart i angst lyttet hun; hvær som kom, hørte hun længe før hun så, men det var aldrig ham. Fugler som byttet sæte i halvsøvne mellem bladene, kunde skræmme henne, så spænt som hun sat; hvær lyd fra byen, hvært rop drog heime til sig. Et stort skib hejste anker under opsang, det vilde varpe utover i natten for at få godt av den første morgenbris. Kunde hun følge med på storsjøen, hun længtes! Opsangen blev hennes egen, de klingende tak i spillet gav løftekraft, hvortil, hvorhen? — Da stod den lyse hat på vejen like foran henne, hun sprang op, og uten videre løp hun, og under løpet husket hun at hun ikke burde ha løpet; det var fejl i fejl, derfor blev hun stående. Da han trådte til, hvor hun stod mellem trærne, stod hun og åndet, så han hørte hvært drag, og den samme magt som hun den forrige gang i sin frejdighed hadde hat over ham, øvde hun idag i sin frygt; han så meget unselig, ja forvirret ut, og hvisket: »Vær ikke bange!«

Men hun skalv, det så han. Da vilde han gi henne tillid ved fast at ta hennes hånd, men ved den første kjænsel av hans hånd sprang hun op som brænt av ild .. og avsted på ny .. mens han blev stående.

Hun løp ikke langt, hun hadde ikke mere vejr, det jog, brænte i hennes tinninger, hennes bryst vilde springe, hun trykte hænderne imot — og lyttet. Hun hørte gang i græsset, knækk i løvet, han kom, og like imot, han så henne? .. nej, han så ikke! .. jo, han så! .. nej, han gik forbi! Hun var ikke rædd, det var ikke derfor; men hun var i oprør, og da hun følte sig sikker, tapte hun også kræfterne med spænningen, hun segnet om i utmattelse og tomhed.

Om længe rejste hun sig og gik langsomt nedover, stanste og gik, som hadde hun intet mål. Da hun atter nådde vejen, sat han der og væntet tålmodig, han rejste38

Fiskerjæntiii

sig nu! Hun hadde ikke set ham, hun gik som i tåke, der unslap henne intet ord, hun rørte sig heller ikke, hun la kun sine hænder for øjnene og gråt. Dette overvældet Yngve Vold i den grad, at hans ellers så travle tunge stanste. Og så sa han med ejendommelig bestemthed: »I kvæll taler jeg til min mor; imorgen skal alt være klaret, og om nogen dager skal du til utlandet, for så at bli min hustru.« Han væntet svar, han væn-tet i alt fall hun skulde se op; men det gjorde hun ikke. Han fortolket det på sin måte: »Du svarer ikke? Du kan ikke! Godt! — Stol på mig, ti fra nu av er du min! — God nat!« og han gik.

Hun stod tilbake som i en tåke! en let angst gled in i den og vilde skille den, men atter tåke.

Så stærkt som Yngve Vold igjænnem tre uker hadde fyllt hennes tanker, stod alle overganger rede til at ordne dette nye under in i en ny fantasirække. Han var byens rikeste mann. av dens ældste familie, og han vilde løfte henne til sig op over alle hensyn. Dette var noget så uvæntet annet æn det hun i lang tids lidelse og harm hadde tænkt, at allerede det måtte gjøre henne lyksalig! Men hun blev det mere og mere, eftersom hun drog in under sit syn de nye, i alle henseender overvældende forhold. Hun så sig alles like og alle sine uklare længsler nær! Hun så først og fremst Yngve Volds største skib halet ut som flagskib på hennes bryllupsdag, hun så det efter minutskudd og fyrværkeri ta dem ombord og bære dem til Spanien, hvor

bryllupssolen glødet.

* & *

Da hun den næste dag vågnet, kom piken op og fortalte at klokken var halv tolv. Petra følte voldsom hunger, flk mat, mere mat, følte hodepine og træthed, og sovnet in igjæn. Da hun henimot kl. 3 på eftermiddagen atter vågnet, følte hun sig vel; moren kom op og sa hun visstnok hadde sovet fra sig en sygdom; ti det plejde hun selv at gjøre. Men nu måtte hunFiskerjænten

op for jU gå på syskole. Petra sat oprejst i sengen, lænet hodet på sin arm; hun svarte uten at se op, a-t hun ikke mere skulde gå på syskole. Moren tænkte, hun er vel likesom litt ørsk ænnu, og gik ned efter en pakke og et brev som en skibsgut hadde bragt. Der kom allerede gaverne! Petra, som igjæn hadde lagt sig, rejste sig i en fart og åpnet, da hun var alene, med en viss højtidelighed, først pakken — som inneholdt et par franske sko. Noget skuffet vilde hun sætte dem fra sig, da de kjæntes tunge i tåen. Hun ståk hånden in og drog av den ene frem en liten pakke, in-viklet i fint papir, det var et gullarmbånd, — av den ånnen likeledes en pakke, omhyggelig forvaret, det var et par franske hansker, — og ut av den højre hanske drog hun igjæn en papirtut som gjæmte to glatte gullringer. »Allerede!« tænkte Petra, hennes hjærte banket, hun så in efter inskriften og læste i den ene ganske rigtig: »Petra« samt årstal og dag — og i den ånnen »Gunnar«. Hun blev blek, kastet ringene og den hele pakke på gulvet, som hadde hun brænt sig på den, og rev brevet op. Det var dateret Calais — hun læste:

Kjære Petra!

Efter at være kommet hertil, med god bør fra 51de breddegrad til 54de og senere med stærk bidevind like hit, som er usædvanligt selv for bedre fartøjer æn vort, som er et stolt skib for sejl. Men nu må du vite at al vejen har jeg tænkt på dig og det som sist forefallt mellem os to, og er harmeligt at jeg ikke fik ta skikkelig farvel med dig, hvorfor jeg gik ombord med harm, men glæmte dig aldrig siden, uten stundom en gang imellem; ti en sjømann har det hårdt. Men nu er vi kommet hit, og jeg har brukt al min hyre til foræringer til dig, som du bad om, og de penger jeg fik av mor, har jeg også, så nu har jeg intet. Men får jeg lov, så kommer jeg likeså fort som foræringerne; ti så længe det er hemmeligt, er det ikke visst for andre især unge40

mannfolk, hvorav der er mange; men jeg vil ha det visst, så ingen tør unskylle sig, men ta sig i agt for mig. Du kan nok få en likere æn mig, for du kan få hvem du vil; men du kan aldrig få en troere, og det er mig. Nu vil jeg slutte, for jeg har brukt op to ark, og bokstaverne blir så store; ti det er det værste jeg gjør, men jeg gjør det allikevel, når du vil det. Også vil jeg til slut sige dig at det var vel alvorligt; for var det ikke alvorligt, så var det stor synd og kan bli til ulykke for mange.

Gunnar Ask,

Understyrmann på briggen: »Den norske Grundlov«.

En stor frygt overvældet henne, hun var i et nu kommet op av sengen og påklædd. Hun måtte ut, som gaves der ensteds et råd; ti alt var biet uklart, usikkert, farligt. Jo mere hun tænkte, jo mere løp tråden i floke for henne, én måtte hjælpe at rede, eller hun kom ikke løs! Men hvem turde hun tro sig til? Det kunde ingen annen bli æn moren. Da hun efter lang kamp stod i kjøkkenet hos henne, rædd, gråt-full, men stærk i at ville være fullt fortrolig, for at få full hjælp, sa moren uten at vænde sig og derfor uten at lægge mærke til Petras ansigt: »Nu har han været her; — han er kommet hjæm igjæn.« — »Hvem?« hvisket Petra og holdt sig fast; ti var Gunnar alt nu kommet, så var også alt håb væltet. Hun kjænte Gunnar; han var tung og godmodig, men, en gang i vrede, blev han avsindig. »Du skal straks komme derhen,« sa han. »Derhen?« skalv Petra, hun forstod øjeblikkelig, at så hadde han alt sagt det til sin mor, og hvad vilde så ske? — »Ja, til præstegården,« sa moren. —• »Til præstegården? — Er det Ødegård som er kommet hjæm?« — Moren vændte sig nu imot henne: »Ja, hvem ellers?« — »Ødegård!« jublet Petra, og glædens storm jog luften ren i et blink; »Ødegård er kommet, Ødegård, å, Gud i himmelen, han er kommet!« hun var uteFiskerjænten

av døren og opover markerne. Hun stormet frem, hun lo, ropte højt; det var ham, ham, hun trængte til; hadde han været hjæmme, var intet ondt skedd! Hos ham var hun trygg; blot hun tænkte på hans høje, lvse åsyn, hans milde stemme, ja på de stille, billedrikb værelser hvori han bodde, kom hun i fredeligere takt og følte sikkerhed igjæn. Hun gav sig stunder og samlet sig. Det strålte over by og landskap i den fallende høstkvæll, især lå fjorden i en mægtig glans; derute i sundet hvirvlet den siste røk væk av det dampskib som hadde bragt Ødegård. Å, blot at vite han var hjæmme igjæn, gjorde henne god, hel, dygtig; hun bad Gud om at hjælpe, så Ødegård aldrig måtte slippe henne mere. Og just som hun var løftet i dette håb, ser hun ham komme smilende imot sig; han hadde visst hvad vej hun vilde ta, og gik til møte! Dette rørte henne, hun sprang imot ham, grep begge hans hænder og kysste dem; han blev skamfull; da han så nogen komme langt borte, drog han henne med fra vejen opover mellem trærne, han holdt hennes hænder i sine, og hun sa hele vejen: »Hvor dejligt at De kom! Nej, jeg kan ikke tro det er Dem, å, De må aldrig mere rejse bort! Forlat mig ikke. nej, forlat mig ikke!« Her styrtet hennes tårer frem, han bøjde hennes hode sagte in til sig, som for at dække dem, han vilde gi hende ro; ti han trængte hun var rolig. Men hun la sig in til ham, som fuglen under den vinge der løfter sig for den, og hun vilde ikke mere frem igjæn. Overtalt av denne tillid la han armen over henne, som vilde han tilsige henne det ly hun søkte; men næppe fornam hun det, så løftet hun sit forgråtte ansigt op imot ham, hennes øjne møtte hans, og alt som kan skifte i et blik, når anger møter kjærlighed, når taknemmelighed møter giverens glæde, når ja møter ja, det fulgte rask på hinannen; han omfattet hennes hode og trykte sine læber mot hennes; han hadde tidlig mistet sin mor, han kysste for første gang i sit liv, og det samme gjorde hun. Ingen av dem kunde løse sig fra det, og da det skedde, var42

det for atter at synke sammen. Han skalv, men hun strålte og blusset, hun kastet armene oin hans hals, hun hang sig ved ham som et barn. Og da de satte sig, og hun kunde få røre ved hans hænder, hans hår, lians brystnål, halstørklæ, alt dette liun på avstand ærbødig hadde set på, og da han bad henne sige du og ikke De, og hun ikke kunde, og da han vilde fortælle henne hvor rikt hun hadde gjort hans fattige liv fra første stund, hvor længe han hadde kjæmpet imot for ikke at stanse henne ved dette, ikke ta sig betalt således, og da han opdaget at hun ikke var istand til at forstå eller samle et ord av hvad han sa, og da han selv heller ingen forstand længer fant deri; da hun vilde flytte hjæm med til ham straks, og han leende måtte be henne vænte et par dages tid, så skulde de rejse sin vej bort fra det alt sammen; — da følte de, da sa de, som de sat inne mellem trærne, med fjord og fjæll i aftensolen foran sig, mens et horn lød fjærnt og sang, at dette var lykke.

Det første møtes sødme, det er som sang i skogen, det er som sang på vågen i solens siste rødme, — det er som horn i uren, de tonende sekunder hvori vi med naturen forenes i et under.

FEMTE KAPITEL

Næste morgen sat Petra på sit værelse halvt påklædd, og kunde den hele dag ikke komme længer. Hvær gang hun på ny tok fat, sank annene i hennes fang. Som fullmodent aks, som rike klokker på marken bøj de sig hennes tanker. Stillhed, trygghed, bølgende synerFiskerjænten

lå over de lyse slott hvori hun bodde. Hun levde op igjæn møtet fra igår, hvært ord, hvært blik, hvært håndtryk, hvær kyss; hun vil de gå hele fremgangen efter fra møte til avsked, men kom aldrig til ænde; ti hvær enkelt erindring blånet bort i drøm, og alle drømme kom tilbake med forjættelse. Så søt nu denne var, måtte hun skyve den fra sig, for atter at kunne huske der hun slåp; men straks hun husket det, var hun atter borte i det vidunderlige.

Da hun ikke kom ned, tænkte moren at hun igjæn hadde tat fat på læsningen, siden Ødegård var kommet lijæm; hun fik sin mat op og skulde være i fred den hele dag. Først mot kvællen rejste hun sig for at gjøre sig rede; hun skulde gå sin kjærlighed til møte. Hun tok på det beste hun ejde, hele sin konfirmationsstas; den var ikke rik, men det følte hun først nu. Hun hadde hat så liten sans for pynt. men fik den idag; det ene stykke gjorde det annet styggt, til de rette stykker var sammenfunnet, og da var dog det hele ikke smukt! Idag vilde hun ha git stort for at

være den skjønneste — med ordet gled en erindring in som hun avviste med hånden; intet, intet måtte træ nær, som turde gi uro. Hun gik selv stille; sagte ordnet hun et og annet på sit værelse, da tiden ænnu ikke var der. Hun åpnet vinduet og så ut; røde, varme skyer lå i lejr over fjællene, men en kjølende strøm slog in med budskap fra den nære skog. Ja, nu kommer jeg! hun gik ænnu engang tilbake foran spejlet, for at hilse på sin brudefølelse.

Da hørte hun Ødegårds stemme nedenunder hos moren, hørte at der blev vist ham hvor værelset lå; han kom for at hænte henne! En unselig glæde slog op om henne; hun så ut over alt, om det stod i orden for ham; derpå gik hun mot døren.

»Kom in!« svarte hun sagte på den sagte banken, og trådte selv et par skridt tilbake.

Den samme morgen hadde Ødegård, da- han ringte efter kaffe, fåt høre at kjøbmann Yngve Vold allerede44

to ganger om morgenen hadde søkt ham. Det misstemte ham at han skulde blande sinn med en fremmed nætop nu; men den der søkte ham så tidlig, måtte vel ha vigtigt ærend. Han var også næppe påklædd, for Yngve Vold kom igjæn. »De undrer Dem sagtens? Jeg gjør det selv. God dag!« Man hilstes, og han la sin lyse hat. »De sover længe, jeg har været her to ganger før; jeg har noget vigtigt på hjærte, jeg må tale med Dem!« — »Vær så god, tag plass!« han satte sig selv i en lænestol. — »Takk, takk, jeg går helst, jeg kan ikke sitte, jeg er i bevægelse. Siden iforgårs er jeg fra forstanden, rent tullet, hverken mere eller mindre. Og deri er D e skyll!« — »Jeg?« — »Ja, De. Piken har De dradd frem, ingen hadde tænkt på henne, ingen lagt mærke til henne uten Dem. Men nu har jeg heller aldrig set, nej, så sant jeg er til, aldrig set noget så makeløst, noget så — ja, ikke sant? — Nej over hele Europa har jeg ikke set noget så forbannet krushåret vidunderligt — har De? jeg fik ikke fred, jeg var fortryllet, overalt og altid var hun i vejen, jeg rejste bort, kom igjæn, umuligt — ikke sant? Visste først ikke hvem hun var, — Fiskerjænten, sa de, — Spanier-inden, skulde de ha sagt, Zigøjnersken, heksen, bare ild, øjne, barm, hår — hvad? — Funker, gnistrer, hopper, ler, traller, rødmer .. noget satans noget! — Løp efter henne, ser De, op imellem trærne i skogen, stille aften . . hun stod, jeg stod, nogen ord, sang, dans .. og så?, .ja, så gav jeg henne min kjæde .. jeg hadde, så sant jeg lever, et minut i forvejen ikke tænkt på det! — Næste gang samme sted, samme sprang, hun var rædd, og jeg .. ja, vil De tro det? .. jeg kunde ikke sige et menneskeligt ord, turde ikke røre ved henne; men da hun så kom igjæn, vil De tænke? så fridde jeg, jeg hadde ikke tænkt på det et sekund i forvejen! Nu prøvde jeg mig selv igår, vilde være fra henne, men så min sjæl og tro er jeg gal, — ja, jeg kan ikke, jeg må være hos henne; får jeg henne ikke, skyter ieg mig, ret og slet, se, det er historien. Mor bryr jeg migFiskerjænten

fa'n om,heller ikke byen,det er en filleby,rent en filleby!

— hun skal bort, ser De, bort og højt over denne by, hun skal bli comme il faut, hun skal til utlandet, Frankrike, Paris, jeg koster rejsen, De arrangerer. Jeg kunde også rejse med selv, bosætte mig ute, ikke længer være i dette hul; men ser De: fisken! Jeg vil gjøre noget av byen, den ligger i dvale, tænker ikke, spekulerer ikke, men fisken! Man skjøtter ikke fisken; Spanierne, utlandet klager, må tages på ny måte, ånnen tørring, ånnen skjøtsel, anderledes, byen skal op, forretningerne ta fart, fisken skal skape millioner! — Hvor var det jeg slåp? Fisken, Fiskerjænten, — det høver ellers: Fisken, Fiskerjænten, ha, ha, — altså jeg betaler, De arrangerer, hun blir min kone, og så —«

Længer kom han ikke; han hadde ikke under denne tale lagt mærke til Ødegård, som nu likblek hadde rejst sig og fallt over ham med et fint spanskrør i hånden. Den annens forbauselse var ikke til at skildre; han bøtte av de første slag; »vogt Dem, De kan slå mig!« sa han.

— »Ja, jeg kan slå Dem! Ser De: spansk, spanskrør, det høver også!« — og slagene fallt over skuldre, armer, hånd, ansigt, hvor det best traf; den ånnen for omkring: »Er De gal .. er De fra forstanden.... jeg vil gifte mig med henne, hører De, gifte mig!« — »Ut!« skrek Ødegård, som ejde han ikke mere kraft, og den lyshårede ut av døren, ned ad trapperne, bort fra denne vanvittige — og stod snart på gaten, skrikende op efter sin lyse hat. Den

blev kastet ut av vinduet til ham; derpå var alt s till t.

»Kom in!« svarte Petra på den sagte banken om kvællen, og trådte selv et par skridt tilbake for bedre at kunne se den kjære, idet han trådte in. Som en isnende styrtning over henne, som om jorden gled bort under henne, fornam hun det åsyn der møtte i døren! Hun tumlet tilbake og grep fat i sengestolpen, men kastet fra avgrunn til avgrunn slåp tanken; i mindre tid æn et sekund var hun styrtet fra jordens lykkeligste brud til dens største synderinne; hun hørte det tordne46

ut av dette åsyn: han kunde i tid og evighed ikke tilgi henne! —

»Jeg ser det: du er skyldig!« hvisket han næppe hørlig, han lænet sig til dørkarmen og holdt fast ved låsen, som kunde han uten det ikke stå. Stemmen bævet, tårerne trillet nedover hans ansigt, skjønt det var aldeles roligt.

»Vet du også hvad du har gjort?« og hans øjne trykte henne til jorden. Hun svarte ikke, — ikke engang med gråt; hun var lammet av en fullstændig, håbløs avmagt. »Jeg har git min sjæl bort en gang før, og han til hvem jeg gav den, døde for min skyll. Jeg kunde ikke komme op igjæn av den sorg, uten at en vilde række sig ut over mig og gi mig sin sjæl helt igjæn. Det har du gjort — og så har du gjort det på skrømt.« Han stanste, han vilde forgjæves begynne et- par ganger igjæn, men så med et pludseligt rykk av smærte: »Og du kunde være istand til at kaste alt det jeg i disse år, tanke for tanke, har lagt sammen, over ænde, som var det et billede av ler! Barn, barn, kunde du ikke forstå at jeg arbejdet mig selv op i dig? Nu er det forbi!« — Han prøvde at styre sin smærte.

»Nej, du er for ung til at fatte det,« sa han igjæn; »du vet ikke hvad du har gjort. — Men at du har b e-draget mig, må du forstå. — Sig mig hvad jeg har gjort dig, at du kunde være istand til noget så grusomt? Barn, barn. hadde du ænda igår sagt mig det! Hvorfor, hvorfor løj du så frygtelig?«

Hun hørte ham, og det var sant altsammen han sa. — Han var vaklet hen til en stol som stod ved vinduet, for at få læne hodet mot et bord som stod ved siden. Han stod op igjæn, det hulket i ham av smærte, så satte han sig atter ned og var stille. »Og jeg, som ikke er god til at hjælpe min gamle far,« hvisket han for sig selv, »jeg kan ikke, jeg har ikke kall til det. Derfor skal ingen hjælpe mig, alt skal gå i stykker for mig, alt.« Han kunde ikke mere, hans hode lå i hans højre hånd, den venstre hang slåp ned; han såFiskerjænten

ut som kunde han ikke røre sig — og således blev han sittende, og han sa intet. Da følte han noget varmt på sin nedhængende hånd, og for skræmt sammen; det var Petras ånde; hun lå med bøjd hode på knæ ved siden av ham, nu foldet hun hænderne, og så med den usigeligste bøn om barmhjærtighed op på ham; han så ned på henne igjæn, og ingen veg med sit blik. Da løftet han hånden avværgende imot henne, som følte han ved dette blik en overtalelsens stemme i sit indre, han ikke vilde høre, og hurtig, hæftig bøj de han sig efter sin hat, som var fallt av, og ilte mot døren. Men ænnu hurtigere var hun i vejen for ham. kastet sig ned, klamret sig om hans knæ og naglet sine øjne i hans, altsammen uten en lyd; men ban både så og følte hun kjæmpet for livet. Da blev hans gamle kjærlighed for stærk; han så på henne ænnu en gang med et fullt, men smærteligt blik, han omfattet hennes hode med begge sine hænder. Men det gråt og sang i hans bryst likesom i orglet efter det siste utdrag, når der vel er luft igjæn, men ikke mere tone. Så drog han hænderne tilbake, og på en sådan måte, at hun måtte føie hvad han tænkte derved: det var for bestandig. »Nej, nej! — Du kan hengi dig; men du kan ikke ælske!« Han overvældedes: »Ulykkelige barn, din fremtid kan jeg ikke råde; Gud tilgi dig, at du har ødelagt min!« Han gik forbi henne, hun rørte sig ikke; han lukket døren op og lukket den igjæn, hun sa intet; — hun hørte ham i trappen, hun hørte hans siste skridt på stenhællen og nedad vejen — da fik hun forløsning, hun slog ut i et skrik, et eneste ett; men på det kom moren.

Da Petra blev sig selv mægtig, fant hun sig liggende i sin seng, avklædd og vel plejet, men foran henne sat moren med armene på sine knær, hodet i begge hænder og sine ildøjne fæstet på datteren. »Har du nu læst nok med ham?« spurte hun. »Har du nu lært noget? .. . .Hvad er det du nu skal bli?« Den annen svarte med et utbrudd av gråt. Længe, meget længe sat moren, hørte på dette og sa så med en egen højtidelighed:48

»Herren, han inderlig fordømme ham!« — Datteren för op: »Mor, mor! Ikke ham, ikke ham, men mig, mig — ikke ham!« — »Å, jeg kjænner pakket! Jeg vet hvem der skal ha det!« — »Nej, mor, han er bedraget, og det av mig, — det er mig som har bedraget ham!« — Hun fortalte det skyndsomt og hulkende altsammen; han måtte ikke et øjeblik være mistænkt, hun fortalte om Gunnar, hvad hun hadde bedt ham om og ikke rigtig forstått sig på, dernæst om Yngve Volds ulykkelige gullkjæde, som hadde viklet henne in, og så om Ødegård, at hun hadde glæmt det altsammen, da hun så ham. Hun forstod ikke hvorledes det var gåt til, men at det var en uhyre synd imot dem alle, og især mot ham, som hadde tat henne op og git henne alt hvad et menneske kan gi et annet, det forstod hun. Efter at ha hensittet i lang taushet svarte moren: — »Og mot mig er det ingen synd? Hvor har j e g været i al denne tid, at du ikke har sagt et ord til mig?« — »Å mor, hjælp mig, vær ikke hård imot mig nu; jeg føler det, at jeg skal bøte for det, så længe jeg lever; men derfor vil jeg også be Gud om snart at måtte få dø! — Kjære, kjære Gud,« begynte hun straks, idet hun foldet hænderne op imot ham, »kjære, kjære Gud, hor mig, jeg har allerede forspildt livet; det har ikke mere for mig, jeg er ikke så'n jeg kan leve, jeg forstår ikke livet, kjære Gud, lad mig så få dø!« — Der var en slik gripende inderlighed i bønnen, at Gunlaug, som alt hadde hat hårde ord oppe, svælgte dem og la sin hånd henover datterens arm, for at bøje den ned fra denne bøn: »Styr dit sinn, barn, frist ikke; vi må nok leve, fordi om det svier.« Hun rejste sig, og hun satte aldrig sin fot oftere på kvistværelset.

Ødegård var fallt i en sygdom der så ut til at bli farlig. Under denne flyttet hans gamle far op til ham, tok sit studerværelse ved siden av, og sa til alle som bad ham spare sig, at det kunde han ikke; hans gjærning var at våke over sønnen, hvær gang sønnen tapte nogen av dem som han ælsket højere æn sin far.

Således stod det, og nu kom Gunnar hjæm!

Han skræmte mest livet av sin mor ved at vise sig længe før skibet han for med; hun trodde det var hans gjenfærd, og ikke stort likere gik det hans kjænninger. På alle undrende spørsmål gav han kun dårligt svar. Man fik dog straks bedre, ti ænnu samme dag han kom, biet han jaget ut av Gunlaugs hus, og det av henne selv. På trappen skrek hun efter ham, så det drønet ned igjænnem hulvejen: »Kom ikke mere hit, vi har fåt nok av det slag nu!« Han var ikke nådd langt, før en jænte satte efter ham med en pakke; jænten hadde én til, men gav nu fejl, og Gunnar fant i sin en stor gullkjæde; han stod og vejde på den og så på den; ikke hadde han før forstått Gunlaugs raseri, men ænnu mindre forstod han nu hvorfor hun sendte ham en gullkjæde. Han ropte jænten tilbake; hun måtte vel ha git fejl, og hun spurte, idet hun gav ham den ånnen pakke, om det da var denne. Pakken 'viste sig at inneholde hans gaver til Petra. Jo, den var det nok; men hvem skulde så ha gullkjæden? Det skulde kjøbmann Vold, svarte jænten og gik med den. Gunnar stod igjæn og tænkte: »Kjøbmann Vold? gir han foræringer.? Det er altså ham der har stjålet henne fra mig — Yngve Vold — nu, så skal han da også —!« hans spænning, hans harm måtte forløses, noget måtte han slå i stykker, — og så blev det Yngve Vold.

Den ulykkelige kjøbmann blev ænnu engang aldeles uvæntet overfallt, og det på sin egen trap. Han løp fra den gale mann in på kontoret, men Gunnar efter. Her kastet alle kontorister sig over urostifteren, som imidlertid sparket og slog til alle sider; stoler, bord og pulter væltet; brev, papirer og aviser fløj om som røk; hjælp kom ændelig fra Yngves brygger, og efter stor kämp kastedes Gunnar ut på gaten. Men her begynte det først for alvor. Der lå to skib ved bryggen, et uten-og et innenlandsk, og det var nætop i middagshvilen, så matroserne tok gjærne denne moro med. De kom ojeblikkelig i slagsmål, mannskap mot mannskap, ut-

lænding mot inlænding, flere mannskaper hæntedes, og kom løpende i stormskridt, arbeidsfolk drev til, kjærringer og unger; tilsist var der ingen som visste hvorom eller mot hvem man sloss. Forgjæves bante skipperne, forgjæves befalte værdige borgere at der måtte gå bud efter byens eneste politibetjent; han lå dengang

ute på fjorden og fisket. De løp til byfogden, som tillike var postmester; men han hadde stængt sig inne med posten som nylig var kommet, og svarte ut gjænnem vinduet, han kunde ikke møte; postbetjenten var i begravelse, de måtte vænte. Men da de ikke kunde vænte med at slå hinannen ihjel, til posten var sorteret ropte flere, især ængstede koner, at Arne smed skulde hæntes. Det istemtes av. de værdige borgere, nu gik hans egen kone efter ham, »for politien var ikke hjæmme«. Han kom til jubel for alle skolegutter, og han gjorde et par tak in i flokken, hæntet frem en rask Spanier og slog i flæng med ham til alle de andre.

Da alt var færdigt, kom byfogden gående med en stok. Han fant nogen gamle kjærringer og barn samtalende på valplassen. Disse befalte han med stræng-hed at gå hjæm og spise middag, hvilket han også selv gjorde.

Men dagen efter begynte han at opta forhør; det fortsattes en tid, skjønt ingen visste ringeste besked om hvem der hadde slåss. Kun var alle enige om at Arne smed hadde været med, da de hadde set ham slå de andre med en Spanier. For dette forhold måtte Arne smed betale lspd. i mulkt, hvorfor hans kone, som hadde ført ham op i det, flk pryl ellevte søndag efter trefoldighed, det måtte vel hun huske. Dette var den eneste juridiske følge slagsmålet flk.

Men det fik andre. Den lille by var ikke længer en stille by, Fiskerjænten hadde sat den i oprør. Der kom de sælsomste rygter i omløp — fra først av i skinsyk harm over at hun hadde kunnet dra til sig byens beste hode og dens to rikeste gifter og ænda ha »flere« i bakhånd; ti Gunnar blev efterhånden til »flere unge men-Fiskerjænten

51

nesker«. Men snart rejste sig en almindelig moralsk storm. Skammen av et stort gateslagsmål og sorg i tre av byens beste familier hvilte over den unge pike, som for kun et halvt år siden var konfirmeret; tre forlovelser på én gang, og den ene med hennes lærer, med hennes livs velgjører — nej, harmen flommet over. Hadde hun ikke været byen en forargelse fra barn av, hadde hun ikke allikevel fåt dens forvæntning i gave, da Ødegård tok sig av henne, og hadde hun ikke nu hånet dem alle, knust ham og ret efter sin naturs trang kastet sig utæmmet in på en bane der førte til at bli et utskudd av samfundet med alderdom i tugthuset? Moren måtte være hennes medskyldige, i hennes sjømannshus hadde barnet lært letsinnet. Man vilde ikke længer tåle det åg Gunlaug la over byen, man vilde ikke længer tåle dem iblandt sig, hverken mor eller datter, man entes om at fordrive dem.

En kvæll samledes sjøfolk som skyllte Gunlaug penger, fordrukne arbejdsfolk, som hun ikke vilde skaffe arbejde, unggutter hun intet vilde borge, oppi bakken, og bedre folk førte dem. De pep, de hujet, de ropte på »Fiskerjænten«, på »Fiske-Gunlaug«; snart for en sten mot døren, snart en ånnen in gjænnem kvistvinduet. Man skiltes først over midnat. Bak vinduerne var alt mørkt og stiilt.

Næste dag vilde ikke et menneske mere se in til Gunlaug. ikke engang et barn gik forbi oppi bakken. Men om kvællen samme opløp, kun at nu alle uten forskjel var med; man trådte ned, man knuste alle vinduer, man rykket op havegjærdet, man kastet unge frugttrær om, og så sang man:

Mor, jeg har fisket en sjømann, mor!

»Så har du det?«

Mor, jeg har fisket en kjøbmann, mor!

»Nå, har du det?«

Mor, jeg har fisket en, præst skal bli!

»Ej, så dra' i!« —52

Fiskerjæntiii

Å kling og klang, den nansen blir lang! Det nytter ej de store fisker biter på, når'n slettes ikke kan dem op i båten få.

Mor, han har gåt, lian sjømann, mor!

»Nå, har han det?« Mor, han liar gåt, han kjøbmann, mor!

»Så, har han det?« Mor, han vil gå, han, præst skal bli! »Ej, så dra' i!« — Å kling og klang, den næsen blir lang! Det nytter ej de store fisker biter på, når'n slettes ikke kan dem op i båten få.

Man ropte især på Gunlaug, man glædet sig stort til at høre hennes magtesløse raseri larme.

Gunlaug sat også innenfor og hørte hvært ord; men hun tidde, ti man skal kunne tåle noget for sit barn.

SJETTE KAPITEL.

Petra hadde været på sit værelse, da ropene, pipingen og hujingen første kvæll begynte. Hun var sprunget op, som om huset rundt om henne stod i brand, eller som om alt skulde styrte sammen over henne; hun løp i sit rum, som pisket av gloende ris, det sved, det brænte over sjælen, hennes tanker stormet efter en ut-vej; men ned til moren turde hun ikke komme, og foran det eneste vindu stod de! En sten kom flyvende igjænnem og fallt i hennes seng, hun gav et skrik og løp i en krok, bak et gardin, og gjæmte sig blant sine gamle klær. Der sat hun sammenkrøpen. luende av skam, skjælvende av frvgt; syner av ukjænt rædsel drev forbi, luften stod full av ansigter, gapende, skogg-rende ansigter, de kom ganske nær, det regnet med ild

omkring dem; — oho, det var ikke ild, men øjne, det regnet med øjne, store gloende og små tindrende, — øjne som stod, øjne som løp op og ned — Jesus, Jesus, fræls mig! —

Å, hvilken lise, da de siste rop døde hen i natten, og det var ganske mørkt og ganske stillt. Hun våget sig frem, hun kastet sig på sin seng og gjæmte sig i puterne, men tankerne vilde ikke vige; moren kom frem i dem, truende, uhyre, som uvejrsskyer samler sig over fjælle-ne; ti hvad måtte moren ikke lide for hennes skyll! Der fallt ikke blund på hennes øjne eller fred i hennes sjæl, og dagen kom, men ikke med lindring. Hun gik frem og tilbake, frem og tilbake, og tænkte blot på hvorledes hun kunde fly, men ikke turde hun møte moren, ikke turde hun gå ut, så længe det var dag, og med kvællen vilde de komme igjæn! Dog måtte hun vænte; ti før midnat var det ænnu farligere at fly. Og hvorhen så? Hun ejde intet, og hun visste ingen vej; men der fantes vel barmhjærtige mennesker etsteds, som der var en barmhjærtig Gud. Han visste, at hvad hun æn hadde forbrutt, var det ikke i ondskap; han kjænte hennes anger, han kjænte også hennes hjælpeløshed. Hun lyttet efter morens skridt nedenunder, men hun hørte dem ikke, hun skalv for at høre henne på trapperne, men hun kom ikke. Jænten som gik der, måtte vel være løpet sin vej; ti der kom ingen op med mat. Selv våget hun ikke at gå ned, heller ikke at gå til vinduet; ti der kunde stå nogen utenfor og vænte på henne. Den ituslagne rute gav kulde in om morgenen, og ænnu mere da det atter blev kvæll. Hun hadde pakket sammen en liten bylt med klær, og hun hadde klædd sig godt på for at være færdig. Men hun måtte vænte på den rasende hop, og gjænnemgå hvad der vilde komme.

Der var de igjæn! Pipingen, ropene, kastene, værre, langt værre æn forrige kvæll; hun krøp i sin krok. foldet sine hænder og bad og bad. Blot ikke mor gik ut til dem, blot de ikke brøt in! Da begynte de at synge,

det var en smædevise, og skjønt hvært ord skar henne med kniv, så måtte hun dog høre og lytte; men straks hun fattet at moren var blandet in med, at de hadde gjort sig skyldige i en så skammelig uretfærdighed, da rejste hun sig op; da styrtet hun frem, hun vilde tale ut til det fejge pak eller kaste sig ned over dem; — men en sten og nok en sten og så en hel hagl fløj gjænnem vinduet, glasstumperne singlet, stenene drev rundt i rummet, og hun krøp atter bak. Hun svedte, som stod hun i den heteste sol; men hun gråt ikke længer og var ikke længer rædd.

Efterhånden sagtnet larmen; hun våget sig frem, og så snart hun intet hørte, vilde hun til vinduet for at se; men hun trådte på glasstumperne og gik tilbake, hun trådte så på stenene og stod stille, forat det ikke skulde høres; ti nu gallt det at liste bort. Efter at ha væntet ænnu en god halv time, drog hun sine sko av, tok bylten og åpnet sagte døren. Atter væntet hun en fem minutter, og så gik hun stille nedad trapperne. Hun kjænte smærten ved, efter at ha forvoldt sin mor denne sorg, at måtte forlate henne uten avsked; men rædselen jog videre. »Farvel, mor! Farvel, mor!« hvisket hun til sig selv for hvært skridt hun gjorde i trappen. »Farvel, mor!« — Hun stod nede,

drog pusten tungt et par ganger for at få luft, og så mot gangdøren! Da grep en henne i armen bakfra, hun gav et let skrik og vændte sig, det var moren. Gunlaug hadde hørt døren åpnes, forstod straks hvad hun vilde, og væntet på henne her. Petra følte at hun ikke kunde komme henne forbi uten kamp. Forklaring vilde ikke nytte; hvad ord hun æn fant, de vilde ikke bli trodd. Vel, så fik hun kjæmpe, intet i vær den var værre æn det værste, og det hadde hun nu oplevet. Moren spurte sagte: »Hvor skal du hen?« Hun svarte likeså sagte med bankende bryst: »Jeg vil fly!« — »Hvorhen vil du fly?« — »Det vet jeg ikke; — men jeg vil bort herfra!« — Hun trykte bylten fastere in til sig og gik på. >Nej, følg med mig!« svarte moren, holdende hennesFiskerjænten

arm; »jeg har sørget for det altsammen.« Straks slåp Petra sig selv, som man slipper et altfor tungt tak; hun pustet ut som efter en kamp og overgav sig til moren. Denne gik foran henne in i et lite kot bak kjøkkenet, hvor intet vindu fantes, og hvor der brænte lys; — her hadde hun sittet gjæmt, mens de larmet utenfor. Kottet var så trangt at de knapt kunde røre sig der; moren tok frem en bylt, noget mindre æn den Petra bar, åpnet den og drog ut et sætt sjømannsklær. »Tag disse på dig,« hvisket hun. Petra skjønte straks hvorfor hun skulde det, men at moren ikke nævnte grunnen rørte henne. Hun klædde av sig og tok på sig, moren hjalp til og kom derved engang nær lyspråsen, så Petra kunde se hennes ansigt, og så for første gang at Gunlaug var gammel. Var hun biet det i disse døgn, eller hadde Petra ikke før set det? Barnets tårer trillet nedover moren, men hun så ikke op, hvorfor den annen heller ikke flk ord. En sydvest var det siste som hun mottok, og da hun hadde sat den på, tok moren bylten fra henne, blåste lyset ut og hvisket: »Kom nu!«

De gik atter ut i gangen, men ikke igjænnem gate-døren; Gunlaug lukket op til gården og låste siden igjæn. De gik igjænnem den nedtrådte have, over de kastede trær, det sønderbrutte gjærde. »Du får se dig om nu,« sa moren, »du kommer vel aldrig mere hit.« — Den annen gøs og så sig ikke om. De gik den øvre vej, langs skogen, der hvor hun hadde hat sit halve liv og hin kvæll med Gunnar, hine med Yngve Vold og den siste med Ødegård. De gik i visne blade, som nu var begynt at falle; det var natkoldt, og hun frøs i sin uvante dragt. Moren bøjde ned mot en have; Petra kjænte den straks, skjønt hun ikke hadde ståt på dens øvre side efter hin dag hun som bam hadde stormet den; det var Pedro Ohlsens have. Til den hadde moren nøkkel og lukket dem in.

Det hadde kostet Gunlaug at gå til ham om formiddagen, det kostet også nu at komme med den ulykkelige datter, hun selv ikke længer kunde gi hjæm. Men56

det måtte til, og det som måtte til, kunde Gunlaug gjøre. Hun banket på bislagdøren, og næsten straks hørte de trin og så lys; efter en stund blev der lukket op av Pedro, som stod innenfor i rejsestøvler og rejsedragt, blek og rædd. Han holdt et talglys i hånden og sukket, da hans øjne fallt på Petras ansigt, som var ophovnet av gråt; hun så op på ham; men da han ikke våget at kjænne henne, så våget heller ikke hun at kjænne ham. »Han her har lovet at hjælpe dig til at komme bort,« sa moren uten at se på nogen av dem, idet hun gik et par trin op til gangen og lot de andre følge efter in i Pedros værelse på den ånnen side. Værelset var lite og lavt, en ejendommelig innestængt luft slog dem i møte, og gav Petra kvalme; hun hadde jo nu i over et døgn hverken spist eller sovet. Midt under loftet hang et bur med en kanarifugl i; man måtte gå rundt for ikke at støte til det. De gamle, tunge stoler, et svært bord, et par store bondeskap som nådde taket, trykte alt ned, så det blev ænnu mindre. På bordet lå noter og en fløjte over dem. Pedro Ohlsen slæpte om i de store støvler, som hadde han noget at gjøre; en svak stemme lød fra bakværelset: »Hvem eidet? — Hvem er inne?« — hvorpå han gik ænnu snarere rundt, idet han mumlet: »A, det er.. hm. hm,,... det er.. hm, hm,« og derpå in hvor stemmen kom fra.

Gunlaug sat ved vinduet med begge albuer på knærne og hodet i sine hænder, stirrende ned i sanden som var strødd over gulvet; hun talte ikke, men hun drog stundom et tungt suk. Petra stod ved døren med sam-menslåede ben og med begge hænder over brystet: ti hun følte sig syk. Et gammelt slagur hakket tiden i sønder, talglyset på bordet stod og rant med lang tanne. Men moren vilde gi en grunn for deres ophold her og sa: »Jeg har kjænt denne mann engang.«

Ikke flere ord og intet svar. Pedro vedblev at være borte, lyset rant sørgelig, og uret hakket. Kvalmen tok Petra mere og mere, og derigjænnem suste uophørlig morens: »Jeg har kjænt denne mann engang!« —Fiskerjænten

57

Uret flk fat i det og begynte at gå med det: »Jeg-har-kjænt-denne-mann-en-gang.« Siden, hvorsomhelst hun møtte inneklæmt luft, stod stuen for henne med en minnelse av kvalme og urets: »Jeg-har-kjænt-denne-mann-en-gang.« Hun kom aldrig ombord i et dampskib til oljelugten, til stanken av det råtne sjøvand under kahytgulvet, til matdampen, før hun straks blev sjøsyk, og idelig gjænnem sjøsyken ved nat, ved dag så stuen og hørte urets: »Jeg-har-kjænt-denne-mann-en-gang.«

Da Pedro kom in igjæn, hadde han fåt en ullen liue på og en gammeldags, stiv kappe slåt op over ørene. »Ja, jeg er færdig,« sa han og drog votter på; det var som han skulde ut i den tykkeste vinter. »Men vi må ikke glæmme — han vændte sig — »kappen til.. til..« han så på Petra og fra henne på Gunlaug, som tok en blå kavaj der hang over en stolrygg, og hjalp nu Petra den på; men da den kom henne under næsen, var det stuens lugt i sådan styrke, at hun bad om frisk luft; moren så hun fik ondt, lukket op og lejde henne ilsomt ut i haven. Her drak hun i den friske nat nogen fulle, lange drag av den klare høstluft. »Hvor skal jeg hen?« spurte hun, da hun begynte at komme sig. »Til Bergen,« svarte moren og hjalp henne med at knappe frakken; »det er en stor by hvor ingen kjænner dig.« Da hun var færdig, stilte hun sig op ved porten: »Du får 100 spd. med; om det ikke skulde gå godt, så har du dog noget i bakhånd. Han låner dig dem, han her«

— »gir, gir,« hvisket Pedro, som gik forbi dem ut på gaten — »låner dig dem,« gjæntok moren, som om han intet hadde sagt; »jeg skal betale ham dem igjæn.« — Hun tok et tørklæ av sin hals, bant om hennes og sa: »Du skal skrive, straks det går dig godt, men ikke før.«

— »Mor!« — »Og så ror han dig ombord på fartøjet som ligger utenfor.« — »Å Gud, mor!« — »Ja, så er det ikke mere. Jeg følger ikke længer.« — »Mor, mor!«

— »Herren være nu med dig. Lev vel!« — »Mor, tilgiv mig, mor!« — »Og forkjøl dig ikke på sjøen!« — hun hadde fåt henne lempelig utenfor haveporten og lukket nu.58

Fiskerjæntiii

Petra stod utenfor og så på den lukkede port. Hun følte sig så ussel og ensom, som det vel er muligt for et menneske — men nætop da skjøt en anelse, en tro op av forskytelsen, av uretten, av gråten; som glimt av ild, tændt og slukt, stort ivejrstigende og atter ganske sammensunket, men i et øjeblik herlig overstrålende — hun slog sine øjne op og stod atter i tykt mørke.

Stille gjænnem den lille bys øde gate, forbi de stængte, avbladede haver, forbi de lukkede og slukkede hus drog hun sig langsomt efter ham, som slæpte lutende frem i de store støvler og i kappen uten hode. De kom ut i alléen, hvor de atter trådte i vissent løv og så de spøkelseagtig opstrakte og utgripende grener, der tok efter dem. De kravlet nedover bærget bak det gule nøst hvor båten lå, den gav han sig ifærd med at øse; han rodde henne utover ved landet, der nu var sammendraget i én sort hop, hvorpå himlen hadde lagt sig tungt ned. Alt var utslettet, marker, hus, skog, fjæll; hun så intet mere av det hun fra sin barndom til igår hvær dag hadde set; det hadde lukket sig inne, likesom byen, likesom menneskene, i den nat hun blev utstøtt, og hun fik intet farvel.

På skibet som lå for anker like under land, vænten-de morgenbrisen, gik en mann op og ned; straks han fik se dem under låringen, firte han trappen, hjalp dem ombord og varskudde kaptejnen, som også straks kom op på dækket. Hun kjænte dem, og de henne, men uten spørsmål, uten medlidenhed, blot som sædvanlig sak blev alt sagt henne som hun nu skulde vite, nemlig hvor hun skulde ligge, og hvad hun skulde gjøre, når hun ønsket noget eller følte sig syk. Det siste gjorde hun næsten i det samme hun kom ned, hvorfor hun også, straks hun var omklædd, gik op igjæn. Her kjænte hun lugten — å, av chokolade, og fik en umådelig hunger, det rev, det suget i brystet, og da kom den samme mann som hadde mottat dem, ut av kabyssen med en hel bolle full og kaker til; det var fra hennes mor, sa han. Mens hun spiste, fortalte hanFiskerjænten

videre, at også en kiste med hennes beste klær og linnet og ulltøj var sendt ombord av moren, desuten mat og annet godt. Hun fik i samme stund en stærk erindring av sin mor, et storladent billede som hun aldrig før hadde hat, men som hun herefter beholdt sit liv. Og foran billedet en forjættelse, sikker og dog vemodig i bønnen, at hun engang kunde gi sin mor nogen glæde for al den sorg hun nu hadde voldt henne.

Pedro Ohlsen sat hos henne når hun sat, og gik hos henne når hun gik, idelig sysselsat med at være av vejen for henne og derved nætop idelig i vejen på det av varer overlæssede dæk. Hun så av hans ansigt kun den store næse og øjnene, og heller ikke disse tydelig, men han gav intryk av at gå knuget av noget han vilde sige, men ikke kunde. Han sukket, han satte sig, han rejste sig, han gik omkring henne, satte sig igjæn, men ikke et ord kom frem, og hun talte ikke. Ændelig måtte han opgi det, han drog fatteslig op et uhyre av en lær-tegnebok, idet han hvisket at heri lå de 100 species — og litt til. Hun gav hånden ut og takket ham, og kom derved hans ansigt så nær at hun så hans øjne hang ved hennes i en fugtig glans. Ti med henne rejste jo den rest av liv som var levnet hans hendøende tilværelse. Han vilde dog gjærne ha sagt henne noget som kunde gi ham en kjærlig tanke, når han snart ikke var mere; men det var ham forbudt, og skjønt ban desuagtet vilde sige det, så kunde han ikke komme sig til; ti hun hjalp ham ikke! Petra var jo så træt, og erindringen om at han hadde fåt henne til at begå den første synd mot hennes mor, vilde nætop nu ikke forlate henne. Hun kunde ikke mere med ham; det blev værre og ikke bedre, jo længer han sat; ti når man er træt, da ledes man. Stakkaren følte det; han måtte nok rejse, og så fik han ændelis: hvisket farvel, idet han drog den tørre hånd ut av votten. Hun la sin varme i den, de rejste sig begge. »Takk — og hils fra mig!« sa hun. Han drog et suk eller et klunk, et par sådanne til, slåp, vændte sig og steg baklængs60

Fiskerjæntiii

og stille ned ad trappen. Hun gik til rælingen, han så ænnu op, hilste, satte sig og rodde langsomt bort. Hun stod, til han var mørke i mørket. Men da gik hun også nedenunder, hun kunde næppe stå av træthed, og skjønt hun følte sig syk, straks hun kom ned, hadde hun næppe lagt hodet til puten og sagt de to, tre første bønner av sit Fadervor, før hun sovnet.

Oppe ved det gule nøst sat til samme tid moren; hun var gåt langsomt efter dem den hele vej, og hadde sat sig bak nøstet just som hine la fra land. På samme plet hadde Pedro Ohlsen i fordums dager lagt fra land med henne; det var meget længe siden, men hun måtte huske det nu, da han rodde datteren bort.

Så snart hun så ham komme ene tilbake, rejste hun sig og gik: ti så visste hun at datteren var kommet vel ombord. Hun tok ikke vejen hjæm, men længere utover; der fant hun i mørket stien som førte over fjællene, og slog in på den. I bven stod hennes hus tomt og sønderslåt i over en måned; hun vilde ikke tilbake, før hun hadde fåt godt brev fra sin datter.

Men i denne tid var stemningen imot henne også prøvd. Alle slags lavere naturer føler en hissende glæde i at slå sig sammen til forfølgelse av de stærke, men kun så længe disse kan gjøre motstand: når de ser at de lar sig rolig mishandle, går der en følelse av skam over dem, og der hysses ad den som ænnu sender en sten. Man hadde her glædet sig til at høre Gunlaugs mægtige røst larme i hulvejen, man hadde tænkt sig henne påkalle sjøfolkenes hjælp og opby til gatekrig. Da hun ikke viste sig, blev folk den tredje kvæll næppe til at styre, man vilde in efter henne, man vilde kaste de to fruentimmer ut på gaten, følge dem av byen, jage dem! Vinduerne var ikke istandsat siden forrige nat; under mængdens hurra krøp to mann igjænnem for at åpne døren — og in stormet skaren! De létte i alle rum, oppe og nede, de sprængte dører, de slog i styk-61 Fiskerjænten

ker hvad der stod i vejen, de søkte i hvær krok, tilsist i kj ælderen efter mor eller datter, men intet menneske fantes. En øjeblikkelig stillhed fallt over folk, så snart denne opdagelse var gjort; de der var inne kom ut, en efter en, og gjæmte sig bak de andre. Om litt var plassen foran huset tom.

Snart fantes der dem i byen som sa, at dette hadde været uværdig fremgangsmåte mot to værgeløse kvinnfolk.

Man drøftet så længe det forefallne, til man blev enig om, at hvad æn Fiskerjænten hadde forbrutt, så hadde

Gunlaug ikke skyll deri, hvorfor der var gjort henne stor uret. Hun blev hårdt savnet i byen; slagsmål og optøjer på grunn av drukkenskap tok på at høre til dagens orden; ti byen hadde tapt sit politi. Man savnet også hennes mægtige skikkelse i døren, når man gik forbi; især savnet sjømænnene henne. Ingensteds blev der dog som hos henne, sa de; ti der var hvær biet behandlet efter fortjeneste, hadde hat sin rang i hennes tiltro og hennes hjælp i hvad der kom på. Hverken sjøfolkene eller skipperne, hverken arbeidsher-rerne eller husmødrene hadde forstått hvad hun var værd, før nu hun var kommet bort.

Derfor drog et eneste glædesbudskap gjænnem byen, da en hadde set henne sitte i sit hus og steke og koke som før. Enhvær måtte op for selv at overtyde sig om, at ruterne var sat in, at døren var hel, at røken slog op av pipen. Jo, det var sant! Der sat hun igjæn! — Man kravlet op på den ånnen side av hulvejen for at se bedre; hun sat foran bakstehællen, hun så ikke op eller ut, øjet fulgte hånden, og hånden arbejdet; ti hun var kommet tilbake, for at tjene in igjæn hvad hun hadde tapt, og først de 100 spd. hun skyllte Pedro Ohlsen. I begynnelsen lot man det bli med således at se in på henne; man turde længe ikke gå in for sin onde samvittighed. Men efterhånden kom de — først husmødrene, de venlige, de gode; de fik dog ingen lejlighed til at tale om annet æn forretninger med henne;62

Fiskerjæntiii

ti Gunlaug hørte ikke annet. Så kom fiskerne, så kjøb-mænnene og skipperne for at hyre folk og få vedkommendes skuddsmål, — og aandelig den første søndag sjømænnene. Det måtte være efter avtale; ti ut på kvællen blev huset med én gang så overfyllt, at ikke alene begge stuer optoges, men de bord og stoler som om sommeren stod i haven, måtte tages frem og sættes op i gangen, i kjøkkenet, i bakværelset. Ingen som så denne forsamling, skulde ane med hvilke følelser disse folk sat der; ti Gunlaug hadde tat sin tause kommando over dem, i samme stund de atter trådte over hennes tærskel, og den brede sikkerhed hvormed hun gav hvær sit, bøjde ned hvært velkommen, hvært spørsmål. Hun var den samme; kun var hennes hår ikke længer sort, og hennes færd noget mere stille. Men da sjøfolkene tok på at bli glade, kunde de ikke længer dy sig, og der blev nu, hvær gang hun og jænten var ute, tilropt Knut båtsmann, som altid hadde været hennes yndling, at han skulde drikke hennes skål, når hun kom in igjæn. Heller ikke han fik mot til det, før han blev noget varmere i hodet; så ændelig, da hun kom in for at sanke tomme flasker og glas isammen, rejste han sig og sa, »at det var bra hun var kommet igjæn. For det var rigtignok visst, at — at det var bra hun var kommet igjæn!« Dette syntes dem vel talt; ti de rejste sig og ropte: »Ja, det var bra!« og de i gangen og de i kjøkkenet og de i de andre rum rejste sig også og brøt in og istemte det, og båtsmannen gav henne glas og ropte hurra, og så ropte de nogen hurra, så taket kunde løftes og fare villt i skyerne. Snart forkynte en at de hadde gjort henne skammelig uret, så bante en ånnen på det samme, og snart bante og fordømte hele huset sig på, at de hadde tilføjet henne den skammeligste uret. Da der ændelig blev stillhed, fordi de længtes efter et ord fra henne selv, så sa Gunlaug at de skulde ha så mange takk; »men,« fortsatte hun, idet hun videre samlet de tomme glas og flasker ihop, — »så længe j e g ikke siger noget derom, så63 Fiskerjænten

behøver vel heller ikke I.« Hun gik ut, da hun hadde samlet hvad hun kunde bære, og kom atter in efter resten. Men fra denne stund var hennes magt ubrødelig.

SYVENDE KAPITEL.

Om kvællen og i mørke kastet fartøjet anker på Bergens havn. I en halv rus efter sjøsyken førtes Petra i kaptejnens båt mellem en mangfoldighed av skib, store og små, op til den sjau av færgemænn på bryggerne, av bønder og gategutter i de smale smug hvorigjænnem vejen gik. De stanste foran et smukt lite hus, hvor en gammel kone på kaptejnens bøn tok sig hj ærtelig av henne. Hun trængte mat og søvn og fik begge disse krav opfyllt. Hun vågnet den næste dags middag, kvik og munter, til nye lyd og en ny' sprogklang, og da gardinet kom op, til en nv natur rundt omkring, til nye mennesker og en nv by. Hun var selv biet ny, syntes hun, da hun stanste foran spejlet — dette ansigt var ikke det gamle. Hun kunde vel ikke utrede sig forskjellen og forstod ikke, at i hennes alder gjør sorg og rystelse finere og åndigere; men ved at se sig selv i spejlet måtte hun dog huske de siste nætter, og ved erindringen skalv hun. Derfor skyndte hun sig at bli færdig, for at komme ned til det nve der

væntet på henne. Hun traf sin værtinne og flere damer, der først tok henne grundig i øjesyn og så lovte at ta sig av henne; til en begynnelse vilde de følge henne rundt i byen. Adskilligt skulde hun jo med det samme ha kjøpt, og sprang derfor igjæn op efter sin tegnebok, men hun skammet sig for at ta den tvkke, kluntede bok ned, og åpnet den derfor deroppe for at ta pengene ut. Hun fant ikke 100 spd., men 300. Det var altså atter Pedro Ohlsen som tvært imot morens vidende og vilje gav henne penger. Så liten forstand hadde hun på disses værd, at summens størrelse ikke undret henne; derfor fallt det henne heller ikke in at tænke videre over grun-64

nen til så stor gavmildhed. Istedenfor en glædestrålende takkeskrivelse med anende spørsmål fik Pedro Ohlsen et brev skikket ned fra Gunlaug, skrevet til henne selv, hvori datteren med slet dulgt vrede forrådte sin velgjører, og spurte hvad hun skulde gjøre med den insmuglede gave.

Det første intryk av byen var et stærkt naturintryk. Hun kunde ikke komme fra den følelse at fjællet stod så nær in på henne, at hun måtte ta sig i agt. Hun følte tyngsel hvær< gang hun løftet øjet, og så atter en drift til at strække hånden ut og banke på. Undertiden igjæn var det som ingen utgang mere gaves. Sol-forlatt og mørkt stod fjællet der, skyerne hang tæt nedpå eller jog derover; vind og regn i uophørligt skifte; fra fjællet kom det, fjællet slåp det ut over byen. Men over mængden av mennesker rundt om henne var der ingen tyngsel. Hun blev snart glad iblant dem; ti der var i deres travlhed en frihed, lethed og lystighed, som hun ikke kjænte, og som hun, efter det hun hadde oplevet, følte som smil og velkommen. Da hun næste dag ved middagsbordet yttret, at hun helst vilde være der hvor der var mange, svarte man, at så burde hun gå i teatret; der traf hun flere hundre i ett hus. Ja, det vilde hun: billet blev kjøpt, teatret lå like ved. og på bestemt tid blev hun fulgt derhen, og plass vist henne på balkonens første bænk. Hun sat i stor strålende belysning blant mange hundre glade mennesker, livlige farver omkring og en samtale fra alle kanter brusende ut over sig med larm av storsjøen.

Hvad hun her skulde få se. hadde Petra ingen anelse om. Hun visste jo kun hvad Ødegård hadde sagt henne, og hennes tilfældige omgang lært henne. Men om teatret hadde Ødegård ikke mælet et ord: sjømænnene hadde talt om et teater hvor der var ville dyr og beridere, og gutterne fallt det ikke in at tale om skuespill, selv om de fra skolen visste en del derom; ti den lille by hadde jo selv intet teater, ikke engang et hus der kalites så; rejsende dyretæmmere, linedansere og bajadser brukte65 Fiskerjænten

enten en sjøbod eller den frie mark. Hun var så uvidende at hun ikke forstod at spørge; hun sat frimodig og væntet noget mærkeligt, f. eks. kameler eller aper. Litt efter litt optat herav, begynte hun at se dyr i hvært ansigt omkring sig, hæster, hunder, ræver, katter, mus, og moret sig. Derfor samlet orkestret sig uten at hun la mærke dertil. Hun hoppet skræmt i vejret; ti et kort, skarpt drøn av pauker, trommer, basuner og horn begynte ouverturen. Hun hadde i sit liv aldrig hørt mere musik på én gang æn av et par violiner og måske en fløjte; denne brusende herlighed fik henne til at blegne, den hadde noget av en kold, sort styrtsjø; hun sat i angst for det næste, at det skulde bli ænnu værre, og dog vilde hun ikke det skulde slutte. Snart gav mildere harmonier lys. og snart åpnet sig utsigter hun aldrig hadde drømt. Melodier vugget henne ditover, liflighed og lek fløjtet rundt i luften, det hele tok svang i lange vingeslag opad; det dalte sagtelig, det samlet sig mægtig, det delte sig yrt og iltert — intil et stort mørke fallt over og dækket alt; det var som det hvirvledes bort i en brakende fosselarm. Så atter en enkelt tone som fugl på den våte gren ved dypet; vemodig, rædd begynte den, men luften over den klarnet ved dens sang, litt sol kom frem — og atter var de lange, blånende utsigter fyllt av hin underlige gyngen og flaggren bak solstrålerne. Da dette hadde varet en stund, se, da sagtnet det i mild fred; de jublende skarer toget længer og længer bort, intet såes uten solstrålerne som sivet og smæltet gjænnem luften; over hele den uændelige flate kun sol, alt lysvævet og1 stille — og i denne salighed drømte det hen. Hun rejste sig uvilkårlig, da det var færdigt; ti hun var også færdig! Å, under, der gik den skjønne, malte væg midt imot henne like i taket! Hun var i en kirke, en kirke på buer og søjler, en kirke i orgelbrus og fæstglans, og folk skred in mot henne i dragter hun ikke kjænte, og de talte — ja de talte i kirken, og i et sprog hun ikke forstod. Hvad? de talte også bak henne. »Sit ned!«

sa de, men der var jo intet at sitte på, de to i kirken blev også ganske rigtig stående, og jo længer hun så på dem, jo klarere blev det henne, at disse dragter var de samme som hun hadde set på et billede av Olav den hellige — og der, der nævnte de jo Hellig Olavs navn! — »Sit ned!« hørte hun atter bak sig; »sit ned!« ropte flere; der er kanske noget der bak også, tænkte Petra og vændte sig raskt om. En mængde rasende ansigter, nogen likefrem truende, møtte henne; alt dette går ikke rigtig til, tænkte Petra og vilde bort; da drogen gammel kone som sat ved hennes side, læmfældig i hennes kjole. »Men så sit ned, barn,« hvisket hun; »de bakenfor kan jo ikke se!« I et nu var hun på sin plass; ti naturligvis: teatret er derinne, og vi ser på — ja visst, teatret! hun gjæntok ordet som for at erindre sig selv. Hun så da atter in i kirken; men den der talte, kunde hun tross al sin møje ikke forstå; først da hun ret blev var at han var en smuk ung mann, forstod hun også et og annet av hans ord, og da hun hørte han talte om kjærlighed og var forælsket, forstod hun det meste. Der kom en tredje in, som i øjeblikket drog henne bort fra ham; ti hun visste fra tegninger han måtte være en munk, og munker hadde hun meget længtes til at se. Munken gik så sagte, var så stille, ja han hadde et ret gudfrygtigt væsen, han talte redelig, langsomt, hun fulgte hvært ord. Men med ett vænder han sig, og siger det motsatte av hvad han sa før. — Gud, det er en skurk! hør, han er en skurk, han ser jo også sådan ut! At ikke den unge, smukke mann kan skjønne det! han kunde da i alle fall høre det! »Han bedrager Dem!« hvisket hun halvhøjt. »Hyss,« sa den gamle kone. Nej, den unge mann hørte det ikke, han gik bort i farlig tillid, de gik alle, — kun en gammel mann kommer in. Hvad er det? Når denne gamle mann taler, er det som den unge talte, og dog er det den gamle mann, — å, se der! se der! Et lysende tog av hvitklædde piker, lydløst, to og to, går langsomt gjænnem kirken; hun så dem længe efter at de var forbi, — og for hennes

erindring svævet et lignende syn fra hennes barndom. Hun hadde en vinter fulgt sin mor over fjællet; vadende frem i den nyfallne sne, skræmte de uforvarende op et kuld ryper som med ett fyllte luften foran dem; hvite var de, hvit var sneen, hvit skogen — længe efter strok alle tanker hvite forbi, og nu her en stund likeså.

Men en av disse hvitklædde kvinner går frem alene med en krans i hånden, og knæler; den gamle har også knælt, og hun taler til ham. Han har jo bud og brev med til henne fra fremmede land, han tar det frem, man kan se det på henne, at det er fra en hun har kjær, å, hvor dejlig, de ælsker jo alle sammen her! Hun åpner det, det er ikke noget brev, det ligger jo fullt av musik — ja se, ja se: han er jo selv brevet; den gamle mann er den unge, og han er den hun ælsker! De omfavner hinannen, ved Gud, de kysser hinannen — Petra felte hun blev sprutrød, og gjæmte for sig med sine hænder, mens hun videre fulgte; hør, han fortæller henne at de straks skal ægte hinannen, og hun rykker leende i hans skjæg, og siger han er biet en barbar, og han siger hun er biet så skjøn, og han gir henne en ring, og han lover henne skarlagen og fløjl, gyllne sko og gyllent bælte, han tar muntert avsked og går til kongen for at tale om bryllup. Hans fæstemø ser efter ham, så det lyser, — men da hun vænder sig uten ham, er det biet så tomt.

Da glir væggen hurtig ned igjæn. Forbi nu? Nætop som det begynte? Blussende vændte hun sig til den gamle dame: »Forbi?« — »Nej, nej, barn, det er første akt. Der er fem sådanne, ja det er det,« gjæntok hun sukkende; »der er fem sådanne.« — »Om det samme?« spurte Petra. -— »Hvad mener De med det?« — »De samme kommer in igjæn, og det hele går videre?«

— »De har nok aldrig været på komedie, De?« — »Nej.«

— »Å nej, det er vel ikke mangesteds de har teater; det er så dyrt.« — »Men hvad er det for noget,« spurte Petra spænt, stirrende, som kunde hun ikke vænte svar; »hvem er disse mennesker?« — »Det er det selskap

som direktor N aso har, et udmærket selskap; han er så flink.« — »Er det ham som finner det op? Eller hvad er det? — Gud, svar mig dog!« — »Kjære barn, vet De ikke hvad et skuespil er for noget? Hvor er De fra?« — Men da Petra mintes sin fødeby, mintes hun også sin skam, sin flugt, hun tidde og turde ikke mere spørge.

Ånnen akt kom, og med den kongen, ja det var kongen, her flk hun også se en konge! Hun hørte ikke hvad han

sa, hun så ikke hvem han talte med, hun så på kongens klær, kongens lader, kongens miner; hun vaktes først, da den unge mann kom in, og nu drog de alle avsted for at hænte bruden! — Så måtte hun atter vænte.

I mellemakten læner den gamle kone sig over til henne. »Synes De ikke at de spiller dejlig?« sa hun. Petra ser forbauset på henne. »Spiller, hvad vil det sige?« Hun la ikke mærke til at alle rundt om så på henne, at den gamle kone var utsendt for at spørge; hun hørte ikke man sat og lo av henne. — »Men de taler ikke som vi?« spurte hun, da hun ikke fik svar. — »De er jo Danske,« svarte konen og begynte også at le. Da fattet hun at den gode kone lo av hennes mange spørsmål, og hun tidde; hun så uavbrutt på tæppet.

Da det atter gik op, fik hun den store glæde at se en erkebiskop. Det gik nu som før; hun fortapte sig således i synet av ham, at hun ikke hørte et ord av hvad han sa. Men da lød musik, å, så stille, så langt bortefra, men den kom nærmere; det var sang av kvinner, spill av fløjter og violiner og av et instrument, det var ikke guitar, og dog som mange guitarer, men bløtere, fullere. mere svingende toner, den hele samlede harmoni skyllet in i lange bølger — og da alt var biet vuggende farver, kom toget, soldater med hellebarder, kordrenge med røkelsekar, munker med lys og kongen med krone på, og ved hans side brudgommen, klædd i hvitt, — så atter de hvite kvinner, strøende roser og musik foran bruden, som var i hvit silke og med rød krans på håret;

ved hennes side gik en høj kvinne i purpurslæp med gullkroner og med en liten strålende krone på håret, det måtte være dronningen! Den hele kirke fylltes av deres sang og farver, og alt som nu skedde, like fra brudgommen førte bruden til brudeskammelen, hvor de knælte, mens hele følget knælte rundt om, og til erkebispen kom i optog med sine korsbrødre, var blot nve slyngninger i den farvede musikkjæde. —

Men som nu vielsen skulde foregå, rakte erkebispen sin stav i vejret og forbød den; deres vielse var imot de hellige forskrifter, de kunde aldrig i livet få hinannen, — å himmelske fader, forbarm dig! — bruden segnet, og Petra fallt også med et skjærende skrik; ti hun hadde rejst sig!

»Vand, kom med vand!« roptes rundt om. — »Nej,« svarte den gamle kone; »hun er ikke besvimet, det behøves ikke!« — »Det behøves ikke,« gjæntok man; »stille!« — »Stille!« roptes nede fra parket: »stille paa balkonen!« — »Stille!« svartes på balkonen. — »De må ikke ta Dem det så nær; det er bare digt og tøv altsammen,« hvisket den gamle kone; »men madam Naso spiller udmærket.«

»Stille!« ropte nu også Petra, hun var allerede dypt inne i handlingen; ti den djævelske munk var kommet til med et sværd, de to ælskende måtte ta et klæde, og han skar det isønder mellem dem, som kirken skar, som smærten skar. som sværdet over paradisets port skar hin første dag. Gråtende kvinner tok brudens røde krans, og gav henne en hvit; med den var hun fæstet til klostret for livstid. Han, hvem hun tilhørte over tid og evighed, han skulde vite henne i live, men ikke få henne, vite henne derinne, men aldrig se henne; hvor sønderrivende de sa hinannen farvel, der var ingen større nød på jorden æn deres! —

»Herregud!« hvisket den gamle kone, da tæppet fallt; »vær dog ikke naragtig! det er jo bare madam Naso, direktørens kone.« Petra spilte øjnene op og så og så på den gode kone; hun trodde hun var gal, og da konen

længe hadde trodd det samme om Petra, vedblev de av og til at se noget sky til hinannen, men talte ikke mere.

Da tæppet atter gik op, kunde Petra ikke følge med; ti bruden bak klostrets murer og brudgommen ved dag og nat utenfor i fortvilelse var det hun så, hun led deres pine og bad deres bønner; men det som foregik for hennes øjne, gled farveløst forbi. Da blev hun hitkallt ved at der fallt manende stillhed; det tomme kirkerum blev stort, klokkens tolv slag gik alene igjænnem. Det drøner under hvælvingerne, murene skjælver, den hellige Olav har rejst sig av sit skrin i likdragt, høj og forfærdelig; med spyd i hånd kommer han skridende, vakten flygter, tordenen faller, og munken gjænnembores av det utstrakte spyd, hvorpå alt blir mørkt, og synet er sunket. Men munken ligger igjæn som en hop aske hvor lynilden slog ned.

Petra hadde uten at vite det holdt sig fast ved den gamle kone, som var biet meget rædd under dette krampagtige tak, og nu ved at se hennes stigende blek-hed skyndte sig at sige: »Gud velsigne Dem, barn, det er jo bare

Knudsen; dette er den eneste rolle han kan spille, for han har så tykt et mæle.« — »Nej, nej, nej, nej, jeg så luer omkring ham,« sa Petra, »og kirken skalv under hans trin!« -— »Men så stille da!« roptes fra flere kanter; »ut med den som ikke kan være stille!« — »Stille på balkonen!« roper parket; »stille!« svarer balkonen. Petra var krøpet sammen, som kunde hun skjule sig, men glæmte dem straks allesammen; ti se, de ælskende er der igjæn, lynilden har brutt op for dem, de vil fly! De har hinannen, de omfavner hinannen, beskyt dem nu, Gud i din himmel!

Da rejser sig en larm av rop og lurer, brudgommen rives fra hennes side, der kjæmpes for fædrelandet, han såres, han hilser i døden tii sin brud! .... Petra fatter først hvad her er skedd, da bruden stille kommer gående in — og ser hans lik! Da er det som alle smær-tens skyer vil samle sig over ett eneste punkt; men et blik adspreder dem: bruden ser op fra den dødes bryst,71 Fiskerjænten

og ber om selv at måtte få dø! Himlen åpner sig over dette blik, lysning faller, bryllupssalen er deroppe, luk bruden in! Ja — hun kan allerede se derin; ti fra hennes øjne utgår fred som hin på høje fjæll. Da synker øjenlåkene: kampen hadde højere løsning, deres trofasthed en større kroning: hun er nu hos ham.

Petra sat længe stille; hjærtet var løftet i tro, styrke av det store fyllte henne. Hun rejste sig fra alt der var småt, hun rejste sig op over frygt og smærte, hun rejste sig med smil til alle, de var brødre og søstre; det onde som adskiller, var ikke til, det lå knust under tordenen. Man lo tilbake til henne: det var jo henne som hadde været halvgal under komedien; — men hun så ikke annet i deres smil æn gjænskin av den sejer hun selv bar. I den tro at de smilte i samfund med henne, smflte hun så strålende tilbake, at de måtte smile mot hennes smil; hun skred ned ad de brede trapper mellem to vigende rækker, der gav glæde tilbake av hennes glæde, og skjønhed av den skjønhed der lyste over henne. Strålerne i vort indre kan undertiden bli så stærke, at vi gir alt klarhed om os, skjønt vi selv ikke kan se. Dette er værdens største triumftog, at mældes, bæres og følges av sine egne lysende tanker.

Da hun uten at vite derav var kommet hjem, spurte hun hvad dette dog hadde været. Der var flere tilstede som kunde forstå henne og gi hjælpende svar. Og da hun hadde fåt sikker besked om hvad skuespill var og store skuespillere ævnet, da rejste hun sig og sa: »Dette er det største på jorden, dette vil jeg være.«

Til deres forundring tok hun på sig og gik ut igjæn; hun måtte være alene og i det frie. Hun gik bort fra byen og i stærk vind ut på den nærliggende pynt. Der larmet sjøen opunder, men byen lå på begge sider av bugten i en lyståke, bak hvilken de utallige enkelte blink arbejdet sammen uten at kunne mere æn gjæn-nemlyse floret, de kunde ikke løfte. Det blev hennes sjæls billede. Det store dunkle under hennes føtter gav i sin dumpe larm varsel fra et uigjænnemtrænge!igt72

Fiskerjænten

dyp; det gallt at synke ditned, eller at være med og prøve at lyse. Hun spurte sig selv, hvorfor hun aldrig l'ør hadde følt disse tanker, og hun svarte sig selv, at det var fordi kun øjeblikkene hadde magt i henne; men så følte hun også at hun hadde magt i dem. Hun så det nu: likeså mange øjeblik vilde der gives henne som der hist var tindrende blink, og hun bad Gud om at få gjøre fyldest i dem alle, så han ikke hadde tændt noget forgjæves. Hun rejste sig, fordi der gik en isnende vind; hun var ikke længe borte, men da hun gik hjæm igjæn, visste hun hvorhen hun gik.

Den næste dag stod hun utenfor direktørens dør. Et stort skjænderi lød innefra: den ene stemme syntes hen-ne at ha likhed med ælskerinnens fra igår, den gik rigtignok nu i en ånnen toneart, men den kunde dog bringe Petra til at bæve. Hun væntet længe: da det aldrig vilde høre op, banket hun på. »Kom in!« skrek en meget vred herrestemme. — »å!« hvinte en damestemme, og idet Petra åpnet, så hun den flygtende skræk av et opløst hår og en natdragt forsvinde gjænnem en sidedør. Direktøren, en lang mann med et par sure øjne, for hvilke han skyndte sig at sætte et par gullbriller, gik frem og tilbake i oprør. Hans lange næse hersket således over hans ansigt, at alt det øvrige var til for dens skyll, øjnene ståk ut som to børsepiper bak denne voll, munnen var en grav foran den og pannen en let bro ifra den over til skogen eller »forhuggningerne«. — »Hvad vil De?« han stanste tvært; »er

det Dem som vil bli koristinne?« spurte han ilsomt. — »Koristinne — hvad er det?« — »Nå, så det vet De ikke, ja så; hvad vil De da?« — »Jeg vil bli skuespiller.« — »Så det vil De — og vet ikke hvad en koristinne er, ja så. — Men De taler jo dialekt!« — »Dialekt, hvad er det?« — »Nå, så det vet De heller ikke og vil dog bli skuespillerinne, ja så; ja, det ligner Nordmænnene. Dialekt, d. v. s., at De taler ikke som vi.« —• »Ja, men jeg har øvd mig

på det hele morgenen.« — »Så det har De; se, se! Lad mig høre!« Og Petra stilte sig op som ælskerinnen igår: »Jaj helser daj, min kærlighedb, godh måren!« — »Jeg mener fanden plager Dem: er De kommet hitop for at gjøre nar av min kone!« En skrallende latter lød inne fra sideværelset, og direktøren lukket døren op. og sa derin uten spor av erindring av at de for et øjeblik siden hadde skjændtes på liv og død: »Her er en norsk tøs som vil karikere dig, kom dog og se på!« Et dame-hode med uredt, trossigt sort hår, mørke øjne, stor munn så virkelig in og lo. Og dog ilte Petra imot henne; ti det måtte jo være ælskerinnen -— nej, hennes mor. tænkte hun, da. hun kom nærmere. Hun så på damen og sa: »Jeg vet ikke — om det er Dem. — eller er det Deres mor!« Nu lo også direktøren: damehodet hadde dradd sig tilbake, men lo i sideværelset. Petras forlegenhed stod så stærkt malet i hennes ansigt, stilling, minespill, at direktøren blev opmærksom: han så en stund på henne, tok en bok og sa, som ingen værdens ting var forefallt: »Tag her og læs. min pike, men læs som De selv taler.« — Det gjorde hun straks. »Nej. nej. det er galt, hør her!« han læste for henne, og hun efter ham. ganske som han. »Nej, nej, det er galt, læs norsk, —• for en ulykke, norsk!« — og Petra læste atter som før. »Nej, siger jeg, det er rent ravruskende galt. Forstår De ikke hvad jeg mener? Er De dum?« — Han prøvde atter og atter og gav henne en annen: »Se, det er motsat, det er komisk, læs det!« — Ja, Petra læste, men samme spektakel, til han blev kjed og ropte: »Nej, nej, nej! Så hold op for fanden! — Hvad er det De vil ved scenen? Hvad pokker er det De vil spille?« — »Jeg vil spille det jeg så igår.« — »Aha! Naturligvis, ja! Nå, og så?« — »Ja,« sa hun og blev unselig, »jeg syntes det var så dejligt igår, men idag har jeg dog tænkt det vilde være ænnu dejligere om det fik en god ænde, og det vilde jeg så gi det.« — »Nå, så det vilde De! Ja så. Der er ingenting i vejen, digteren er død. Naturligvis er han ikke korrekt længer, og De som hverken

kan tale eller læse, vil så digte ham om; — ja, det er norsk!« Petra forstod ikke et ord; kun at det gik henne imot, forstod hun, og begynte at bli bange. »Får jeg ikke lov?« spurte hun sagte. — »Jo, gudbevars, der er ingenting i vejen, værsgo! — Hør,« sa han i en forandret tone, idet han gik like til henne, »De har ikke mere begrep om skuespill æn en kat. Og De har ingen ævne hverken for det komiske eller det tragiske, jeg har nu prøvet Dem i begge dele. Fordi De har et kjønt ansigt og en kjøn figur, har folk vel bildt Dem in at De kan spille meget bedre æn min kone, naturligvis! og så vil De op i den største rolle i repertoiret og digte den om med det samme; — ja, sådan er Normænnene, det er folk som kan gjøre det.« — Petra var biet mere og mere kortåndet og strævde og strævde; ændelig våget hun at hviske: »Får jeg virkelig ikke lov?« Han hadde ståt og set ut av vinduet, og var viss på hun var gåt; forbauset vænder han sig om; men ved at se hennes bevægelse og den forunderlige styrke hvormed den formet alt hennes væsen, står han en stund stille, griper pludselig efter boken, og siger atter med en stemme og en mine hvori alt foregående er utslettet: »Tag her, det stykke her, og læs langsomt, lad mig bare høre stemmen. — Nå, lad høre!« Men hun kunde ikke læse; ti hun kunde ikke se bokstaverne. »Ikke forknyt, nå!« — Hun læste ændelig, men koldt, farveløst; han bad henne læse op igjæn »med mere følelse«; da blev det ænnu værre. Så tok han boken roligt fra henne og sa: »Nu har jeg prøvet Dem på alle facons, så jeg har intet ansvar. Jeg forsikkrer Dem, beste jomfru, om jeg sender min støvle in på scenen, eller jeg sender Dem, vil det gjøre samme intrvk, nemlig et højst mærkeligt. — Og så må det være nok!« Men som siste anstrængelse våget Petra bønlig: »Jeg tror dog jeg forstår det, når jeg bare får —« — »Ja naturligvis — hvær fiskerflække forstår det langt bedre æn vi; det norske publikum er

det mest oplyste i værden ...... Ja, vil nu ikke De

gå, så går jeg!« Hun vændte sig mot døren og brast i

gråt. »Hør,« siger han; ti denne hæftige bevægelse tændte et lys i ham; »det er dog vel ikke Dem som igår gjorde

skandale i teatret?« — Hun vændte sig ildrød om og så på ham. »Jo visst er det Dem, nu kjæn-der jeg Dem, »Fiskerjænten!« Jeg var efter teatret sammen med en herre fra Deres fødeby; han »kjænte Dem godt«. Nå, så det er derfor De så gjærne vil til teatret; De vil prøve Deres kunster der, — sådan! Hør: mit teater er et anstændigt sted, jeg fraber mig alle slags prøver på at omdanne det. — Gå! — vil De gå, siger jeg!« og Petra på døren, storhulkende ned ad trapperne og ut på gaten. Hun løp og gråt frem igjæn-nem mængden, men en dame som ved højlys dag løp og gråt på gaten, gjorde, som tænkeligt, stor opsigt. Folk stanste, smågutter løp efter, og snart fulgte flere; Petra hørte i denne susen bak sig dønninger efter hine nætter på kvistværelset, hun husket ansigterne i luften og løp. Men erindringen vokste fo? hvært skridt, likesom larmen bak henne, og da hun hadde nådd huset og slåt gatedøren i, nådd værelset og stængt efter sig, måtte hun kaste sig i en krok og værge sig mot ansigterne: hun slog dem tilbake med hænder, med trusler, sank

så uttømt sammen og fik stillere gråt — og var frælst.

*

Samme eftermiddag henimot kvællen rejste hun fra Bergen in igjænnem landet. Hun visste ikke selv hvorhen, men hun vilde dit hvor hun ikke var kjænt. Hun sat i en kariol med sin kiste spænt bakpå og en skyssgut oppe på den; det øsregnet, hun sat sammenkrøpen under en stor regnhat og så bange opunder mot fjællet, derpå ned igjæn mot styrtningen ved hennes side. Skogen foran var en rugende tåkemasse, hvori det spøkte; i næste øjeblik skulde hun derin, men tåken veg bestandig, efter hvært som hun drog imot den. Et mægtigt drøn der altid blev stærkere, øket følelsen av at hun færdedes i en hemmelighedsfull kreds, hvor alt hadde sin egen tydning og dunkle sammenhæng, og hvor men-76

nesket blot var en rædd gjænnemrejsende, der måtte se om han kunde komme videre. Drønet kom fra flere fosser, der i regnvejret var vokset op til kjæmper, og nu kastet sig støtvis fra fremspring til fremspring med uhyre bulder. Der vejen skulde frem, var smale broer over; hun så det koke nedenunder i hulningerne. Snart gik det i krumning og slygning nedover; hist og her lå en enkelt opdyrket flække, nogen torvtække hus stod sammen; så atter opad mot skogen og duren. Hun var våt, og hun frøs, men hun vilde videre, så længe det var dag, videre også den næste dag, altid dypere in, til hun fant et sted hun turde tro sig til. Dertil vilde han selv hjælpe henne, han, den almægtige, som nu styrte gjænnem mørket og uvejret.

OTTENDE KAPITEL.

Et mildt efterår kan undertiden nætop inne mellem fjællene i Bergens stift, hvor der er lunt og frugtbart, gi halve sommerdager langt ut på høsten. Da slipper man en stund midt på dagen atter buskapen på marken, selv om den allerede var insat på vinterforing, kreaturene er da fete og kåte og gjør det livlig på gården, når de om eftermiddagen tages in.

Således kom de nedover råket, kjør, sauer og gjeter, rautende, bækkrende, dansende under bjælleklang, in til en stor gård, netop som Petra skulde kjøre gården foi-bi. Vejret var smukt, den lange hvite træbygning tyste med alle sine høje ruter i solen, og over husene stod fjællet, så inpakket av furu, bjørk, hægg og rognetrær, og av villklunger ute på nabberne, at husene syntes lune derav. Foran hovedbygningen på siden mot vejen lå en have; den stod i stærk vækst av æple-, kirsebær-og moreltrær, og langs ganger og gjærder av ribs-, stikkelsbær- og solbærbusker; men ut over dem alle raget nogen store gamle asketrær med bred krone. Huset så ut som et avgjæmt rede inne mellem grenene, og

ikke til at nå for andre æn solen. Men nætop dette avgjæmte vakte længsel i Petra, og da solen lyste på ruterne, og bjællerne lokket lystig, og da hun horte det var en præstegård, så grep hun raskt i tømmerne: »Nej, her må jeg in!« og viket til siden, op langs haven.

Et par finnehunder fløj rasende frem mot henne, som hun kjørte in på gårdsplassen, der var en stor, inbyg-get

firkant med fjøset like mot hovedbygningen, en annen fløj av hovedbygningen tilhøjre og bryggerhus og borgestue til venstre. Gårdsrummet var nu fullt av buskapen; men midt inne blant den stod en dame, temmelig høj og meget fint bygget; hun hadde tætsluttende klær og et lite silketørklæ over hodet: rundt om henne samt opover henne var gjeter, hvite, sorte, brune, brogede gjeter, hvær med sin lille bjælle, tilsammen stemt i treklang; hun hadde navn til alle sine gjeter og noget godt til dem i et fat som budejen gjæntagende fyllte. — Men på den låve trap som fra hovedbygningen førte ut til gården, stod provsten med et fat salt i hånden, og foran trappen gårdens kjør, der slikket saltet av hans hånd og av stenhællen hvorpå han strødde. Provsten var ingen stor, men en tætbygd mann med kort hals og kort panne; de buskete bryn lå utover øjet, der ikke gjærne så like, men skjøt nu og da til siden med stor glans. lians kortklipte tykke hår var grått og stod op til alle sider, det vokste nedover nakken næsten likeså stærkt som på hodet; han bar intet hals-tørklæ, men en skjorteknapp, foran var skjorten åpen, så det hårrike bryst ståk frem; ej heller var den tilknappet på håndledene, så linningen lå ut over de små, stærke, nu slimete hænder, hvormed han gav salt: både hænderne og armene opover var aldeles lodne. Han så fra siden skarpt på den fremmede dame som var steget av og hadde arbejdet sig frem mellem gjeterne, til hun stod hos hans datter. Hvad de to talte om, var det ikke muligt at høre for kreaturene, hundene og bjællerne; men nu så begge damer hen til ham, og med gjeterne omkring sig kom de mot trappen. En gj ætergut måtte78

på tegn av provsten jage kjøme væk. Signe, hans datter, ropte, — og Petra måtte lægge mærke til hennes stemmes vellyd —: »Far, her er en rejsende dame som gjærne vilde hvile ut hos os en dags tid.« — »Hun skal være velkommen!« ropte provsten til svar, gav fatet fra sig og gik in i kontoret like ved siden av til højre, formodentlig for at vaske og fli sig. Petra fulgte frøkenen in i gangen som egentlig var en forstue, så lys og bred var den; gutten blev klareret, hennes tøj inbåret, hun selv gjorde i et sideværelse like mot kontoret litt omklædning, og gik derpå ut igjæn i gangen, for at føres videre frem i dagligstuen.

Hvilket lyst, stort værelse! Næsten hele væggen ut mot haven var vinduer, det midterste fag tillike dør til haven. Vinduerne var brede, høje, og løp næsten helt til gulvet; men de var opfyllt av blomster; blomster stod på forhøjningerne helt frem over gulvet, blomster stod i vinduskarmene tillike, og istedenfor gardiner flættet vedbend nedover fra to små blomsterhække r højt oppi karmen. Da der nu stod busker eller blomster utenfor, både under, ved siden av og op efter muren, ændelig foran henne på plænen, så var det som at træ in i et drivhus, bygd midt i haven. Og dog hadde man ikke været i dette værelse et øjeblik, før blomsterne ikke såes; men kirken, frit liggende på en høj til højre, var det som såes, og det blånende vand som optok dens billede, og strømmet skinnende så langt bort imellem fjællene at man ikke visste, om det var en indsjø eller arm av havet som buet in. Og så selve disse fjæll! Intet enkelt, men kjæder av fjæll, den ene vældige rygg bestandig bakenom den ånnen, som var her det bebod-des grænse!

Da Petra atter drog øjet til sig, var alt i stuen biet viet av synet derute; det stod rent og let og gav blomsterramme om et storladent maleri. Hun følte sig om-git av noget usynligt der gav agt på hennes adfærd, ja tanker; hun gik undersøkende omkring, uten at vite derav, og rørte ved tingene. Da så hun over sofaen på79 Fiskerjænten

den lange vægg mot lyset et portræt i legemsstørrelse av en dame der smilte ned på henne. Hun sat med hodet litt på hæld og med foldede hænder, hun hadde den højre arm lænet på en bok hvis bakside med tydelige bokstaver bar inskriften: Søndagsbok. Lyshåret, skjær-hudet skinte hun ned, og gav alt det søndagsro som hun skinte på. Smilet var alvor, men alvoret var hengivenhed. Hun syntes at kunne dra til sig alle i kjærlighed; ti hun syntes at forstå alt, fordi hun så i alting kun det gode. Hennes ansigt bar præg av svakelighed, men denne svakhed måtte være hennes styrke: ti der var visst ikke det menneske til som turde såre den. En evighedskrans hang rundt om rammen; hun var død.

»Dette var min mor,« hørte hun mildt bak sig, og vændte sig mot datteren, som var gåt ut og nu kommet in igjæn. Men det hele værelse var herefter fyllt av portrættet, alt førte ditop. alt fik sit lys av det, alt var inrettet for det, og datteren var dets stille avglans. Noget tausere syntes datteren, noget mere tilbakeholden. Moren optok alles blik og gav dem fvllt tilbake, datteren bøj de sit ned. Men samme lyshed og mildhed. Hun hadde også

morens bygning, men intet spor av svakhed; de livlige farver i hennes tætsluttende dragt, i hennes forklæ og lille halstørklæ, der var fæstet av en romersk nål. gav tværtimot noget friskt tilbake til hennes ansigt, og lot en ynde og sans for ynde ane som gjorde henne til datter av portrættet og til alv på stedet. Som hun gik derinne mellem morens blomster, følte Petra stoi længsel til henne; i denne kvinnes omgang og på dette sted måtte alt godt vokse — turde hun bare komme innenfor! Hun følte sin forlatthed dobbelt; hun fulgte Signe ufravændt, hvor hun gik og hvor hun stod; Signe følte det og unveg, men det hjalp ikke, hvorfor hun blev unselig og bøjde sig over blomsterne. Ændelig fattet Petra sin nærgåenhed, blev skamfull og vilde avbe den, men der var noget ved det omhyggelig opsatte hår, den fine panne og det tætsluttende ved dragten, som bad henne være varsom. Hun så op på moren, å, henne kun-80

de hun allerede ha omfavnet! Var det ikke som hun sa henne velkommen! Ja, turde hun tro det? Ti således hadde ænnu aldrig nogen set på henne; i det blik lå at hun kjænte alt som var hændt den vejfarende, og vilde dog tilgi henne. Overbærenhed trængte hun til, hun kunde ikke slippe disse øjnes velvilje, hun fik hodet på hæld likesom portrættet, hun foldet hænderne likesom det og vændte sig så næsten uten at vite av det; »la mig få være her!« sa hun. Signe løftet sig og vændte sig; hun kunde for forundring ikke svare. »Lad mig få være her!« bad Petra igjæn med et skridt henimot henne; »her er dejligt!« hennes øjne fylltes.

Den unge dame sa: »Jeg skal be far komme.« — Petra fulgte henne med øjnene, til hun var inne gjænnem kontordøren; men straks hun var alene, blev hun rædd for hvad hun hadde gjort, og skalv da hun fik se provstens forbausede ansigt i døren. Han kom, litt bedre påklædd æn sist og med pipe. Han holdt om den med fast grep, lot spissen slippe læberne, hvær gang han hadde dradd røken til, og jog denne ut i tre avdelinger, hvær med et lite smæll: han gjorde dette op igjæn nogen ganger, idet han stod like foran Petra, midt på gulvet, uten nætop at se på henne, men som han væntet hun skulde tale. Hun turde ikke foran denne mann gjænta sin begjæring; ti han så stræng ut. »De vil bli her?« spurte han, og hun fik et stort, lyst sideblik. Skrækken gav hennes stemme noget bævende: »Jeg har ingensteds at ta hen.« — »Hvor er De fra?« Petra nævnte sagte byen og sit eget navn. »Hvorledes er

De kommet her?« — »Jeg vet ikke----jeg søker----

jeg vil betale for mig. .jeg. .ja, jeg vet ikke;« hun vændte sig og kunde en stund ikke mere; men tok atter mot og sa: »Jeg skal gjøre alt I ber mig om, bare

jeg får være her og slippe for at rejse længer----og

slippe for at be én gan g til.« Datteren var fulgt in, men var stanset ved kakkelovnen, hvor hun uten at se op stod og fingret ved de tørre roser, dér lå. Provsten svarte ikke; man hørte kun smællene av hans pipe,81

mens han så avvækslende på henne, datteren og portrættet. Nu kan den samme ting gi forskjellige intryk; ti mens Petra bad at portrættet måtte ingi ham overbærenhed, syntes han det hvisket: »Beskyt vort barn; tag ingen ukjænt in til henne!« — Han vændte sig med et skarpt sideblik til Petra: — »Nej — De kan ikke være her!«

Petra blev blek, drog et hæftigt. dypt suk, så usikkert omkring sig — og styrtet in i et sideværelse hvortil døren stod halvåpen, kastet sig der ned over et bord og hengav sig fullt ut til sin smærte og skuffelse! — Far og datter så på hinannen: denne mangel på levemåte, uten videre at storme in i et annet værelse og der sætte sig for sig selv, hadde kun sidestykke i den adfærd at komme in fra landevejen, be om at få bli der og gi sig til at tutskråle, så snart hun ikke fik. Provsten gik efter henne, ikke for at tale til henne, men tværtom for at lukke døren til bak henne. Han kom ganske rød tilbake, og sa sagte til datteren, som ænnu stod ved ovnen: »Har du set make til fruentimmer? — Hvem er det? — Hvad vil hun?« — Datteren svarte ikke straks; men da det skedde, var det ænnu sagtere æn faren: »Hun bærer sig bakvændt ad: men der er noget særsynt ved henne.« — Provsten gik op og ned og så mot døren; ændelig stanste han og hvisket: »Hun kan ikke være ved sin fulle forstand!« — og da Signe ikke svarte, kom han nærmere og gjæntok mere bestemt: »Hun er gal, Signe, halvtosset, det er det særsvnte ved henne.« Han gav sig atter til at gå, han kom i andre tanker, han hadde næsten glæmt hvad han sist sa. da

datteren ændelig svarte hviskende: »Det tror jeg dog ikke; men hun er visst meget ulykkelig,« hun bøj de sig ned over de tørre roser, som hun ænnu fingret i. Stemmens klang så vel som bevægelsen vilde for en annen intet påfallende ha; men faren blev straks forandret, gik nogen ganger op og ned, seende på portrættet, og sa ændelig, men ganske sagte: »Mener du, fordi hun ser ulykkelig ut.... at mor vilde ha bedt henne bli?« »Mor vilde ikkf

ha svart før om nogen dager,« hvisket datteren og bøjde sig ænnu dypere over roserne. Den sagteste erindring om henne deroppe kunde, når datteren bredte den således ut, få hint hårrike løvehode til at bli mykt som et lams. Han følte straks sanheten, han stod som en skolegut der er grepet i fusk; han glæinte at dampe og at gå, og langt om længe hvisket han: »Skulde1 jeg be henne bli i nogen dager?« — »Du har jo nu svart.« — »Ja, men ett er at opta henne, et annet at la henne være her i nogen dager.« — Signe syntes også at tænke sig om, sa ændelig: »Du får gjøre som du synes.«

Provsten vilde nok prøve forslaget ænnu nøjere, idet han atter gik op og ned nogen ganger og røkte stærkt. Ændelig stanste han: »Vil Du gå in, eller skal jeg?« — »Det gjør visst mest godt når du går,« sa datteren og så mildt op.

Han var just i færd med at ta i låsen, da en smæl-lende latter lød innefra — atter stiilt, og derpå et helt brak av latter. — Provsten, som var veget tilbake, for atter frem, og datteren efter; ti hun derinne måtte være biet syk.

Da døren blev åpnet, så de Petra sitte hvor hun hadde sat sig, og foran henne en opslåt bok, som hun hadde kastet sig over uten at vite derav. Hennes tårer hadde trillet på dens blad; hun så det og vilde tørre dem bort, da hun blev var et uttryk av det saftige slag som hun husket fra sin gatetid, men som hun aldrig hadde trodd at nogen bok turde ta i sin munn. Ganske forfærdet glæmte hun at gråte, men stirret ned i boken — hvad kunde dette dog være for galskap! — hun læste med åpen munn, det blev bare værre og værre. så grovt, men så uimotståelig morsomt, at det var umuligt annet, hun måtte læse mere; hun læste, til hun intet annet sanste, hun læste sig fra både sorg og sut, både stund og sted — hos gamle fader Holberg; ti ham var det! Hun lo, hun skoggerlo — selv nu, da provsten og hans datter stod over henne, så hun ikke deres alvor, husket ikke sit ærend, men lo og spurte: »Hvad er det, hvad i al værden er det?« hun slog selv op titelbladet.83 Fiskerjænten

Da blegnet hun, så op på dem og ned igjæn i boken på de kjænte slyngninger; — der er ting der græffer hjærtet som en kule, ting man trodde at være flygtet hundre mil ifra, men ser like foran sig; — her på første blad stod skrevet: Hans Ødegård. Rød som blod ropte hun: »Er boken hans? — Kommer han hit?« hun rejste sig. •— »Han har lovet det,« svarte Signe, — og nu husket Petra, at det var en præstefamilie i Bergens stift som han hadde været sammen med i utlandet, hun var kun rejst i en runding, hun var faret like mot ham. »Kommer han kanske snart? Er han her kanske?« hun vilde straks fly videre. — »Nej, han er jo syk,« sa Signe. •— »Ja, det er sant, han er syk,« sa Petra smærtelig og sank sammen.

»Men sig mig,« utbrøt Signe, »De skulde da vel ikke være —« »Fiskerjænten?« fullførte provsten. Petra så bønlig op på dem. »Jo, jeg er Fiskerjænten,« sa hun.

Men hænne kjænte de godt; ti Ødegård hadde jo ikke talt om annet. »Det er en annen sak,« sa provsten, — han skjønte her var noget i stykker som hadde venners hjælp behov; — »bliv her så længe!» sa han. — Petra så op, hun så det blik hvormed Signe takket ham; dette gjorde henne så godt, at hun gik bort, tok begge Signes hænder (ti mere turde hun ikke) og sa, skjønt med un-selighed: »Jeg skal sige Dem alt, straks vi to er alene.«

En time efter kjænte Signe hele Petras historie, som hun straks meddelte sin far. På hans råd skrev Signe samme dag til Ødegård og vedblev dermed, så længe Petra var i deres hus.

Men da Petra den kvæll la sig til hvile i den svære dunseng, i et lunt værelse med knittrende bjørkeved i ovnen og det Nye Testamente lagt mellem de to lys på det hvite natbord, — takket hun, idet hun grep boken,

sin Gud for alt, det onde som det gode.

*

Provsten hadde som ung mann med en brænnende ånd og ævne til veltalenhed ønsket at bli præst; hans for-84

muende forældre hadde været derimot; de så ham helst vælge hvad de kallte en uavhængig livsstilling; men deres motstand gav ham kun større iver, og da han var færdig, drog han utenlands for at studere videre. Under et foreløbigt ophold i Danmark kom han til oftere at træffe sammen med en dame, som tilhørte en trosretning der ikke var ham stræng nok, og derfor meget imot; han vilde idelig invirke på henne, men den måte hvorpå hun da så på ham og derved bragte ham til taushed, kunde han siden ikke glæmme under hele sit ophold i utlandet! Da han kom tilbake, søkte han henne straks op. De omgikkes og vokste i hinannens yndest, til de blev forlovet og straks efter gift. Nu viste det sig imidlertid at hvær hadde hat sin sidetanke; han hadde foresat sig at dra henne med al hennes ynde over i sin mørkere lære, og hun hadde været så barnlig sikker på at, kunne få hans kraft og veltalenhed over i sit trossamfunds tjeneste. Hans første aller sagteste forsøk blev møtt av hennes første aller sagteste; — han drog sig tilbake, skuffet, mistænksom. Hun var snar nok til at se det, og fra den dag gik han og vogtet på hennes forsøk, og hun gik og vogtet på hans. Ingen, av dem gjorde dog et eneste mere; ti de var begge biet bange. Han var bange sin egen lidenskabelige natur, og hun va.r bange at hun ved et fejlagtigt forsøk skulde forspilde sig lejligheden til at dra ham; ti hun opgav aldrig håbet, det var biet hennes livs opgave. Men aldrig kom det til kamp; ti hvor hun var, kjæmpedes ikke. Sin arbeidende vilje, sin sammenpressede lidenskap måtte han dog gi utslag, — og så skedde det hvær gang han kom på prækestolen og så henne sitte nedenunder. Menigheden droges in med ham som i en hvirvel, han hisset den. og snart den ham. Hun så det og lot sit bange hjærte hvile ut i velgjørenhed — og senere, da hun blev mor, hos datteren, som hun tok i sin legemlige og åndelige favn og bar til sine stille timer. Der gav hun, der mottok hun, der vugget hun sit eget store barn i barnets uskyll, der holdt hun kjærlighedens-85 Fiskerjænten

fæst, og derfra kom hun tilbake til ham, den strænge, med kvinnens og kristendommens forenede blidhed, og da var det jo ham umuligt at sige noget som ikke fallt godt. Han måtte jo ælske henne over alt på jorden, men desto mere sorgfull blev han, desto stærkere blødte det i ham, at han ikke kunde hjælpe henne i hennes saligheds sak. Med morens stille ret tok hun også barnet bort fra hans religiøse undervisning; barnets sange, barnets spørsmål var ham snart en ny og dyp kilde til smærte, — og når han nu på prækestolen kunde være hisset til hårdhed av sin voldsomme sinnsbevægelse, mottok hustruen ham, idet de gik hjæm sammen, blot med ænnu større mildhed; øjnene talte, men munnen ikke med et ord. Og datteren hang sig ved hans hånd og så på ham med øjne som var morens.

Om alt blev talt i dette hus, kun ikke om det som var roten i alle deres tanker. Men en så rystende spæn-ning kunde i længden ikke holdes ut. Hun smilte vel ænnu, men alene fordi hun ikke våget at gråte. Da den tid nærmet sig, at datteren skulde forberedes til konfirmation, og han altså med sit embeds ret kunde dra henne likeså stille over i sin undervisning, som moren hittil hadde holdt henne i sin, da steg spænningen til det ytterste, og efter den prækensøndag hvorpå integ-ning av konfirmander var tillyst, blev moren syk, omtrent som man ellers blir træt. Hun sa smilende, at nu kunde hun ikke gå mere, og nogen dager senere, like smilende, at nu kunde hun heller ikke sitte. Hun vilde altid ha datteren hos sig, skjønt hun ikke kunde tale med henne; ti hun kunde jo se henne. Og datteren visste hvad hun helst vilde; hun læste for henne av livets bok og sang for henne hennes barndoms salmer, de nye, liflige fra hennes trossamfund. Provsten fattet længe ikke hvad her forberedte sig; men d a han fattet det, tapte han alle tråder, han kunde kun samle sig i ett, at få høre henne sige noget til ham, blot nogen ord, men det var hun nu ikke istand til; hun kunde ikke længer tale. Han stod foran sengens fot og så og bad;86

hun smilte til ham, intil han fallt på sine knær og tok datterens hånd og la den i morens, som vilde han sige: her, behold henne — hos dig skal hun evig bli! Da smilte hun som aldrig før, — og i det smil gik hun in.

Efter dette var provsten læner; ikke at få i tale; en ånnen blev sat til at styre hans kall, han selv gik fra rum til

rum, fra sted til sted, som søkte han noget. Han gik stille; når han talte, var det dæmpet, — og kun ved at gå in på hele denne tyste måte kunde datteren litt efter litt komme i samfund med ham. Nu hjalp hun ham at søke; hvært ord av moren blev tat frem igjæn; hvad hun hadde villet, blev den rettesnor hvorefter de gik videre. Datterens samliv med henne, det som han hadde været utenfor, blev nu først levd; — fra første stund barnet kunde huske, blev alt gjænnemgåt på nv, hennes salmer blev sunget, hennes bønner bedt, de prækener hun hadde holdt sig mest til, blev én for én læst, og hennes utlægning og yttringer med tro ihukommet. Således sat i virksomhed vilde han snart videre dit ned hvor han hadde funnet henne, for på samme måte der at gå efter. De rejste, og han kom sig ved helt og holdent at opta hennes liv i sig. Selv en ny begynner, fik han sans for alle begynnelser omkring sig, de store nationale, de mindre politiske, — og disse gav ham tilbake av sit eget unge liv. Hans kræfter strømmet in igjæn, hans længsler med dem, — nu vilde han forkynne ordet, så det forberedte for livet og ikke alene for døden!

Forinnen han atter i sin fjællbygd stængte sig in med denne sin kjære gjærning, følte han drift til at ta et større syn av det som var utenfor. De rejste derfor videre ut og sat nu i store minner.

Mellem disse mennesker levde Petra.

NIENDE KAPITEL.

På det tredje år, en fredag nogen dager før jul, sat de to piker sammen i aftenskumringen; provsten var just kommet in med sin pipe. Dagen var tilbragt som de

fleste i disse to år, nemlig begynt med en spasertur og efter frokosten en times tid spill og sang, dernæst sprog eller ånnen undervisning, så litt syslen med i husholdningen. Om eftermiddagen hvær for sig på sit værelse, Signe netop idag i færd med at skrive til Ødegård, efter hvem Petra aldrig spurte, likesom hun aldrig vilde høre tale om fortiden. Henimot mørkningen en kjælkefart, og nu in for at samtale eller synge eller senere læse højt. Det var hertil provsten altid kom in. Han læste udmærket, og hans datter ikke mindre; Petra lærte sig begges måte, men især begges sprog. Signes uttale og tonefall hadde en sådan vellyd for hennes øre, at det gav gjænlyd, når hun gik alene. Petra holdt i det hele Signe så højt at en mann vilde ha tat fjærdeparten for stormende ælskov; hun gjorde også ofte Signe rød. Idet provsten eller Signe hvær kvæll læste højt ("Petra var ikke at formå dertil), hadde de gjænnemgåt den nordiske litteraturs hoveddigtere, og efterhånden vunnet videre ut i den store litteratur. De dramatiske værker læstes helst. Nætop som de i kvæll skulde tænde lamperne for at begynne, kom kjøkkenjænten in og sa, at der var en ute som hadde en hilsen til Petra. Det viste sig at være en sjømann fra hennes fødeby; hennes mor hadde pålagt ham at søke henne, da han skulde på de kanter; han var nu gåt en mils vej og måtte skynde sig avsted igjæn. da fartøjet skulde sejle. Petra fulgte ham på vej, hun vilde tale mere med ham; ti han var en trofast mann som hun kjænte. Aftenen var temmelig mørk, der var også mørkt på gården i alle vinduer untagen i ildhuset, hvor de hadde storvask; på veien såes intet lys, knapt nok vejen kunde sees, før månen var istand til at vinne sig op over fjællene; men hun gik tappert med og in i skogen, skjønt det skygget styggt mellem granerne. En nyhed hadde især lokket henne til at følge; sjømannen hadde nemlig fortalt henne at Pedro Ohlsens mor var død, hvorefter han selv hadde solgt huset og flyttet op til Gunlaug, hvor han bodde på Petras kvist. Dette var næsten to år gammelt, men

moren hadde ikke nævnt et ord derom. Nu kunde imidlertid Petra skjønne, hvem det var som skrev brevene for moren, hvorom hun ofte, men altid forgjæves hadde spurt henne; ti på hvært brev stod stadig til slut: »og en hilsen fra den som skriver brevet.« Sjømannen hadde i ærend at spørge hvor længe hun skulde bli i præstegården, og hvad hun videre vilde foreta sig. Petra svarte på det første, at det visste hun ikke, og på det annet, at han skulde sige moren: der var bare' ett i vær-den hun vilde, og fik hun ikke det, blev hun ulykkelig sin levetid; men for det første kunde hun ikke sige hvad det var.

Mens Petra gik og talte med sjømannen, sat provsten og Signe tilbake i dagligstuen og talte om henne, i hvem de begge var inderlig glade. Da kom rådsdrengen in, og efter at ha gjort rede for dagen, spurte han, om der var

nogen av dem som visste av, at den fremmede jomfru om natten gik ned fra sit kammers og op igjæn efter en taugstige. Han måtte gjænta det tre ganger, før nogen av dem forstod hvad han mente; ti han kunde likeså gjærne ha mældt at hun gik op og ned i månens stråler. Der var mørkt i stuen, og nu blev det aldeles stillt; ikke engang provstens pipe hørtes. Ændelig måtte han spørge, og med en viss dump klang i stemmen: »Hvem har set det?« — »Det har jeg set. Jeg var oppe og gav hæstene; klokken kunde være omkring ett.« — »Hun gik ned ad en taugstige?« — »Og op igjæn.« — Atter lang stillhed. Petra hadde værelse ovenpå, i det hjørne som vændte ut mot inkjørselen; hun var ene deroppe, ingen hadde værelse på den side uten hun. Her kunde altså ikke være nogen misforståelse. »Det har vel været i søvne,« sa gutten og vilde dra sig tilbake. — »Men taugstigen kan hun dog ikke ha laget i søvne,« sa provsten. — »Nej, det var hvad også jeg syntes; derfor tænkte jeg1 det var rigtigst at sige det tii han far; jeg har ikke sagt det til nogen ånnen.« — »Er det flere æn dig som har set det?« — »Nej, men om han far tviler, kan vel taugstigen være vidne:89 Fiskerjænten

ligger den ikke deroppe, så har jeg vel set fejl.« — Provsten rejste sig straks. »Far!« bad Signe. — »Kom med lys!« svarte provsten på en måte som ingen motstand tillot. Signe tændte det selv; »far!« bad hun én gang til, da hun gav ham det. — »Ja, jeg er også hennes far, så længe hun er i mit hus; det er min pligt at se efter.« — Provsten gik foran med lyset, Signe, råds-drengen efter. På det lille værelse var alt i orden; kun lå på bordet foran sengen en hel række bøker, den ene opslåt ovenpå den ånnen. — »Læser hun om natten?« -— »Jeg vet ikke; men hun slukker aldrig sit lys før klokken ett.« — Provsten og Signe så på hinannen: man skiltes på præstegården om kvællen klokken ti, halv elleve, og man samledes igjæn om morgenen kl. seks, syv. •— »Vet du noget derom?« Signe svarte ikke. Men rådsdrengen, som lå på knæ i kroken og grov, svarte derfra: »Hun er jo ikke alene.« — »Hvad er det du siger?« — »Nej. her er altid nogen hos henne som taler med henne; ofte er de meget højrøstet: jeg har hørt henne både be for sig og t-rue. Hun er vel i magten på en, stakkar!« Signe vændte sig bort, provsten var biet likblek. »Og her er stigen,« sa rådsdrengen videre, han drog den frem og rejste sig. To klæs-snorer var sammenføjet av en tredje, som slog knute, løp tvert over og slog med en halv alens avstand atter en knute, og over igjæn, og dette så længe til stigen var laget.—Man tok den opmærksomt i øjesyn. »Var hun længe borte?« spurte provsten. — Rådsdrengen så på ham: »Hvorledes borte?« — »Var hun længe borte, da hun var kommet ned?« — Signe stod og skalv av kulde og frygt. — »Hun gik ingensteds hen; hun gik op igjæn.« — »Op igjæn? — Hvem gik så bort?« — Signe gjorde en bevægelse og brast i gråt. — »Der var nok ingen hos henne den kvæll: det var igår.« — »Ingen på stigen altså uten henne?« — »Nej.« — »Og hun gik ned og straks op igjæn?« — »Ja.«

»Hun har altså villet prøve den,« sa provsten og drog pusten likesom litt lettet, — »Ja, før hun lot nogen an-90

nen. gå den,« føjde rådsdrengen til. — Provsten så på ham: »Så mener du, dette ikke er den første hun har laget?« — »Nej — hvorledes kunde ellers folk være kommet op til henne?« — »Er det længe du har visst, at der kom nogen til henne?« — »Ikke for i vinter, da hun tok på at bruke lys; det fallt mig ikke før in at gå hitned.« Provsten spurte strængt: »Altså, du har visst det den hele vinter; — hvorfor har du så ikke før sagt det?« — »Jeg tænkte, det var en av husets folk der var hos henne; — men da jeg igår nat så henne på stigen, skjønte jeg først det måtte være andre. Hadde jeg før skjønt det, hadde jeg også før sagt det.« — »Ja, det er klart nok hun har skuffet os alle!« — Signe så bønlig op. — »Hun burde vel ikke ligge så langt fra folk,« mente rådsdrengen; han viklet stigen op. — »Hun burde ikke ligge længer nogensteds her i huset,« sa provsten og gik, de andre efter. Men da lian var kommet ned og hadde sat lyset fra sig på bordet, kom Signe og kastet sig in til ham .... »Ja, mit barn, dette er en hård skuffelse.«

En stund efter sat Signe i sofahjørnet med et lomme-tørklæ for sine øjne, provsten hadde tændt sin pipe og gik hurtig op og ned. Da hørte de skrik i kjøkkenet, fart i trapperne, sprang over gangen ovenpå; de ilte hegge ut: der var ild på Petras kammers! Av lyset var vel fallt en gnist i kroken — ti derfra var ilden kommet — hadde i et øjeblik dradd sig opover vægg-tapetet og nådd træværket om vinduet, da den biet set fra vejen av en fremmed, som straks hadde løpet in i ildhuset til dem der vasket. Ilden blev snart slukket; men på landet, hvor alt har sin

jævne gang år ut og år in, bringer enhvær avbrytelse sinnene i oprør; ilden er deres største og farligste fiende, aldrig ute av deres tanker, og når han så kommer og en nat stikker hodet op av avgrunnen og slikker fræsende efter rov, skjælver man og finner ikke mere ro i uker, somme ikke mere i sit liv.

Da nu provsten og datteren stod sammen i dagligstuen

efter dette og hadde fåt lamperne tændt, følte de begge den uhygge som lå deri, at Petras værelse straks var biet utryddet, og minnerne om henne opbrænt. I det samme hørte de Petras klare stemme spørge og rope; hun sprang trapperne op og ned, løp fra loft til gang, fra gang til kjøkken, og kom styrtende in med rejsekiær på: »Gud, mit værelse er brænt!« Ingen svarte, men i samme fart spurte hun: »Hvem har været der? Når skedde det? Hvorledes er ilden kommet op?« Provsten sa nu, det var dem, som hadde været der, de hadde søkt efter noget — han så skarpt på henne. Men Petra yttret ikke minste tegn til at finne dette underligt, ej heller røbet hun nogensomhelst frygt for hvad de der kunde ha set. Hun fattet ikke engang mistanke, da Signe ikke så op fra sit sofahjørne; hun trodde det betydde skræk efter ildebranden, spurte uophørlig om hvorledes det var opdaget, slukket, hvem der var kommet først, og da hun ikke fik rask nok besked, for hun ut, som hun var kommet. Hun kom på ny farende in, hadde nu fåt rejsetøjet halvvejs av sig og fortalte så provsten og Signe hvorledes det altsammen var gåt til, og at hun selv hadde set lysningen og løpet så frygtelig, men var nu så glad ved. at det dog ikke var værre. Hun tok under dette resten av tøjet av sig, bar det ut og kom atter in og satte sig på sin plass ved bordet, uavladelig fortællende om hvad denne sa. hin gjorde; gården var jo vændt op og ned, og det var meget morsomt. Da de andre vedblev at holde sig tause, klaget hun over at dette hadde ødelagt kvællen for dem: ti hun hadde glædet sig så stærkt til »Romeo og Julie«, som de for tiden læste højt, hun hadde nætop i kvæll villet få Signe til at læse op igjæn den scene som syntes henne den smukkeste av alle: Romeos avsked fra Julie på balkonen. Midt under hennes ordstrøm kom en av pikerne fra ildhuset, og sa at de manglet klæs-snorer; der var en bunt borte. Petra blev hastig rød og rejste sig: »Jeg vet hvor de er, jeg skal hænte dem,« hun gik et par skridt, kom så i hug ildebranden, stan-

set, blusset: — »Gud, de er visst brænt! de lå inne på mit værelse!« Signe hadde vændt sig mot henne, provsten tok fullt sigte fra siden: »Hvad bruker du klæs-snorer til?« Åndedrættet drog hastig, han kunde næppe tale. Petra så på ham. hans skrækkelige alvor flk henne halvt rædd, men i næste øjeblik fristet det henne til latter, hun strævde en stund imot, men ved atter at se på ham brast hun i en sådan hjærtens latter, at hun ikke mere kunde stanse; — der fantes ikke mere ond samvittighed i den æn i en rislende bæk. Signe hørte det på klangen, sprang op av sofaen: »Hvad er det, hvad er det?« — Petra vændte sig, lo, hoppet, dukket og vilde på dør. Men Signe i vejen: »Hvad er det? Petra, sig det!« — Petra gjæmte sig hos henne, som vilde hun i skjul, men vedblev at le over alle grænser. Nej, således bærer skyllen sig ikke ad. det kunde provsten nu også skjønne; — han som stod på sprang midt oppi raseriet, hoppet istedet ned i latteren, og Signe efter; intet i værden er mere smittende æn latter, og især latter som er aldeles ufattelig. De forgjæves forsøk som snart provsten, snart Signe gjorde på at få at vite hvad de lo av, øket munterheden til det voldsomme; jænten som stod og væntet, måtte tilsist også til at skråle med; hun hadde hin underlige grubelatter med hiving og hejsing: hun følte selv den passet ikke mellem så fine møbler og mennesker, hvorfor hun skyndte sig på døren for ret at slippe løs i kjøkkenet. Hun drog naturligvis smitten med sig dit; snart væltet en hel byge av latter in fra kjøkkenet, hvor man ænnu mindre visste hvad man lo av, og dette tændte stuens latter på nv.

Da man tilsist var nær ved at være ødelagt, gjorde Signe et siste forsøk på at få vite årsaken. »Nu skal du sige mig det!« ropte hun og holdt Petras hænder. — »Nej, ikke for alt i værden!« — »Ja, men jeg vet hvad det er!« ropte hun igjæn; Petra så på henne og skrek, men Signe ropte: »Far vet det også!« Petra skrek ikke, hun hylte og slet sig løs, kom til gangdøren, men der tok atter Signe henne; da vændte Petra sig for at kjæm-

pe, hun vilde bort for hvær pris; hun lo, mens hun brø-tes, men der hang tårer i hennes øjne; — da slåp Signe —• Petra ut, men Signe efter. Begge in på Signes kammer.

Der tok Signe henne om halsen, og Petra slog sine armer om henne. — »Gud, vét I det?« hvisket hun. Og Signe

hvisket igjæn: »Ja, vi var deroppe med rådsdren-gen, han hadde set dig — og vi fandt stigen!« — Nyt skrik og ny flugt, men denne gang blot hen i sofahjørnet, hvor hun gjæmte sig. Signe kom snart efter, hun la sig halvt over henne og fortalte in i øret på Petra den hele opdagelsesrejse med dens brænnende følger; — det som for en stund siden hadde kostet henne både tårer og frygt, syntes henne nu så morsomt at hun fortalte det med lune. Petra hørte og stoppet ørene, så op og gjæmte sig skiftevis. Da Signe var færdig, og de atter begge hadde sat sig sammen der i mørket, hvisket Petra: »Vet du hvad det er? .... Jeg kan umulig sove klokken ti, når vi går hvær til sit; det vi har læst, har ænnu for meget magt over mig. Så lærer jeg dei utenad, alt det beste av det; jeg kan på den måte hele scener utenad og læser dem så højt for mig selv. Da vi kom til Romeo og Julie, syntes mig dette det dejligste på jorden; jeg blev vill og gal, jeg måtte prøve hint med taugstigen, jeg hadde aldrig før tænkt at man kunde komme op og ned ad en taugstige .... jeg fik fat i nogen snorer.. og så har den skjælm ståt nede og set på! — Ja, det er ikke til at le av, Signe, det er så guttet; jeg blir heller aldrig annet æn en gut, — og nu er jeg naturligvis imorgen til eventyr for hele bygden!« Men Signe, som atter var kommet i latter, fallt over henne med kyss og klap og løp ut: »Nej, dette må far vite!« — »Er du rasende, Signe!« — den ene efter den annen like så flyvende in igjæn som de hadde faret ut. I stuen rente de næsten provsten overænde, som just skulde ut for at se hvor de var biet av. Signe begynte at fortælle, Petra med et skrik' ut igjæn, men sanste utenfor døren, at hun nætop burde være biet,94

Fiskerjær.tän

for at hindre Signe i at fortælle — vilde så in igjæn, men provsten holdt døren, det var ikke at tænke på at få den op, og så dunket hun på utenfra med begge hænder, sang, trampet, for at overdøve Signe, som blot talte højere, og da provsten hadde hørt alt og var kommet i samme latter og glæde som Signe over denne nye måte at læse klassikerne på, åpnet han; •— men da løp Petra..

Efter aftensbordet, hvor Petra hadde deltat og var biet tilbørlig ærtet av provsten, måtte hun til straf overhøres i hvad hun kunde utenad. Det viste sig da at de mest berømte scener kunde hun virkelig, og ikke blot én rolle i dem, men alle. Hun sa det frem som man plejde at læse det; undertiden vilde det ta ild, men hun dæmpet den straks. Neppe mærket provsten dette, før han vilde ha noget mere uttryk, men hun blev blot mere sky. Det gik bestandig videre, de holdt på i timevis; hun kunde de komiske scener, som hun kunde de tragiske, de spøkende som de alvorlige; hennes hukommelse vakte både forundring og latter, hun lo selv med og bad dem bare prøve.

»Jeg vilde ret ønske, at de stakkars skuespillere hadde blot ottendedelen så godt næmme som du,« sa Signe. — »Gud fri henne fra nogensinne at bli skuespiller,« sa provsten og blev med én gang alvorlig. — »Men, far; du tror da vel ikke at Petra tænker på sån't?« sa Signe og lo; »jeg kom bare til at nævne det, fordi jeg altid ser stadfæstet, at den som fra ungdommen er opdraget med sit sprogs poesi, har slet ingen længsel til at gå til scenen, mens den som ikke kjænner synderlig til poesi, før han blir voksen, sværmer derfor; det er den på é n gang vakte længsel som forfører ham.« — »Dette er visst meget sant. Sjælden går et virkelig dannet menneske til scenen.« — »Og ænnu sjældnere et poetisk dannet.« — »Ja, sker det, så er der vel en karaktermangel med, som gjør at forfængeligheden og letsindigheden får overtaket. Jeg har kjænt mange skuespillere, både fra min studietid og fra mine rejser; men jeg har95 Fiskerjænten

ikke kjænt, og jeg har aldrig hørt noget menneske kjænne en skuespiller som har ført et ægte kristeligt liv. De har følt sig draget, det har jeg set; men der er i deres dont noget uroligt og oprivende; det har været dem umuligt at samle sig — selv længe efter at de er gåt derifra. Har jeg talt med dem derom, har de selv tilståt det og beklaget det; men snart har de dog tilføjd: »Vi får trøste os med, at vi dog ikke er værre æn så mange andre.« Men dette er hvad jeg kaller en dårlig trøst. Et liv som ikke på nogen måte magter at bygge på kristmennesket i os, er et syndigt liv. — Herren hjælpe

dem, og han bevare rene hjærter derifra!«

*

Næste dag, lørdag, var provsten som sædvanlig oppe før syv, gik sig en morgentur rundt om til sine arbejdere og

videre ut, og kom hjæm i lysningen. Han så da, just som han gik forbi huset in til gården, en opslåt stilebok eller noget sådant, som formodentlig var kastet ut. igår av Petras vindu og ikke funnet, fordi den hadde sneens farve. Han tok boken og bar den in med på kontoret; da han bredte den ut for at tørre den, så han det var avskedigede franske stiløvelser, hvori nu stod vers. Han tænkte ikke på at se disse vers, men traf det ord: Skuespillerinne skrevet op og ned. ned og op, det stod overalt — det stod også i versene. Han satte sig til rette for at se nøjere på dette.

Efter mangehånde tilløp og utstrykninger fant han følgende rimeri, der dog ænnu var rettet, men kunde læses:

Jeg må sige dig ett, du kjære, og det er hvad jeg vil være. Jeg vil være skuespillerinne, jeg vil vise værden en kvinne, hvordan hun lider, hvordan hun ler, hvordan hun ælsker, hvordan hun ber, hvordan hun er, når hun er yndig.96

Fiskerjænten

hvordan hun er, når hun er syndig. O, Gud hjælpe mig dertil, at bli det eneste jeg vil!

Litt nedenfor atter følgende:

Kan jeg ikke være din tjenerinne? Kan jeg ikke, Gud, få dit minne?

Så nedenfor, visstnok som randgloser til en digtning de for nogen måneder siden hadde læst:

O, at gå som elverpige,

elverpige, måneskin og tåkestige,

tåkestige, liste frem og atter vige,

atter vige, dræpe ham som in vil kige, in vil kige — --nej, det var synd, lirum, larum, ba!

Og efter mangfoldige utstrvkninger og overskrivninger, tegninger og noter:

Hopp, sa. sa, — hopp, sa, sa,

danse med dem alle, men aldrig la sig ta!

Trå, la, la, — trå, la, la,

være nummer én, men ingen ville ha!

Derefter tydelig og klart følgende brev:

Hierte Henrich!

Synes dig ikke, at du og jeg ere de klogeste udi den hele comoedie? Der gjøres os stor fortred, men det vil ikke sige; jeg engrasserer dig til at gå på mascarade med mig i morgen aften; ti jeg har endnu aldrig været der, og jeg længes efter nogen rigtige galskaber; her udi huset er det så stille og traurigt.

Du est en stor skielm Henrich -— hvor færdes du? for her sidder din Pernille.97 Fiskerjænten

Ændelig stod med store bokstaver, tydelig og flere ganger op igjæn, følgende vers hun måtte ha funnet ensteds og nu vilde lære utenad:

Ak, det store hen mig drager, i mit bryst det truer, jager. Høje tanker højt at male, kræfter for med kraft at tale, av de dulgte kilder øse, Loke binde, Balder løse — dertil hjælp i miskunhed, du som lagde trangen ned!

Der stod også meget annet, men provsten læste ikke mere.

Altså var det for at bli skuespillerinne hun var kommet i hans hus og hadde tat undervisning av hans datter. Det var for dette hemmelige mål hun hvær kva'11 så begjærlig hørte dem læse højt og selv siden lærte utenad. Hun hadde den hele tid narret dem; ænnu igår, da hun syntes at åbenbare dem alt, skjulte hun noget; da hun lo som best, løj hun.

Og dette hemmelige mål! Det som provsten ofte i hennes nærværelse hadde fordømt, utsmykket hun med Guds kall og våget at be ham velsigne! Et liv fullt av utvorteshed og forfængelighed, skinsyke og lidenskabelighed, dovenskap og sanselighed, løgn og voksende karakterløshed, et liv hvorover alle gribber fløj som over et åtsel, var det hun længtes at hengi sig til, og bad Gud at in vie! Og til dette liv skulde provsten og hans datter ha hjulpet henne frem i den stille præstegård under den vakte menigheds strænge agtpågivenhed.

Da Signe kom in, klar, let som vintermorgenen, for at hilse på sin far, fant hun kontoret fullt av røk. Likesom dette altid var et tegn på sinnslidelse, var det et dobbelt så tidlig på morgenen. Han talte haller ikke et ord til henne, men gav henne boken. Hun så straks

det var Petras; en minnelse om mistanke og smærte fra igåraftes fløj imot henne; hun turde ikke se i den; hennes hjærte slog så stærkt at hun måtte sætte sig. Men det samme ord som provsten først var biet var, slog også henne; hun måtte se videre og læste det så. Hennes første følelse derunder var skamfullhed — ikke over Petra, men over at faren også hadde set det.

Men snart følte hun 9en dybe ydmygelse som det gir at kjænne sig skuffet av den man ælsker. Et øjeblik synes den der har kunnet det, større, opfinnsommere, klokere æn vi, ja han glir in i det hemmelighedsfulle. Men snart samler sjælen sig i harm; ærligheden får magt av kræfter der ikke er hemmelige, skjønt de er usynlige; man kjænner styrke til i ett slag at knuse hundre puslende påfund; man foragter hvad man før følte sig ydmyget av.

Inne i dagligstuen hadde Petra sat sig til klaveret, og nu hørte de henne synge:

Dagen er oppe, glæden tændt, mismotets skyborg stormet og brænt, over de glødende fjælle lyskongens hærskarer tjælde. »Oppe, oppe!« fugl i lund, »oppe, oppe!« barnemunn, oppe mit håb med solen.

Så jagedes klaveret op i storm, og ut av den bruste følgende sang:

Takk for dit råd, men jeg lægger min båd in i brænningens brus til det fristende sus. Om æn rejsen skal blive den siste jeg gjør, jeg må prøve hvad ikke jeg prøvede før. Ej blot til lyst jeg forlater din kyst,99 Fiskerjænten

jeg må storsjøen nå, jeg må havstyrten få, jeg må kjølen se, når det krængende skjær, jeg må friste hvor langt og hvor længe det bær!

Nej, dette blev præsten for galt, han trev i forbifarten boken fra Signes hånd, han stormet mot døren, og denne gang holdt hun ham ikke tilbake. Han for like hen til Petra, kastet boken på pianofortet foran henne, vændte og gjorde et slag bortover gulvet. Da han kom tilbake, var hun ståt op, hun holdt boken trykket til brystet og så med forvildet blik til al lo sider. Han stanste for at sige henne full besked, men hans vrede over i to år at være brukt av denne snedige ungdom, og især over at hans varme, hengivne datter var holdt for nar, kom så voldsomt at han ikke straks fant ord, og da han fant dem, selv følte at de var for hårde. Efter at ha gjort ænnu et slag bortover gulvet og ænnu en gang være kommet like til henne, blodrød i synet, vændte han henne ryggen, og gik uten en yttring in på kontoret. Da han kom dit, var Signe gåt.

Hele denne dag var hvær hos sig. Provsten spiste alene til middag, ingen av pikerne kom in. Petra var på husholderskens værelse, som efter ildebranden var henne lånt: hun hadde forgjæves og overalt søkt Signe for at forklare sig; men Signe var næppe på gården.

Petra følte at hun stod foran en avgjørelse. Hennes livs hemmeligste tanke var slitt fra henne, og man vilde tiltvinge sig en inflydelse på den, som hun ikke kunde tilstede. Hun kjænte best selv, at skulde hun opgi dette mål, drev hun avsted for lejligheds vind. Hun kunde være glad mellem glade, fortrolig mellem fortrolige, sikker i alt, men det var i kraft av hint hemmelige mål, — at hun nemlig engang skulde få nå hvad hennes ævner stundet og vokste til. Tro sig til nogen efter hint første fejlslagne forsøk i Bergen, — nej, det hadde hun ikke kunnet, selv om det hadde været til Ødegård! Hun måtte være alene om det, til det var vokset så vidt, at <det kunde tåle man

åndet tvil på det.100

Fiskerjænten

Men nu var (let biet anderledes. Provstens ildrøde ansigt så idelig ned i hennes skræmte samvittighed;

— det gallt at redde sig! — Hun létte om efter Signe, altid hæftigere og hurtigere; men ænnu om eftermiddagen var Signe ikke funnet. Jo længer det menneske viger fra os som vi søker, des større gjør vi også adskillelsens årsak, og således gik det til, at hun ændelig fattet det hadde været forræderi mot Signe hemmelig at bruke hennes venskap til det som Signe holdt for en stor synd. Den alvidende Gud måtte være hennes vidne, at dette syn på forholdet hadde aldrig før været oppe i hennes sjæl; hun følte sig en stor synderinne.

Ganske som før i sit hjæm stod hun overvældet herav

— og hadde en stund i forvejen ingen anelse hat derom! At dette forfærdelige ænnu kunde gjænta sig, at hun ænnu ikke var kommet et skridt videre, øket hennes usikkre frygt til rædsel; hun så en fremtid av ulykke. Men i samme forhold som hennes egen syndeskyll vokste, steg Signes billede i sjælsrenhed og storhjærtet hengivenhed. I sanhed, det la glødende kul på hennes tanker; hun vilde kast© sig for Signes føtter, hun vilde rope og be, og ikke slippe tak og tale, før Signe igjæn hadde git henne blot et blik av venlighed.

Det var biet mørkt; Signe måtte være kommet hjæm, hvor hun så æn hadde været. Hun løp ned i gangen i fløjbygningen, hvor Signes værelse lå, og der var avlå-set — tegn på at hun var der. Hennes hjærte banket, da hun atter tok i låsen og bad in: »Signe, lad mig få tale med dig! — Signe, jeg holder det ikke ut!« — Ikke en lyd fra værelset; Petra bøjde sig ned, lydde, banket på: »Signe, å Signe, du vet ikke livor jeg er ulykkelig!«

— Intet svar; lang lying, men intet. Får man slet intet svar, tviler man tilsist på der er nogen, selv om man vet det, og er det mørkt, blir man tillike rædd. »Signe

— Signe! Er du der, så gjør barmhjærtighed: svar mig!

— Signe!« Der var og blev stillt; hun tok på at fryse og skjælve. Men kjøkkendøren gik op med stor bred lysning, og lette lystige trin lød over gården. Dette101 Fiskerjænten

gav plan; hun vilde selv ut på gården, hun vilde stige op på listen, der lå over stenmuren hvorpå fløjbygnin-gen stod, hun vilde gå langs listen, rundt hele bygningen, for at komme på den annen side, hvor der var meget højt. Hun vilde se in til Signe!

Det var en blank stjærnekvæll, fjællet som husene stod i skarpe omriss, men annet æn omrissene av dem såes ikke. Sneen tindret, de mørke gangstier hen efter den øket kun det lyses skarphed; ute fra vejen lød dom-bjæller; farten, glansen opmandet, hun sprang op på listen! Hun vilde holde sig fast ved de fremspringende bord i bygningens træklædning, men hun fik overvægt og fallt ned igjæn. Hun tok en tom tønne og rullet hen til, steg op på den og fra den på listen. Nu flyttet hun hånd og fot samtidig, omtrent et kvarter ad gangen; der skulde en stærk hånds stærke fingre til for at holde fast; hun flk ikke tak; ti bordene sprang næppe en tomme frem. Hun var rædd nogen skulde se henne; ti man vilde naturligvis straks sætte det i sammenhæng med taugstigen. Blot hun kunde komme bort fra den side som vændte til gården, og ut på tværvæggen! Men da hun ændelig kom dit, var der ny fare; ti der var intet for vinduerne, og hun måtte dukke, mens hun i stor frygt for at falle passerte under hvært vindu. På lang-væggen blev det meget højt, og nedenunder, langs hele væggen, løp en stikkelsbærhæk, som nok vilde ta henne op, hvis hun fallt. Men hun frygtet ikke. Det sved i fingrene, senerne skalv, hele legemet sittret, men hun gik på. Nu blot nogen skridt, så var vinduet nådd. Der brænte ikke lys hos Signe, og der var ikke rullet ned; månen stod like in, så hun måtte kunne se den innerste krok. Dette gav også nyt mot; hun nådde vin-duslisten, kunde så ændelig få et tak med full hånd og hvile ut; ti hjærtet begyndte, da hun stod ved målet, at banke, så det næsten tok pusten. Men da det kun blev værre, jo længer hun væntet, måtte hun altså skynde sig — og la sig så med én gang helt ut over ruterne. Et stort skrik svarte fra værelset. Signe102

Fiskerjænten

hadde sittet i det ene sofahjørne, stod i et nu midt på gulvet og skjøt med begge armer det skræmmende syn ifra sig, villt, avskyende, og flygtet. Denne figur på ruterne og i skin av månen, denne hensynsløse, motbydelige djærvhed, ansigtet i måneomrissene, hisset, funkende — Petra fattet selv i et nu, at hennes ulykkelige infall alene hadde injaget avsky, ja at hennes billede måske herefter vilde bli et bestandigt skræmsel for Signe; hun tapte sansningen og fallt med et gjænnemtræn-gende skrik. Folk i huset var stormet ut på Signes skrik, men fant ingen, hørte nu et sådant skrik til, hele gården kom på benene, man søkte, man ropte uten at finne, det var rent tilfældigt, at provsten kom til at se ut igjænnem vinduet i Signes værelse og fik se i måneskinnet Petra ligge nedtrykt mellem buskene. En stor frygt grep dem alle, det kostet møje at få henne løs og op; hun blev båret in i Signes værelse, da husholderskens var koldt, hun blev klædd av og lagt i sengen, hvor man badet hennes hænder og hals, der var dygtig forrevet, mens andre gjorde det hyggeligt, lyst, varmt. Da hun fullt var biet sig selv og så sig om, bad hun om at få være alene.

Værelsets rolige hygge, det fine hvite hvormed vinduer, toiletbord, seng, stoler var pyntet, minte så sårt om Signe. Hun husket hennes rene ælskelighed, hennes stille stemme, der gik så mælkehvit, hennes fine følelse for andres tanker, hennes bløte velvilje. Alt dette hadde hun nu lukket sig ute fra; snart skulde hun ut av værelset, som hun vel skulde ut av gården. Og hvor skulde hun så hen? Tredje gang tages man ikke op av alfarvej, og selv om det kunde ske, vilde hun ikke mere; ti det vilde kun ænde på samme måte. Ingen mennesker kunde ha tillid til henne; hvad nu æn grunnen var, så følte hun at det var så. Hun var jo ikke kommet et stykke længer; hun vilde aldrig komme et stykke længer; ti uten menneskers tillid gik det ikke. Hvor hun bad, hvor hun gråt! Hun kastet og vred sig i sin sjæls bæven, til hun armet sig ut og sovnet.

Straks blev i søvne alting snehvitt, litt efter litt tillike så liøjt; hun hadde aldrig nogensinne set så højt og sådan lys tindren av millioner stjærner.

TIENDE KAPITEL.

Ænnu da hun vågnet, var hun deroppe; dagens tanker, som straks strømmet til, vilde efter, men toges til fange og bares av noget der fyllte hele luften — det var klokkeklangen på søndagsmorgenen. Hun sprang op og klædde sig, hun skar sig litt mat i spiskammerset, pakket sig godt til og ilte avsted — så tørst efter Guds ord hadde hun aldrig været! Da hun kom, hadde de nætop begynt, og døren var stængt; det var en kold aag, fingrene sved, da hun tok i nøkkelen for at dreje om. Præsten stod just for alteret, hun væntet nede ved døren, til han var færdig, og medhjælperen skulde ta messehagelen av ham, gik da opover til den såkallte bispestol, der stod i koret med gardiner for. Præstefolkets rette stol var oppe på trevet; men hadde man noget for hvis skyll man gjærne vilde sitte gjæmt og ene, tydde man til bispestolen. Da hun nådde den og smøg in, så hun Signe allerede sitte der i den innerste krok. Hun gjorde et skridt ut igjæn, men nætop da vændte provsten sig, for at gå fra alteret forbi henne in i sakristiet; hun skyndte sig atter in i stolen og satte sig så yderlig som muligt; Signe hadde latt sit slør falle. Dette gjorde Petra ondt. Hun så ut over menigheten, der sat pakket i høie træstoler, mænnene til højre, kvin-nerne til venstre; deres ånde lå over dem i svævende tåke, på vinduerne var tommetyk is, de tungt skårne træbilleder, den slæpende, svære sang, de inpakkede mennesker, — det hørte tilsammen, det var hårdt og fjærnt; hun husket sine naturintryk fra hin eftermiddag hun forlot Bergen; hun var også her kun en rædd gjæn-nemrejsende.

Provsten steg på prækestolen, også han så stræng ut.

Hans bøn var: Led os ikke ut i fristelse! Vi visste, at de ævner Gud har git, har alle fristelsen i sig; men han måtte være nådig og ikke prøve dem over vor formue: dette skulde vi altid huske at be ham om; ti kun ved at ydmyge vore ævner under ham, blev de os til frælse. Prækenen utla videre samme æmne, idet han gik ut ifra vor dobbelte opgave, den at gjøre vor livsgjærning, en-hvær, hvor han av sine ævner og sine forhold var sat — og den at. utvikle kristenmennesket i os selv og i dem der var trodd til vor omsorg. Man måtte være varsom i valg av livsgjærning, ti der gaves desværre den livsgjærning der var syndig i sig selv, der gaves også den der kunde bli det for os. enten fordi den ikke høvde os, eller høvde så altfor vel vore dårlige lyster. Ænvidere: Så visst som enhvær måtte prøve at vælge efter sine ævner, så visst kunde et valg der både var rigtigt og godt, allikevel bli vor

fristelse, når vi, fordi gjæringen tiltalte os, lot den opsluke al vor tid og alle vore tanker. Vort kristenmenneske skal ikke forsømmes, så litt som vore forældrepligter mot vore barn. Vi må kunne være samlet i os selv, så den Helligånd kan ha sin stadige gjærning i os; vi må kunne plante og værge den gode kristensæd i vore barn. Der gives ingen pligt, intet påskudd som her kan fri os, om æn lejligheden må læmpes.

Og nu gik han videre — in i deres livsgjærning som her sat, in i deres hus, deres forhold, deres meninger. Så løftet han eksempler fra andre vilkår og større gjøremål, der kastet strejflys hit. Provsten var, fra det øjeblik han vokste ut på prækestolen, aldeles ny for dem som kun kjænte ham fra det daglige liv. Ændogså i det ydre var han ny: hans sammenlagte, stærke ansigt hadde åpnet sig og var biet gjænnemsigtigt for tankernes underløp; hans øje var fyllt, det så likefrem og fast, bringende store bud; hele det sammenrullede lodne hadde løftet sig og viste sig nu at være en løve, hans stemme rullet i lang torden eller skar i korte, h.-nftige vændinger, fallt undertiden også i stille ord,

men kun for atter at ta højden. Han kunde i grunnen ikke tale uten i stort rum og med det uåndelige over tanken; ti hans stemme hadde ingen vellyd, før den skrek, hans åsyn ingen klarhed, hans tanke ingen slående tydelighed, før den brant av ildhu. Ikke fordi æmnet var funnet først nu; nej, så visst som smærten hadde drat store forråd sammen i denne sjæl, hadde også tænkningen gjort det; han var en stræng, innesluttet arbejder. Men han var til det sædvanlige ikke altid ordnet, han kunde ikke mynte samtalens tanker: han måtte få enetale, han måtte i alle fall få gå stærkt op og ned. At yppe ordskifte med ham var nær overfall på våbenløs mann, men farligt allikevel; ti hans overbevisning møtte straks og med sådan voldsomhed, at han ingen tid fik til grunner; tvang man ham amda til at gi dem, skedde ett av to: enten oversprøjtet han motparten således at det kunde gå helt ille, eller han tidde tvært, fordi han var rædd sig selv. Ingen kunde lettere bringes til taushed æn denne stærke, veltalende mann.

Petra hadde bævet, straks provsten begynte sin bøn; ti hun følte hvor den var tat. Jo længer han kom i teksten, des nærmere følte hun han kom henne selv; hun krøp sammen, og hun så Signe gjøre det samme. Men ubarmhjærtig skar den vældige i vej, løven var ute efter bytte, hun følte sig fra alle kanter forfulgt, avstængt og infanget, — men hvad strængt var grepet. blev holdt mykt i forbarmelsens hånd. Det var som blev hun — uten et dommens ord — kun lagt infanget over i Alkjærlighedens favn. Og der bad hun, og gråt hun. og hun hørte Signe gjøre det samme og ælsket henne for det!

Da provsten gik ned fra sin sanheds stol for at gå forbi til sakristiet, lå ænnu glansen over hans åsyn fra møtet med den høje. Hans øje fallt like og forskende på Petra, men da hun så stort op i det, gik en mild-hedsstråle henover; han så raskt hen i kroken til datteren, idet han gik videre.

Signe rejste sig kort efter; sløret var for, så Petra ikke våget at følge. Hun gik derfor senere. Men idag sat atter alle tre sammen ved spisebordet; provsten talte litt, men Signe var sky. Så snart provsten, der øjensynlig vilde ha det forefallne på tale, kom med den sagteste hentydning, unveg Signe så bly og fint, at provsten måtte huske hennes mor — blev taus og efterhånden sørgmodig. Der skulde så lite til.

Nu er der intet pinligere æn en mislykket forsonings-prøve. Man rejste sig uten at kunne se like på hvær-andre, æn sige takke. I dagligstuen blev det tilsist så trykket at alle tre gjærne vilde gå ut igjæn, men ingen først; — Petra for sin del følte, at gik hun, så var det for bestandig. Hun kunde ikke gjænse Signe, når hun ikke fik lov at ælske henne, hun kunde ikke tåle at se provsten sorgfull for sin skyll. Men skulde hun rejse, måtte hun avsted uten avsked; ti hvorledes kunde hun ta avsked fra disse mennesker? Blot tanken derom jog henne op i en bevægelse hun med yderste nød kunde dæmpe.

Hvært minut som forlænger en sådan trykket stillhed, hvori vi væn ter på hværandre, gjør den mere uutholdelig. Man kan ikke røre sig, fordi man føler at det mærkes; hvært suk høres, det høres også at en er ganske rolig; ti det høres som hårdhed. Man kommer i spænning, fordi der ikke siges noget, og man bæver for at noget skal bli sagt.

Enhvær følte at dette øjeblik aldrig kom igjæn. De murer man sitter og bygger op imellem sig, vokser, vor egen

skyll vokser, de andres vokser, vokser med hvært åndedrag; snart er vi i fortvilelse, men snart i harm; ti den der bærer sig således ad imot os, er ubarmhjærtig, ond, ikke tåler vi det, ikke tilgir vi det, — Petra kunde ikke mere, enten måtte hun skrike eller løpe!

Da lød dombjæller på vejen; snart såes en ulveskinns-klædd mann i spiss-slæde med skyssgut bakpå at suse forbi foran haven og in i gården. — Alle drog pusten lettere og lydde efter befrielse! De hørte den kommen-107

de i gangen, han drog rejsestøvler og klær av, og talte med piken der hjalp ham; provsten rejste sig for at gå imot ham, men vændte om for ikke at sætte de to piker alene; — atter talte den fremmede i gangen og nu nærmere, så stemmen bragte alle tre til at se op, men Petra til at rejse sig og nagle øjnene i døren. — Der bankedes på; — »kom in!« sa provsten i bevægelse, en mann med lyst åsyn og briller stod i døren, Petra gav et skrik og sank ned igjæn: — det var jo Ødegård.

Han kom ikke uvæntet for provsten og Signe; ti han var væntet til præstegården til julen, skjønt ingen hadde sagt Petra det; men at han kom nætop nu, var jo forsynets førelse, det føltes straks av dem alle.

Petra sanste intet, før han stod foran henne og holdt hennes hånd. Han vedblev at holde den, men sa intet, heller ikke hun; — hun kunde ikke engang rejse sig. Men der kom to tårer trillende ned ad kinnerne, mens hun vedblev at se på ham. Han var meget blek, ellers ganske rolig og kjærlig: han drog sin hånd ut igjæn, gik ned over gulvet og siden bort til Signe, som var krøpet m imellem sin mors blomster i det borteste vindu.

Petra længtes efter at være alene, hun drog sig derfor tilbake. Signe fik travelt i huset, hvorfor provsten og Ødegård satte sig på kontoret med et glas som den rejsende trængte til. Her fik han i korthed hvad de siste dager hadde bragt, blev meget tankefull derved,

men yttret intet. De blev også på en egen måte avbrutt. « *

Foran vinduerne kom to kvinner og tre mænn gående, en efter en, og provsten så dem næppe, før han sprang op: »Der er de igjæn! — Nu må vi ha tålmod.« — In kom først kvinnfolkene, så mænnene, langsomt, taust. De stilte sig op langs væggen under bokhvlderne og midt imot sofaen, hvor Ødegård sat. Provsten satte stoler frem og hæntet flere fra stuen; de satte sig også alle med untagelse av en ung mann, bymæssig klædd, som vægret sig og blev stående op efter dørkarmen —108

ikke uten et trossigt uttryk og med begge hænderne i lommen.

Efter en lang taushed, hvori provsten stoppet sin pipe, og Ødegård, der ikke røkte, tok dem i øjesyn, begynte ændelig en lyslett, blek kone på henved 40 år samtalen. Hennes panne var temmelig smal; hennes øjne store, men sky; de visste ikke ret hvor de skulde holde sig. Nu sa hun: »Han far holdt en vakker præken idag, det høvde hvad vi just tænkte på; — for vi på Øjgarene har i det siste talt meget om fristelse.« -—• Hun sukket; en mann med et kort, knapt underansigt og et stort, bredt overansigt sukket også: »Herre, vogt vore veje! Bortvænd mine øjne, at de ikke ser til forfængelighed!« — Og Else, hun som først hadde talt, sukket atter cg sa: »Herre, hvormed skal en ung holde sin sti ren, at han går efter dit ord?« — det klang i hennes munn noget underlig; ti hun var ikke længer ung. Men en middelaldrende mann, som sat med hodet på skakke cg vugget og vugget, idet øjenlågene aldrig var rigtig løftet, sa som ut av halvsøvne:

For fristelser og satans stød ej nogen fri kan være, som haver part i Jesu død og Kristi navn vil bære.

Provsten kjænte dem for godt til ikke at vite at dette blot var inledning; derfor væntet han, som om ingenting var sagt. skjønt der atter fallt lang stillhed med sukke.

En lav kvinne, som blev ænnu lavere derved at hun lutet, og som var intullet i en så urimelig mængde tørkiær, at hun så ut som en pakke — ansigtet var aldeles borte — begynte nu at rugge og flytte, og lot ændelig et par »hm, hm!« høre. Straks skræmtes den lyse kone op og sa: »Der er slut på al slags spill og dans i Øjgarene nu; .. men

....« hun stanste igjæn, hvorimot Lars, han med det store overansigt og det korte underansigt, holdt frem: »— Men nu er der én mann, nemlig109 Fiskerjænten

han Hans spillemann, som ikke vil slutte.« — Da også Lars betænkte sig på resten, kom den unge mann med den: »For han vet, at også provsten har et spill hvorefter de både danser og synger her i præstegården.«

— »Det kan vel ikke være større synd for ham, æn det er for provsten,« sa Lars. — »Det er så, at provstens spill nok er dem til fristelse,« sa Else varsomt, som for at hjælpe på det. Men den unge mann la stærkere til: »Det forarger de umyndige, som skrevet står: Hvo som forarger en av disse små, ham var det bedre, at der hængtes en møllesten om hans hals, og at han nedsænktes på havsens bund.« — Og Lars avløste ham: »Vor begjæring til dig er derfor, at du sender bort spillet dit eller brænner det op, så det ikke er til forargelse ....« — »for dine sognebørn.« la den unge mann til.

Provsten dampet og pustet, og sa ændelig med hørligt stræv for at være rolig: »Mig er dette spill ikke til fristelse, mig er det en vederkvægelse og frigjørelse.

— Nu vet I, at det som kan frigjøre vor ånd, bringer os nærmere til at motta og forstå; derfor tror jeg ganske visst, at sådant som dette spill er mig til hjælp.«

— »Og j e g vet der er præster som ifølge Pauli ord allikevel vilde forsage derfra, når sognebørn bad derom,« sa den unge mann. — »Kanske jeg også før har forstått hans ord så,« svarte provsten; »men nu ikke længer. Man kan vel forsage en vane eller et behag; men man skal nødig gjøre sig ensidig eller tåpelig med de ensidige og tåpelige. Jeg handler da ikke alene ille mot mig selv, men også mot dem jeg skal være til eksempel; ti jeg gir dem jo et galt eksempel, et eksempel mot min overbevisning.« Provsten kunde sjælden gi så lang utvikling utenfor prækestolen. Han la til: »Jeg vil ikke utlevere mit spill, ikke brænne det; jeg vil høre det ofte; ti jeg har ofte trang til det, og jeg vilde ønske, at også I stundimellem i al uskyldighed frigjorde eders ånd ved sang, ved spill, ved dans; ti jeg holder sådant for godt og rigtigt.«

Den unge mann bøjde hodet til siden. »Tvi!« spyttet han.110

Fiskerjænten

Provsten blev blodrød i ansigtet, og der blev meget stillt. Da satte den vuggende i med høj røst:

»0, Herre, min Gud, jeg finne kan, det volder angest og kvide hos fattig og rik, hos kvinn' og mann sit kors tålmodig at lide. Ti kjød og blod er skrøbelig', det kunne vi alle vide. —«

Og dernæst Lars med blid stemme: »Så du siger at

spill og sang og dans er rigtig, du; nå!____Så det er

rigtigt at vække satan gjænnem sanserne; nå! — Så det siger vor præst; — ja, så vet vi det da! .... Nå, så han siger, at alt slikt som sker i lediggang og sanselighed, er til frigjørelse og hjælp .... at det som er til fristelse, er rigtigt!« — Men nu skyndte Ødegård sig; ti han så på provsten at dette tok galt på vej: »Sig mig, min gode mann, hvad det er som ikke er til fristelse?«

Alle så mot ham fra hvem disse sikkert avklipte ord kom. Spørsmålet var i sig selv så uvæntet, at Lars visste i en håndvænding ikke hvad han skulde svare; heller ikke de andre. Da lød det som op av en brønn eller ut av en kjælder: »Det er arbejde.« —• Røsten kom fra de mange tørklær, det var Randi som for første gang la sit ord in. Et sejerssmil drog op over Lars's korte underansigt, den lyse kone så i tro til henne, selv den unge mann som stod op efter dørkarmen, mistet et øjeblik den spotske krumning av læben. Ødegård forstod at her var hodet, skjønt det ikke var til at se.

Han henvændte sig derfor til henne: »Forat arbejdet kan være uten fristelse, hvordan skal det så være?« Hun vilde ikke svare herpå, men den unge mann svarte: »Forbannelsen lyder: I dit ansigts sved skal du æde dit brød; det skal altså gi sved og møje.« — »Og intet uten sved og møje? For eksempel ingen fordel?« — Herpå vilde heller ikke han svare; men nu følte det knappe underansigt kall: »Jo, så megen fordel som du kan få.«111

— »Men så må der dog også ligge fristelse i arbejde, nemlig fristelse til for stor fordel?« I denne snævring kom unsætningen fra det dype: »Så er det fordelen som frister, og ikke arbejdet.« — »Ja, hvad vil det sige, når arbejdet overdrives for fordelens skyll?« Hun krøp in igjæn; men Lars kom ut: »Hvad vil det sige at arbejdet overdrives?« — »Jo, når det gjør dig til et dyr, når det binder dig i trældom.« — »Det skal være trældom,« sa han som vilde ha sveden. — »Men kan det som trældom føre til Gud?« — »Arbejde er gudsdyrkelse!« ropte Lars. — »Tør du sige det om al t dit arbejde?« — Lars tidde. — »Nej vær rimelig og inrøm mig at for fordelens skyll kan arbejdet overdrives, som om vi kun levde for det. Altså er der også fristelse i arbejde.« — »Ja, der er fristelse i alt, børn, — der er fristelse i alt!« dømte nu provsten, idet han rejste sig og som til avslutning slog pipen ut. Det sukket inne i de mange tørklær, men det svarte ikke.

»Hør,« begynte Ødegård igjæn. — og provsten stoppet sig en ny pipe, — »når nu arbejde gir fordel, d. v. s. frugt, så har vi vel lov til at nyde denne frugt? Om den nu blir rigdom, har vi vel lov til at nyde denne rigdom?« Dette vakte megen betænkelighed, den ene så på den annen. »Jeg skal svare, mens I tænker over,« sa han. »Gud må ha tillatt os at prøve at forvandle hans forbannelse til en velsignelse; ti selv styrte han sine patriarker, han styrte hele sit folk til nydelse av rigdom.« — »Apostlerne skulde intet eje,« kastet den unge mann sejerssikker in. — »Ja, det er sant; ti dem vilde han sætte utenfor og over alle menneskelige vilkår, at de kun skulde se Gud; — de var kallte!« — »Vi er alle kallte!« -— »Men ikke i samme forstand; er d u kallt til apostel?« — Den unge manns ansigt blev likblekt, hans øjne blev skumle under den mur av panne som lå over; han måtte ha sin grunn til at ta sig det nær.

»Men den rike skal også arbejde,« mente Lars; »ti arbejde er befalet.« — »Visst skal han så, skjønt hans

midler og opgaver blir andre; enhvær har sine. Men sig mig: skal mennesket idelig arbejde?« — »Det skal også be!« fallt den lyse kone in og foldet sine hænder, som kom hun i hu at hun for længe hadde forsømt det.

— »Altså: hvær gang et menneske ikke arbejder, skal det be? — Kan noget menneske det? — Hvad blev det for bøn, og hvad blev det for arbejde? — Skal det ikke også hvile?« — »Vi skal først hvile, når vi ikke kan mere; for så fristes vi ikke av onde tanker — ak, så fristes vi ikke!« sa Else atter, og salmisten fallt in:

»Så gak, I trætte lemmer,

i Jesu navn, og næmmer,

hvor hvilen den er sød.

Der kommer tid og stunder,

man også eder under

en liten seng i jordens skjød!--«

»Stille, Erik, og hør på dette,« sa provsten. Men Ødegård drog nu knyttet sammen: »Ser I, arbejdet har sin frugt og trænger sin hvile. Men nu mener jeg om selskabelighed, sang, spill og sådant, at det både er en søt frugt av arbejde, og at det tillike byr ånden styrkende hvile.«

Her blev det uro i lejren; alle så mot Randi; ti nu burde hovedstyrken rykke frem; hun rokket og rokket, og ændelig lød det langsomt og stille: »Der er ingen hvile i værdslig sang og i spill og dans; ti sådant hisser kjødet i syndigt begjær. Frugt av arbejdet kan vel heller ikke det være som spilder arbejdet og forveker.«

— »Ak, der er en stor fristelse i sådant!« sa den lyse kone med et suk. Dette satte Erik på et salmevers:

»Med sorg hvær dag vi ser, her vokser mer og mer av laster og av lyder, utsmykkede som dyder, de sagte sig insniger og højt i veiret stiger —«

»Ti stille, Erik!« sa provsten; »du skipler bare.« — »Å ja, jeg gjør vel det,« sa Erik — og begynte igjæn:

»Vil nogen eder virke på med sleske ord, at I skal gå på syndens brede, baned' vej, da værer hans stallbrødre ej--«

»Nej, hold op engang, Erik! — Salmen er bra nok, men alt til tid og sted.« — »Ja, ja, far, det er sant — alt til tid og sted:

Ak, hvær en stund og time påkalle du i løn, hvært hj ærteslag må kime som klokkerne til bøn —«

»Nej, nej. Erik, da blev jo også bønnen til fristelse; du måtte bli katolik og gå i kloster!« — »Vorherre bevar os!« sa Erik og åpnet øjnene helt, lukket dem så igjæn og begynte:

»Som muld og skarn mot ægte gull er katolik —«

»Hør nu, Erik, kan du ikke tie, må du gå utenfor med resten. — Hvor var det nu vi slåp?« Men Ødegård hadde med stor munterhed fulgt Erik, og han husket det ikke. Da lød det fredelig fra de mange tørklær: »Jeg sa at det kan ikke eje hvile eller være frugt av arbejde, det som —« — »Nu husker jeg: som der var fristelse i —« og så kom Erik og beviste at der kan også være fristelse i bønnen. — »Lad os derfor se på hvad hine ting ellers kan føre med sig. Har I lagt mærke til at glade folk arbeider bedre æn tungsindige? Hvorfor?«

Lars mærket hvor dette stilet hen, og sa derfor: »Det er troen som gjør glad.« — »Ja, når den er lys; men har du ikke set, at troen kan gjøre så mørk at værden om os kan bli et tugthus?«

Den lyse kone drog så idelig suk i suk, at de mange tørklær tok på at røre sig derved; Lars så også skarpt på henne, og hun tidde. — Ødegård gik videre: »Bestandig det samme, enten det er arbejde, bon eller lek, gjør dum og mørk. Du kan grave i jorden, til du blir dyr, be, til du blir en vane-munk, leke, til du blir en slåp lededukke. Men bland det nu! I skiftet styrkes sinn og tanke; derved monner dit arbejde, og din tro lysner.« — »Vi skal altså til at holde os glade nu!« sa det unge menneske, han lo. — »Ja, da vant du for din del samfund med andre mennesker; ti først i glæden ser du det gode hos andre og ælsker det. Men kun ved at ælske andre kan du ælske Gud.«

Da ingen straks vilde motsige dette, prøvde Ødegård ånnen gang på at dra knyttet sammen, idet han sa: »De ting som frigjør, så den Helligånd kan få gjærning i os — ti han har ingen gjærning i den bundne! — de ting som hjælper os, må ha velsignelse i sig — og det gjør dette.« Provsten rejste sig, han hadde atter en pipe at slå ut.

I den stillhet som nu fulgte, og som var uten suk, så man de mange tørkiær arbejde, og ændelig hørte man sagtmodig: »Der står skrevet: Hvad du gjør, det gjør alt til Guds ære; — men er værdslig sang, spill og dans til Guds ære?«

»Likefrem, nej! — men kan vi ikke spørge om det samme, når vi spiser, sover, klær os på? Og dog m å vi gjøre sådant. Meningen kan altså ingen ånnen være, æn at du skal intet gjøre der er synd.« — »Ja, men er det ikke synd?«

For første gang blev Ødegård litt utålmodig; han lot det derfor bli med at svare: »Vi ser i Bibelen, at både sang, spill og dans blev brukt.« — »Ja, til Guds ære.« — »Nu vel — til Guds ære. Men hvorfor Jøderne altid og i alt nævnte Gud, var fordi de som barn ænnu ikke hadde indelt tingene. For barnene er alle fremmede mænn »mannen«, — til barnets spørsmål: »hvorfra kommer det, hvorfra det,« svarer vi altid det samme:

»fra Gud«; men som voksne til voksne nævner vi det mellemstående tillike, vi nævner ikke blot giveren, Gud. Således kan f. eks. en skjøn sang handle om Gud eller føre til Gud, fordi om Guds navn ikke er nævnt; ti meget fører dit, fordi det ikke fører likefrem. Vor dans, når den i sanhed er den sundes, uskyldiges glæde, priser — om ikke likefrem, så allikevel — ham, som gav sundheden og ælsker barnet i vort hjærte.«

»Hør dette, hør dette!» sa provsten; han visste med sig selv at han længe hadde misforstått disse ting og mistydet

dem for andre.

Men Lars hadde længe sittet og tænkt. Nu var han færdig. Kornet hadde sænket sig fra den høje panne til det korte, knarvorne underansigt; der var det biet knust og malt, og fallt nu ut: »Er også al slags eventyr, rægler og risper, al slags digt og påfund som de nutildags fyller bøkerne med, er det også tillatt? Står der ikke skrevet: Hvært ord som utgår av din munn, skal være sanhed?«

»Du skal ret ha takk, fordi du kom med dette. — Ser du. det er med tanken som med det hus du bor i. Var det så knapt, at du næppe fik hodet in og benene strakt, så måtte du nok til at vide det ut. Og digtet løfter på tanken og vider den ut! Skulde det mål av tanker som var over det aller nødtørftigste, være løgn, så blev nok også snart de aller nødtørftigste tanker til løgn, de med. De vilde således klæmme dig sammen i dit jordhus, at du aldrig nådde evigheden, og dog var det nætop dit du skulde, og det var dem der i troen skulde bære dig dithen.« — »Men digt er jo noget som ikke har været til, og så er det jo løgn?« sa Randi betænksomt. — »Nej, det har ofte større sanhed for os æn det som vi ser,« svarte Ødegård. Her så de alle tvilende på ham, og den unge mann henkastet: »Jeg har aldrig før visst, at eventyrene om Askeladden hadde større sanhed æn det jeg ser for mine øjne!« — De lo så småt alle sammen. — »Så sig mig da, om du altid skjønner sammenhængen i det du ser for dine øjne?« —116

»Jeg er vel ikke lærd nok?« — »Å, den lærde skjønner den visst ænnu mindre! Jeg mener nemlig sådanne ting i det daglige liv der gir sorg og svie, og som vi grunner os sort over, som det heter. Hænder der os ikke slikt?« — Han svarte ikke, men inne fra de mange tørklær lød i alvorlighed: »Jo, meget ofte.« — »Men om du nu hørte en digtet historie, der lignet din egen på en sådan måte, at idet du hørte den, så forstod du ain egen? Vilde du ikke sige om den historie som op-lot din egen for dig, som gav dig den trøst og opmuntring der ligger i forståelsen — at den historie for dig hadde større sanhed æn din egen?« Den lyse kone sa: »Jeg har engang læst en historie som hjalp mig i en stor sorg så vidt, at det som længe var mig så tungt, næsten blev til glæde.« Det kræmtet ut fra tørklærne; — »ja, det er dog sant,« la hun frygtsomt til.

Men den unge mann vilde ikke være med på detter »Kan eventyrene om Askeladden være noget menneske til trøst?« — »Nu — hvært til sit bruk. Det morsomme har stor magt, og hint eventyr viser på en morsom måte, at den som værden tror minst om, ofte kan være mest,

— at alt står h a m bi som selv har godt mot, og at den mann kommer frem som av hjærtet vil. Tror du ikke mange barn har godt av at huske det, og mange voksne med?« — »Men at tro på djævelskap og troll er dog overtro.« — »Hvem har sagt du skal tro på det? Det er billedskrift.« — »Men det er os forbudt at bruke billeder og tegn, likesom alt skin hører djævelen til.«

— »Så: hvor står det?« — »I Bibelen.« — Her fallt provsten in: »Nej, det er misforstand; ti Bibelen bruker selv billeder.« — Alle så op på ham. »Den bruker billeder på hvær side, såsom østerlandske folk er stærke i sådant. Vi bruker selv billeder i vor kirke, vi bruker billeder i vort sprog, i træ, på lærret, i sten, og vi kan ikke tænke os guddommen uten gjænnem billeder. Ikke nok med det: Jesus bruker billeder; Gud Herren selv, har han ikke påtjit sig mangehånde skikkelser, når han åbenbarte sig for profeterne; kom han ikke i en vandrer»117 Fiskerjænten

skikkelse til Abraham i Mamre og spiste ved hans bord. Men kan guddommen påta sig flere skikkelser og bruke billeder, så kan menneskene med.« — Man måtte samtykke; men Ødegård rejste sig og slog provsten sagte på skulderen: »Takk, der beviste De ypperlig av Bibelen at skuespill er tillatt!« -— Provsten stanste forfærdet: den røk han hadde i munnen, rant langsomt ut av sig selv.

Ødegård gik videre bortover gulvet til henne med de mange tørklær, bøjde sig for at få se et glimt av hennes ansigt, skjønt forgjæves. »Er der mere du vil vite?« spurte han; »ti du synes mig at ha tænkt over et og annet.« — »A, Gud bæ're mig, jeg tænker nok ikke altid rigtig.« -— »Ja — i den første tid efter omvændel-sens nåde er man så optat av dens undere, at alt annet synes unyttigt og urigtigt. Man er som ælskeren, man forlanger kun den ælskede.« — »Ja, men se til de første kristne, de må dog være vort eksempel.« — »Nej, deres strænge vilkår blant hedningerne er ikke længer vore; vi har andre opgaver, vi må føie kristendommen in i livet, som det nu er.«

— »Men der er så mange ord i det Gamle Testamente som taler imot hele ånden i det du siger,« sa den unge mann, for første gang uten bitterhed. — »Ja; ti hine ord er nu døde, de er »avskaffet«, som Paulus siger: »Vier den nye pakts tjenere, ikke bokstavens, men åndens«

— æn videre: »hvor Herrens ånd er, der er frihed.« Og: »Alt er mig tillatt,« siger Tau-lus videre, men lægger til: »Ikke alt gavner.«

— Nu er vi så heldige at ha en manns liv for os som viser hvad Paulus har ment. Det er Luthers. Om Luther tror I dog at han var en god, oplyst kristen?« Det trodde de. — »Luthers tro var lys, den var det Nye Testamentes! Han mente om den mørke tro at bak den lå djævelen helst på lur. Han mente om frygt for fristelse, at den som frygter minst, blir minst fristet. Han brukte alle de ævner Gud hadde.git, også ævner-ne til glæde, han tok under sig hele livet. Vil I høre118

nogen eksempler? Den fromme Melanchthon skrev engang så ivrig på et forsvar for den rene lære, at han ikke unte sig matro. Da rykket Luther ham pennen av hånden. »Man tjener ikke Gud alene med arbejde,« sa han, »men også med hvile og rolighed; derfor har Gud git det tredje bud og instiftet sabaten.« Æn videre: Luther brukte billeder i sin tale, skjæmtsomme og alvorlige om hinannen, og han var full av gode, ofte lystige infall. Han oversatte også gamle, ypperlige folkeeventyr i sit morsmål, og sa i fortalen at næst Bibelen kjænte han næppe bedre formaninger æn disse. Han spilte cither, som I måske vet, og sang med barn og venner — ikke alene salmer, nej, også gamle, muntre viser; han yndet selskapsleker, spilte skaktavl, lot ungdommen danse hos sig; han krævde kun at det skulde ske i tugt og ære. Dette har en gammel enfoldig discipel av Luther, nemlig præsten Johan Mathesius, skrevet op og fortalt sine sognebørn fra prækestolen. Han bad det skulde bli dem til vejledning — og lad os be om det samme!«

Provsten rejste sig: »Kjære venner, nu skal vi slutte for idag.« Alle rejste sig. »Her er talt mange ord til oplysning; måtte nu Gud gi nåde til denne utsæd!

Kjære venner, I bor på avsides steder; I bor højt oppe, hvor kulden oftere skjærer kornet æn sigden. Slike ødemarker tilfjælls burde nu atter overlates til eventyrene og det græssende kvæg. Åndslivet gror deroppe knapt og blir mørkladent som urterne. Fordommen lægger sig over livet som fjællene hvorunder de avles; den skygger det og skiller det. Herren samle, Herren lyse! — Takk for idag, mine venner! Det blev en dag til større klarhed også for mig.« Han tok hvær av dem i hånden, og selv den unge mann gav sin i venlighed, dog uten at se op.

»I tar over fjællet; — når kommer I så hjæm?« spurte provsten, da de skulde gå. — »Å, i nat engang,« svarte Lars; »der har samlet sig meget sne nu, og hvor den er avblåst, ligger issvull.« — »Ja, venner, det er119

al ære værd at søke kirken på de vilkår. — Måtte I nu

ikke komme til skade på vejen!« — Erik svarte stille:

•

»Er Gud for mig, så træde mig hvad der vil imot. Jeg kan i bønnens glæde det træde under fot!«

»Det er sant, Erik, den gang traf du det!«

»Ja, vænt dog,« sa Ødegård, da de vilde til at gå; »det er ikke underligt at I ikke kjænner mig; men jeg skulde dog nok ha slægt på Ødegårdene.« De vændte sig alle mot ham, selv provsten, som vel hadde visst det, men ganske glæmt det. »Jeg heter Hans Ødegård, søn av Knut Hansen Ødegård, provsten, som engang vandret ut fra eder med skræppen på ryggen.« — Da lød det ut fra de mange tørkiær: »Herregud — det er bror min, det.« —

De hadde stanset alle sammen, men ingen var god til at sige noget. Ændelig spurte Ødegård: »Det var altså hos dig jeg var, da jeg engang som smågut fulgte far ditop?« — »Ja, det var hos mig.« — »Og en stund •hos mig,« sa Lars; »din far er mit søskenbarn.« — Men Randi sa med vemod: »Så du er han vesle Hans;

— ja, tiden går.« — »Hvorledes går det Else?« spurte Ødegård. — »Dette er Else,« sa Randi og pekte på den lyse kone. — »Er du Else!« utbrøt han; »du hadde en kjærestesorg den gang; du vilde ha bygdens spillemann, fik du ham?« Ingen svarte. Tross det tok på at skumre, så han Else bli meget rød og mænnene se bort eller ned — med untagelse av den unge, som så stivt på Else. Ødegård skjønte at han hadde spurt galt; provsten kom ham til hjælp: »Nej, Hans spillemann er ugift; Else fik søn til Lars; men nu er hun biet fri igjæn, hun er enke.«

— Atter blev hun blussende rød, den unge mann så det og smilte spotsk.

Men Randi sa: »Ja, du har vel rejst vide du? Du120

Fiskerjænten

har lært meget, kan jeg høre.« — »Ja, hittil har jeg læst eller rejst; men nu vil jeg bli og ta fat.« — »Å ja; så går det: — nogen rejser ut og kommer til lys og lærdom; andre sitter igjæn.« Og Lars la til: »Fædrejorden er ofte tung at vænde. Arbejder vi så en mann frem som kan bli til hjælp, så farer han.« — »Kaliet er forskjelligt; enhvær må følge sit,« sa provsten. — »Og Vorherre lægger nok arbejdet sammen,« sa Ødegård; »min fars arbejde når nok hit igjæn, hvis Gud vil.« — »Å ja, det gjør vel det,« sa Randi sagtmodig; »men det er ofte tungt at vænte; for det varer så længe.«

De skiltes; provsten stilte sig ved det ene og Ødegård ved det annet vindu for at se efter dem; ti de skulde nu gå over fjællet; den unge mann gik sist. Ødegård fik høre om ham at han var fra byen, hvor han hadde begynt på flere ting, men var altid røket uklar med folk. Han trodde sig kallt til noget stort, visstnok til apostel, men var forunderlig nok stanset oppi Ødegårds-bygden, — somme mente av ælskov til Else. Han var en ildsjæl, som hadde gjænnemgåt mange skuffelser og hadde flere i vænte.

De var nu biet synlige i fjællet; fjøsets tak dækket dem ikke længer. De arbejdet tungt opover, trærne tok dem, de kom frem igjæn, altid højere op. Der var ingen vej i den dype sne, trærne var vejvisere i uføret, og langt borte til siden gav snefjællene retningen av deres hjæm.

Men inne fra stuen kom et par trillende forspill og derpå:

Jeg giver mit digt til våren, skjønt ænnu den ej er båren; jeg giver mit digt til våren som længsler til længsler lagt. Så slutter de to en pagt: at lokke på sol med liste, --å vinterens nød må friste,121 Fiskerjænten

at slippe et kor av bække, så sangen må ham forskrække —: at jage ham ut av luften med idelig blomsterduften. — Jeg giver mit digt til våren!

ELLEVTE KAPITEL.

Fra hin dag av var provsten meget lite sammen med de øvrige; dels optok julen ham, dels blev han ikke færdig med at utfinne om skuespillet var den kristne tillatt eller ej; blot Petra viste sig, fallt han i staver.

Mens provsten altså sat inne på kontoret enten med sine prækener eller en kristelig etik foran sig, sat Ødegård hos damerne, som han idelig måtte sammenligne. Petra funket og var aldrig sig selv lik, den der vilde følge med, blev holdt i arbejde som over en bok. Signe var derimot så velgjørende i sin stadige inderlighed; hennes bevægelser var aldrig uvæntede; ti de spejlte hennes væsen. Petras stemme hadde alle farver, skarpe og blide, og hvær styrkegrad. Signes ejde en særegen vellyd, men var ikke vækslende — uten for faren, som intil mesterskap forstod at skille. Petra var hos ett ad gangen; var hun hos mere, var det for at iagtta, slet ikke for at hjælpe. Signe hadde øje for alt og alle, og fordelte sig uten at man mærket det. Talte Ødegård med Petra om Signe, hørte han en håbløs ælsker klage; men talte han med Signe om Petra, blev ordene meget få. Inbyrdes talte pikerne ofte sammen, og uten tvang; men det var blot om likegyldige ting.

Han stod i stor taknemlighedsgjæll til Signe; ti det var henne han skvllte hvad han kallte »sit nye menneske«. Det første brev han mottok fra Signe i sin store sorg, var som en bløt hånd over pannen. Så varsomt hun fortalte at Petra var kommet til dem, misfor-ståt og mishandlet, så fint hun utla at det tilfældige i hennes komme måtte være Guds styrelse, »forat intet122

skulde gå i stykker«, lød som fjærn lokken i en skog, når man står og sunder sig på hvor vejen går.

Signes brev fulgte ham, hvor han rejste, og var den tråd der holdt. Hun tænkte gjænnem hvær linje at styre Petra like i hans favn, men gjorde nætop det motsatte; ti Petras kunstnernatur steg op for ham av disse brev; det midtpunkt i hennes begavelse som lian selv forgjæves hadde søkt, hadde Signe stadig for øje uten at vite derav — og straks han forstod det, forstod han både hennes og sin fejltagelse, og blev som et nyt menneske derved.

Han vogtet sig nøje for at skrive til Signe om det som hennes brev lærte ham. Det første ord måtte ikke komme fra Petras omgang, men fra henne selv, at intet skulde forhastes. Men fra den stund dette var gåt op for ham, hadde han også set Petra i nyt lys. Naturligvis: disse idelige hinannen jagende øjeblik, hvært enkelt fullt følt, men alle sammen i det uændelige motsigende, sådan måtte jo en kunstners begyndelse være. Og arbejdet måtte bli at samle dem i stærk væsenshel-hed; ellers blev alt stykkeværk, og livet selv bare kunst. Altså: ikke for tidlig in på banen! Taushed så længe som muligt, ja motstand.

På denne måte op tat visste han selv ikke av før Petra var på ny biet det stadige arbejde i hans sjæl — men arbejde for et fremmed mål. Han tok kunsten rundt om sig i øjesyn, men især kunstnerne, og av disse især scenens. Han så meget som måtte forfærde en kristen. Han så de uhyre misbruk. Men så han ikke det samme rundt om sig, så han det ikke også i kirken? Fordi der var hule præster, var kaliet det samme evige, store. Når arbejdet til sanhed som overalt var begynt, flk magt i livet og digtningen — skulde det da ikke også nå scenen?

Han var efterhånden biet sikker i sin sak. Med megen glæde så han av Signes brev, at Petra utdannet sig stærkt, og at Signe var den rette til at hjælpe henne. Nu var han kommet hjæm for at se og takke denne123 Fiskerjænten

fylgje, som selv ikke visste av hvad hun hadde været ham.

Men han var også kommet for at gjænse Petra. Hvor langt var hun nådd? Ordet var sagt, han kunde altså tale frit med henne derom; det var dem også begge kjærkomment; ti så talte de ikke om fortiden.

Imidlertid forstyrredes de snart av gjæster fra byen, inbudne og uinbudne! Sakerne stod dog allerede så, at et eneste velnyttet tilfælde kunde bringe klarhed — og dette førte gjæsterne med sig. Der gjordes nemlig et stort selskap for dem, og i dette selskap, straks efter middagen, da herrerne var forsamlet i kontoret, gled samtalen in på skuespillet; ti en stiftskapellan hadde set en kristelig etik ligge opslåt på provstens bord og hadde møtt det forfærdelige ord: skuespill. Der yppedes et hæftigt ordskifte, og midt i det kom provsten til, som ikke hadde været ved middagen, da han var biet bortkallt til en syk; han var alvorlig stemt, han spiste ikke, han tok heller ingen del i samtalen; men han stoppet sin pipe og hørte på. Straks Ødegård mærket at provsten sat stille og fulgte, blandet han sig in, men prøvde længe forgjæves at få mening i det; ti stifts-kapellanen hadde for vis at rope, hvær gang et led i bevisrækken skulde knyttes: »Jeg nægter!« (han vilde ikke sige be-nægter) og så måtte først det der skulde bevise, selv bevises; det gik følgelig baklængs; man var fra skuespillet allerede kommet til skibsfarten og skulde, for at få noget bevist i skibsfarten, nætop over i akerbruket.

Nej, så utnævnte Ødegård provsten til ordstyrer. Foruten ham var flere præster tilstede, samt kaptejnen, en liten sortmusket en med umådelig mave, men et par små ben under der gik som et stokkespill. Ødegård gav ordet til stiftskapellanen, forat han i samlet sum kunde fremføre hvad han hadde imot skuespillet. Stifts-kapellanen tok ordet:

»Allerede retskafne hedninger var imot skuespillet: Platon, Aristoteles, fordi det fordærvet sæder-124

ne. Sokrates så rigtignok undertiden på skuespill, men slutter nogen derav at han billiget det, så nægter jeg det; ti man må se meget som man ikke synes om. De første kristne advartes ihærdig mot skuespill, læs Tertullian! Siden skuespillet i nyere tider er gjæn-opvakt, har alvorlige kristne talt og skrevet derimot; jeg nævner navn som Spener og Francke; jeg nævner en kristelig etiker som Schwarz, jeg nævner Schleiermacher. (»Hør!« ropte kaptejnen; ti dette nara kjænte han.) De to siste inrømmer tilladeligheden av dramatisk digtning, Schleiermacher

mener ændog at i private selskaper av private skuespillere kan et godt digt opføres; men han fordømmer skuespill-standen. Skuespillet som fag er for en kristen en så mangfoldig fristelse, at han skal sky det, — Men er det ikke også en fristelse for tilskuerne? At røres av digtet lidelse, at løftes av digtede dydsmønstre, slikt som man bedre kan værge sig imot, når man læser, det lokker til at tro man selv er hvad man ser; det svækker viljen, selvarbejdet, det drar os ned i hørelyst, skuelyst, fantasilyst. Er det ikke sant? Hvem er især på komedie! Lediggjængere som vil mores, vellystige som vil pirres, forfængelige som selv vil sees, fantaster som flygter hit fra det virkelige liv, det de ikke tør gå i kast med. Synd innenfor tæppet, synd utenfor! Jeg har aldrig hørt alvorlige kristne sige annet!«

Kaptejnen: »Jeg blir aldeles rædd for mig selv. Har jeg været oppi en slik ulverede, hvær gang jeg har været på komedie, så måtte fanden —« — »Fy, kaptejn,« sa en liten pike som var kommet in med; »du må ikke banne, for så kommer du i helvede!« — »Ja, mit barn, ja visst, ja visst.« •— Men Ødegård tok ordet:

»Platon hadde det samme at invænde mot digtningen som mot skuespillet, og Aristoteles's mening er tvilsom. Jeg lar dem derfor fare. Men de første kristne gjorde vel i at holde sig fra hedenske skuespill — jeg lar også dem fare. At alvorlige kristne i den nyere tid

har sine betænkeligheder, også ved det skuespill der står på kristelig grunn, kan jeg forstå; jeg har selv hat dem. Men inrømmer man at digteren har lov til at skrive et drama, så har skuespilleren lov til at spille det; ti hvad gjør digteren annet, når han skriver det, æn spiller det — i sine tanker, med ildhu, med lyst, og »hvo, som ser på en kvinne med lyst« o. s. v. — I kjænner Kristi egne ord. Xår Schleiermacher siger, dramaet må blot spilles privat og av uøvede, da siger han, at de ævner vi har fåt av Gud, skal forsømmes, mens meningen dog er at de skal drives op til den sturst mulige fullkommenhed; ti derfor har vi fåt dem. Vi spiller alle hvær dag, idet vi eftergjør andre, eller for spøk eller alvor tar os en fremmed mening på. Denne ævne blir hos en enkelt alle andre overvejende, og da gad jeg dog se når man lot være at dyrke den, om det så ikke snart vilde vise sig på ham selv, at dette var synd. Ti den der ikke følger sit kall. blir uduelig til annet, uredelig, vaklende — kort, et langt lettere bytte for fristelser, æn om han fulgte kallet. Hvor arbejdet og lysten faller sammen, utelukkes megen fristelse. — Men, siger man, kallet i sig selv er i sig selv for fullt av fristelse. Ja, enhvær føler det forskjelligt. For m i g har det kall den største fristelse som narrer en til at tro, han selv er retfærdig fordi han bringer bud fra den retfærdige, — til at tro han selv er troende fordi han taler til andres tro, eller yderligere talt: for mig har præstekallet den største fristelse av alle.« (Stor larm: Jeg nægter! Jo! Stille! Jeg nægter! Det er sant! Stille!) Kaptejnen: »Nu har jeg aldrig hørt at præsterne var værre æn skuespillerne!« Latter og rop av alle: »Nej, det har han ikke sagt,« Kaptejnen: »Jo, fanden —« — »Nå, kaptejn, nu kommer djævelen straks!« — »Vel, mit barn, meget vel!« Ødegård tok tråden op:

»Al den fristelse ved at røres i øjeblikket, ved at synke ned i hørelyst, fantasilyst, ved uten arbejde at ta dydsmønstres liv og gjøre til sit, den er sandelig også tilstede i kirken!« (Samme forfærdelige larm.)

Men damerne kunde ikke gjæntagende høre denne larm uten at ville in med. Nu var døren åpen. Ødegård så Petra blant dem og sa med stærkere stemme: »Visstnok er der skuespillere som røres på scenen og løper derfra i kirken og røres der med — og like slemme er de. Visstnok er der skuespillere der er hule råberter, som ellers i livet ingen nytte vilde ha gjort, men i dette kall dog gjør tjeneste som råberter. Alen det almindelige er at skuespillerne i likhed med sjø-mænnene så ofte er stedt i den hårdeste nød — ti øjeblikkene, før man skal in, kan være forfærdelige! — og så ofte kallt til redskap i Guds hånd, så ofte til møte med det uvæntede, det store, at de bærer i sit hjærte en frygt og en længsel, en stor følelse av uværdighed, og det vet vi, at hos toldere og angerfulle kvinner fantes Kristus helst tilstede. Jeg gir dem ikke fribrev; sandelig, jo større gjærning jeg tror de har i landet — hvad også derav er synligt, at der lever ikke mange store skuespillere i et folk! — desto større skyll har de, når deres gjærning river dem hen i hadskhed eller kaster dem av i slapt letsinn. Men likesom der ingen skuespiller er, der ikke av en række skuffelser har lært hvor intetsigende bifall og smiger er, skjønt de fleste later som de tror på det, — således ser vi vel deres fejltrin og mangler, men vi kjænner ikke så godt deres eget forhold til dem, og

derpå kommer det dog an.«

En mængde mældte sig for at tale, de begynte også alle sammen på én gang, men —

Fjorton år tror jag visst, at jag var —

lød inne fra pianoet, og de strømmet in; ti det var Signe som sang, og Signes svenske folkeviser var noget av det dejligste de visste om. Den ene vise fulgte den ånnen, og da nu disse værdens første folkeviser, trofaste bud fra et stort folks sjæl, hadde inviet, så de stod i forvæntning, rejste Ødegård sig og bad Petra at sige et digt frem. Hun måtte være vidende om det; ti hun127 Fiskerjænten

var ildrød. Men hun trådte straks frem, skjønt hun skalv, så hun måtte holde sig fast ved en stolrygg, blev så likblek og begynte:

Han fik ej lov til at lægge ut, hans far var gammel, hans mor var svag, og bruket voksede dag for dag: — »Hvad vil han også på vikingfærden? Her har han alt som kan ønskes i værden.«

Men gutten længtes, når skyen jog, da så han kjæmper til slaget drog. Og gutten længtes, når solen sken, da så han kongen i hallen tren. Han stod, han glæmte at gjøre gagn, han stod og tænkte på gamle sagn.

Det var en morgen, avsted han drev mot ytterste skjær, mot det åpne hav, at se på leken om strand og rev og høre det døn som kampen gav. Det var en dag i den første vår, da stormens røst over landet går: Du må ikke længer islagt sove! — Da så han syn som gav lyst at vove.

Der lå et langskib i stålgrå vig, det hvilte ut efter stormens krig. Dets sejl var bundet, det selv fortøjet, men syntes derved ej vel fornøjet; ti sejlet rykket, og masten rystet, og skibet huggede skum med brystet.

Ombord man tok sig en liten pust; man sov, hvad heller holdt måltid just. Da hørte de ned fra klippen råbeFiskerjænten

— det syntes ord av en topmålt tåbe •—: »Tør ingen ride så høj en båre, så giv mig roret; —• jeg længes såre!«

Nogen så op imot fjællets hang, andre vændte sig ej engang; ingen lot sig sin matro rane. Da fallt en sten og blev to manns bane.

Op sprang alle fra dæk og tilje, kastede matkar og grep til våben; opad pilene sang, — men åben stod han på klippen og gav sin vilje: »Høvding! giver du skibet med læmpe, hvad heller lyster dig først at kjæmpe?«

Slikt at høre blot tidsspild var, et spyd blev skikket at gå med svar.

Traf ham ikke. Han sagde rolig: »Mig vænter ingen i dødens bolig. Du som havene alt har pløjet, kan gå derin eller hjæm dig skynde. Alt du under dig her har bøjet, det må du give; j e g skal begynne! For mig du samlet; nu mig du hænter; min tid er kommet; på mig det vænter.

Den ånnen lo fra sin høje løfting: »Ifald du længes så, som du siger, fred skal du nyde. Kom, bliv min kriger! »Det kan jeg ikke, jeg fødtes høvding. Jeg vet min vej, og så må jeg byde; det ny kan ikke det gamle lyde.«

Forgjæves øret mot svar han lagde. Da sprang han nærmere ned og sagde: »I kjæmper, høvdingen vise skylder,Fiskerjænten

hvem sejersfader sit gull forlener.

Ham som det bliver, ham hærmænn hylder.

Skam den som ikke det største tjener!«

Da blusset høvdingens kinn av harme; han sprang i sjøen og svam mot landet; den ånnen hoppede ned mot vandet og tok ham op i de stærke arme.

Men høvdingen så ham i øjet- in, og straks han kjænte hans høje sinn. »Kast våben til ham, han ingen ejer,« ombord han ropte; »hvis du får sejer, så kan du sige, han selv dig rakte det sværd du svang, da du fall ham bragte.« Og kampen rejste sig under fjællet, hvært hugg gav sukkende døn tilbage. Derute snøftet den vrede

drage, snart lå dens høvding på stenen fællet.

Det gav et skrik mot det isgrå fjæll, det mylret op ifra stævn til stævn, i sjøen sprang de, hvær mann til hævn, og stod snart oppe på klippehæld. Men svakt den døende hånden svang, han bød iblant dem for siste gang: »En mann må falle, når han er færdig: ti stort skal sluttes en kjæmpesang. Tag ham til høvding; ti han er værdig!« Han mer ej kunde, hans læbe blegnet, hans kjæmper ilede til, han segnet; ham plass var ryddet ved Odins bord, på hin han viste, idet han for.

Den nye høvding var ikke sen, han steg på stenen og tok til orde:

»Først rejses tegn over hæltens ben, og derved minnes hvad stort han gjorde. Men før det kvæller, vi sejl må hejse; ej døde hæfter på livets rejse.«

Og varden bygdes og sejl för op, snart dragen lekte på bølgens top. Et minnedråpa klang over sjøen til ham tilbake på dødningøen, et velkomstkvad mot den unge för, han stod i løftingen ved sit ror.

Men da han hjæmmet strøk tæt forbi, hvor alle stormede ned mot stranden med rop, med undrende syn på mannen som styrte Øgers sjøstærke skib — fallt kvællsol rødlig på sejl og skjold og på den høje bak kjæmpevoll.

Han styrte skibet ret like på, så rædd de ropte: »Han vil forgå!« Han vændte skibet, så der stod gov, og smilte mot dem: »Får jeg n u lov?«

Digtet sagdes bævende, højtidelig, uten spor av pral. De stod som om der mellem dem var skutt en stråle op av jorden med hundre fots stigning i regnbuglans. Ingen talte, ingen rørte sig; — men kaptejnen kunde ikke længer holde dette ut, han sprang op, pustet, løftet sig og sa: »Ja, jeg vet ikke, hvorledes det er med eder andre; men når jeg tages på den måte, så må jeg fanden —« — »Kaptejn, nu bante du igjæn,« sa den lille pike og truet med fingeren til ham; »nu kommer djævelen på timen og tar dig!« — »Ja, det er det samme, barnet mit, lad ham bare komme, for nu må jeg, fanden gale, ha en fædrelandssang!« Uten nogen synderlig ånnen inledning sat Signe en stund efter ved pianoet, og det gladstemte selskap sang:

Jeg vil værge mit land, jeg vil bygge mit land,131 Fiskerjænten

jeg vil ælske det frem i min. bøn, i mit barn, jeg vil øke dets gavn, jeg vil søke dets savn ifra grænsen og ut til de drivende garn.

Her er sommersol nok, her er sædejord nok, bare vi, bare vi have kjærlighed nok. Her er digtende trang, gjænnem arbejdets gang til at løfte vort land, blot vi løfter i flokk.

Vi for vide på tog over gyngende våg, rundt i landene knejser normanniske tårn. Men vort modige flag flyver vidre idag, og det rødmer av sundhed som aldrig tilforn.

Og vor fremtid er stor; ti det tre-kløvde Nord, det skal samles igjæn, det skal blive sig selv. Hvad du ævner, kast av i det nærmeste krav, det skal bæres helt frem av en voksende elv.

Denne bostavn er vor, og vi ælsker den for hvad den var, hvad den er, hvad den bliver igjæn. Og som kjærlighed gror av den hjæmlige jord, skal den gro av vor kjærligheds frøkorn igjæn.

Men Signe rejste sig fra pianoet, kom og la armen om Petra og drog henne in med på kontoret, hvor ingen var. — »Petra, skal vi være venner igjæn!« — »Å, Signe,132

andelig tilgir du mig!« — »Nu kan jeg hvad det skal være! Petra, ælsker du ikke Ødegård?« — »Gud, Signe!« — »Petra! det har jeg trodd fra første dag .. og jeg har trodd at han nu aandelig var kommet for at.... alt hvad jeg i halvtredje år har tænkt og gjort for eder, har været med det for øje, og far har trodd det samme; han har nu visst også talt med Ødegård derom.« — »Men Signe —!« — »Hyss!« hun la hånden for hennes munn og løp: der var

nogen som kallte på henne: man skulde til aftensbordet.

Dette var dækket med vin, fordi provsten hadde været borte fra middagen. Men provsten, som den hele tid hadde været meget alvorlig og meget stille, sat ænnu. som om ingen var tilstede, like til man var ved at rejse sig. Da banket han på glasset og sa: »Jeg har en forlovelse at kungjøre!« — Alle så mot de unge piker som sat sammen, og disse visste begge ikke om de skulde falle av stolen eller bli sittende.

»Jeg har en forlovelse at kungjøre,« tok provsten op igjæn, som hadde han svært for at komme i gang. »Jeg vil vedstå at den fra først av ikke har været mig kjær:« — alle gjæster så på Ødegård med høj forbauselse: den blev uten grænse, da han sat rolig og så på provsten. »Jeg tænkte, oprigtig talt, at han ikke var henne værdig.« — Gjæsterne blev her så unselige at ingen længer turde se op. og da pikerne længst ikke hadde våget det, hadde provsten bare et eneste ansigt at tale til, det var Ødegårds, der imidlertid nød den lykkeligste ro. »Men nu.« fortsatte provsten, »nu, da jeg har lært ham nøjere at kjænne, nu er det ændt med, at jeg vet ikke om hun er ham værdig, så stor er han blit mig, ti det er kunsten, scenens store kunst, og hans forlovede er Petra, min plejedatter, mit kjære barn; måtte det gå eder godt sammen f Jeg bæver ved det, men hvad der hører sammen, skal også sammen. Gud være med dig, min datter!« Hun var i et nu over gulvet og-ved hans bryst.

Da ingen av dem mere satte sig, gik naturligvis det

hele selskap fra bordet. Men Petra gik hen til Ødegård, som straks tok henne med til det borteste vindu; han hadde noget at sige henne nu, men hun måtte forst sige: »Dem skylder jeg alt!« — »Nej, Petra; jeg har kun været en god bror; det var stor synd av mig at jeg vilde være mere; ti var det skedd, hadde hele din bane været brutt.« — »Ødegård!« De hadde hinan-nens hænder, men de så ikke på hværandre; en stund efter slåp han og gik. Men hun kastet sig ned på en stol og gråt.

Dagen efter rejste Ødegård.

Henimot våren mottok Petra et stort brev med stort embedssegl for; hun blev rent rædd det og bar det in til provsten, som åpnet det og læste. Det var fra byfogden i hennes fødeby og lød:

»Da Pedro Ohlsen, som igår avgik ved døden, har ef-terlatt et testamente, så lydende:

Det som finnes efter mig, hvilket nøjagtig er optegnet i den regnskapsbok som ligger i det blå skrin, som står på mit værelse i Gunlaug Amundsdatters gård her i bakken, og hvortil nævnte Gunlaug har nøkkelen, likesom hun alene vet besked om det hele, — etterlater jeg herved, såfremt hun, Gunlaug Åmundsdatter, dertil gir sit minne, hvilket hun ikke kan gi, hvis hun ikke tillater, at en betingelse som jeg har tilføjet, hvilken hun alene, som er den eneste der kjænner den, kan opfylle, blir opfyllt, — til jomfru Petra, datter av titnævnte Gunlaug Åmundsdatter, at sige, hvis jomfru Petra vil værdiges at ihukomme en gammel, syk mann, som hun har gjort godt, skjønt hun ikke visste derom, hvilket hun heller ikke kunde, og som hun alene har været til glæde i hans siste år, hvorfor han har tænkt engang at gjøre henne en liten glæde igjæn, som hun ikke må forsmå. Gud være mig stakkars synder nådig!

Pedro Ohlsen.

— så tillater jeg mig at spørge, om De selv vil hen-vænde Dem til Deres mor desangående eller ønsker sådant av mig.«

Postdagen efter bragte brev fra moren, skrevet av provst Ødegård, den eneste hun nu hadde turdet tro sig til; det inneholdt at hun gav sit minne og opfyllte betingelsen, den at meddele Petra hvem Pedro var.

Tidenden og summen satte henne i en egen stemning; det var som alt nu begynte at lægge sig til rette; det var en minnelse mere om avrejsen.

Altså til hennes kunst-øjemed hadde gamle Per Ohlsen spillet sine første penger sammen i bryllupper og ved danser, og han, søn og sønnesøn på forskjellig måte slitt og lidt. Summen var ikke stor, men den vilde magte at

bære henne et stykke længer ut i værden og derved også hurtigere frem.

Men som sol steg den tanke op, at nu kunde moren flytte til henne, hun kunde hvær dag gi sin mor glæde, hun kunde gjængjælle sin mor! Hun skrev et langt brev til henne hvær postdag, hun kunde næppe oppebie svaret. Da det kom, var det en stor skuffelse; ti Gunlaug takket, men mente »at hvær sat best i sit«. Nu lovte provsten at skrive, og da Gunlaug fik hans brev, kunde hun ikke længer dy sig, hun måtte fortælle sine sjøfolk og andre kjænninger, at hennes datter skulde bli noget stort ensteds og vilde ha henne til sig. Derved blev saken til et meget vigtigt spørsmål i byen, det blev avhandlet både på brygger og fartøjer og i alle kjøkkener. Gunlaug, som til denne tid ikke hadde nævnt sin datter, talte herefter aldrig om annet æn »min datter Petra«, likesom ingen herefter talte om annet til henne.

Men ænnu da det lakket mot Petras avrejse, hadde Gunlaug ikke git besked, hvilket bedrøvet datteren meget. Derimot blev det højtidelig lovet henne både av provsten og Signe, at de begge skulde komme in til henne, når hun første gang skulde optræ.

Sneen tok på at gli av fjællene, det grønnedes så småt på markerne. Det liv som ved vårens komme vågner på en jord mellem fjællene, er stort, som længselen var stor. Menneskene blir raskere, arbejdet lettere, rejsehugen ser ut over fjællene. Men Petra, skjønt hun længtes, hadde aldrig ælsket stedet og tingene som nu, hun skulde skilles fra dem; ja, det var som hun intil nu hadde forsømt dem, fordi hun først nu forstod dem. Hun hadde bare nogen dager igjæn der på gården; hun og Signe gik omkring og tok farvel med alle og alt — især med de steder de sammen hadde fåt kjær. Da mældtes dem av en bonde at Ødegård var oppe på Øjgarene, og at han agtet sig ned til dem. Pikerne blev begge ganske sky og hørte op at gå ut.

Men da Ødegård kom, var han så lvs og glad som ingen før hadde set ham. Hans ærend i bygden var at lægge en folkehøiskole der, og i den første tid, til han fik en lærer han likte, selv at styre den; senere vilde han sætte annet og mere i gang. Han betalte på den måte, sa han, noget av farens gjæll til bygden, og hans far hadde lovet ham at flytte til ham. straks huset var færdigt. Såvel provsten som Signe blev overmåte glade ved dette naboskap, Petra også, men det fallt henne dog fremmed, at nætop som hun rejste, bosatte han sig.

Provsten vilde at de dagen før Petras avrejse tilsammen skulde nvde den hellige nadver. Dermed fallt en stille højtidelighed over de siste dager, og når de talte sammen, skedde det halvt sagte. I skjær av denne stemning stod alt Petra gav sit øje for siste gang, med alvorlig tale. Det oplevede vilde gjænnemgåes, hun stod i avregningsforhold til det: ti intil nu hadde hun aldrig set tilbake, men kun frem. Nu møtte det alt-sammen, fra barndommen til idag. de første lokkende spanske viser sang atter, de mange forvillelser av uredig længsel, som hennes barndom og ungdom hadde dradd sammen, toges atter på og av igjæn, stykke for stykke, som man prøver gamle mål. Var der noget hun glæmte, sa hadde en ting i hennes nærhet minnelsen på rede

hånd; ti ved synet av den hadde hun engang tænkt på det, og tingen og tanken var siden forenet. Især hadde pianoet så meget at minne om, at det næsten var til overvældelse. Hun blev sittende ved det uten ret at kunne røre det, og spilte Signe, kunde hun næppe være inne. Hun var også helst alene; Ødegård og Signe forstod det og holdt sig for sig selv; alle mennesker så på henne med vemodig venlighed, og provsten gik i de dager aldrig forbi henne, uten at han strøk henne over håret.

Ændelig kom dagen. Det var en halvklar, dæmpet dag, det tødde i fjællene og grønnedes på akeren. De fire holdt sig hvær på sit værelse, til den tid kom at de sammen skulde gå i kirke. Der var foruten dem kun klokkeren og en fremmed præst tilstede; provsten vilde selv nyde det hellige måltid; men tillike vilde han holde skriftetalen; ti han hadde nogen særskilte ord at sige den bortdragende. Han talte som når de en helligaften eller fødselsdag sat ved deres bord hjæmme. Det vilde snart vise sig, mente han, om den tid hun med bøn til Gud om nåde idag avsluttet, hadde lagt et grunnlag. Intet menneske blir fullt sant, før det når sin rette gjærning. Det var en forkynnelsens gjærning hun fik, og den der kom med sanhed og holdt sig selv værdig, flk den største og varigste frugt. Gud brukte ganske visst ofte også de uværdige, så visst som vi i højere forstand alle var uværdige; han brukte vore

længsler. Men der er en forkynnelse som intet menneske tar ut av sin længsel alene, og d e n vilde hun dog vel prøve at nå; alle måtte stræbe at nå det største. Han bad henne idelig at komme tilbake til dem; ti d e t er meningen av menighed, at samfund i troen hjælper og styrker. Om hun fejlte, vilde hun her helst finne barmhjærtighed, og om hun selv ikke forstod hun var kommet bort, vilde de kjærligst kunne sige henne det.

De gik efter den hellige handling hjæm sammen, som de var kommet; men resten av dagen var de hvær for sig. Kun var Petra og Signe længe sammen på Petras værelse ut over natten.137 Fiskerjænten

Næste morgen vär avrejsen. Ved avskedsbordet tok provsten det ømmeste farvel. »Han var enig med hennes ven deri,« sa han, «at hun burde begynne sådan som hun nu engang var, og begynne alene. I den kamp hun vilde få, skulde hun prøve hvor det var godt at vite, at der ensteds sat nogen mennesker sammen som hun var viss på. Bare at vite med sikkerhed, at de bestandig bad for henne — hun skulde se det vilde hjælpe!« — han henvændte efter avskeden for Petra en velkomst til Ødegård. »At være forenet i kjærlighed til en og den samme var den skjønneste inledning til at ælske hinannen.« Provsten tænkte ved denne skål ganske visst ikke på det som i disse ord først gjorde Signe rød, dernæst Petra; om Ødegård var det, visste de ikke; ti ingen våget at se på ham.

Men da hæstene stod for døren, og de tre venner stod omkring den unge pike, og alt gårdens folk omkring vognene, hvisket Petra, da hun for siste gang omfavnet Signe: »Jeg vet jeg snart får høre stort nyt fra eder; Gud velsigne det!«

En timestid efter så hun kun de hvite tinder, som viste hvor stedet lå.

TOLVTE KAPITEL.

En aften tæt før jul var hovedstadens teater utsolgt; en ny skuespillerinne skulde optræ, om hvem der gik det største ord. Ut av folket — hennes mor var en fattig fiskerkone — hadde hun ved andres hjælp, som hadde set hennes ævner, nu nådd hit, og hun skulde gi stort løfte. Mellem publikum hviskedes mangehånde ting i den tid før tæppet gik op. Hun skulde ha været en skrækkelig jæntunge og siden som voksen været forlovet med 6 personer på en gang og ha holdt det gående i et halvt år. Hun skulde være biet ledsaget ut av byen av politivakt, fordi den var i fullstendigt oprør for hennes skyll; det var mærkeligt at direktionen tillot en sådan person at træ op. Andre påstod det138

Fiskerjænten

var ikke minste sanhed deri; hun var, fra hun var 10 år, opdraget hos en stille præstefamilie i Bergens stift; hun var en dannet, ælskelig pike, de kjænte henne godt, hun måtte ha et makeløst talent; ti hun var så smuk.

Andre sat der, som visste bedre besked. Først den over hele landet velkjænte storhandler med fisk — Yngve Vold. Han var kommet her tilfældig på en forretningsrejse; man sa rigtignok, at den glødende Spa-nierinne med hvem han var gift, gjorde ham huset hjæmme så hett, at han blot rejste for at avkjøle sig. Nu hadde han tat teatrets største loge alene og inbudt sine tilfældige bordfæller på hotellet til med ham at se på »noget allerhelvedes noget«. Han var i udmærket stemning, like til han fik se — var det også ham?

--i en loge i ånnen rad og med et helt sldbsmann-

skap omkring sig, — nej jo! — jo visst det var Gunnar Ask! Gunnar Ask, som ved morens penger var biet ejer og fører av »Den norske Grundlov«, var på kryss-ningen ut av fjorden kommet til at sejle side om side med et skib som førte navnet: »Den danske Grundlov«, og da Gunnar syntes at mærke at den vilde foran ham, kunde dog sådant aldeles ikke gå an; han satte alle de kluter på han ejde, det knaket i den gamle grunnlov, og følgen blev at han, for at knipe så længe og langt i vinden som bare muligt, satte skuten på grunn på et aldeles urimeligt sted. Nu lå han ufrivillig i byen, mens »Den norske Grundlov« blev lappet. Han hadde en dag i byen truffet Petra, som inhæntet ham og var så inderlig god imot ham både da og siden, at han ikke alene glæmte sit nag, men kallte sig selv den største tosk som deres fælles fødeby nogensinne hadde utski-bet, at han nogensinne kunde bilde sig in at ha fortjent en sådan jænte som Petra. Han hadde idag tat billet til forhøjet pris for hele sit skibsmannskap og sat med det stille forsæt at traktere det mellem hvær akt, og skibsmannskapet, som alle var fra Petras fødeby og

velset i morens beværtning, dette jordens paradis, følte Petras ære at være deres, og sat og lovte hværandre at de skulde klappe, så folk aldrig hadde hørt make.139 Fiskerjænten

Men nede i parkettet så man provstens stive, tætte liår. Han sat rolig, han hadde fortrodd hennes sak til en større. Ved siden av ham sat Signe, nu Signe Ødegård. Hennes mann, hun og Petra hadde just ændt en tre måneders utenlandsrejse; hun så lykkelig ut, hun sat og smilte over til Ødegård; ti mellem dem sat en gammel kone med kridhvitt hår, der stod op om hennes brune ansigt som en krone. Hun var højere i sætet æn alle omsittende, hun såes fra hele huset, og snart var også alle kikkerter rettet på henne; ti man sa det var den unge skuespillerinnes mor. Hun der bar en manns navn, gjorde også nu et så vældigt intryk, at hun lyste fred over datteren. Et ungt folk er fullt av forvæntning; det ejer tro på grunnkraften i sin natur, og synet av denne mor vakte troen.

Selv så hun ingen eller intet; hvad det var for grejer, det hele, brød hun sig lite om; hun vilde blot være med for at se om folk var gode nok mot hennes datter eller ej.

Det gik in på tiden; snakket døde hen i spænning, som litt efter litt begynte at ta alle og at gjøre dem gode.

Et stærkt slag av pauker, trommer og horn på én gang begynte ouverturen; »Axel og Valborg« av Adam Oehlenschläger skulde gå, og Petra hadde selv bedt om denne ouverture. Hun sat bak en kulisse og hørte på. Men foran tæppet sat den lille del av hennes lands-mænn som huset kunde rumme, i bæven for henne, som altid for den begynnelse hvor man vænter noget dyrebart av sit eget at komme til åbenbaring. Det var som hvær av dem selv skulde til; i sådanne øjeblik stiger mange bønner, også fra hjærter som ellers sjælden ber.

Ouverturen sagtnet av, fred fallt over harmonierne, de smæltet efterhånden hen som i solskin. Ouverturen sluttet, bange stillhed intrådte.

Så gik tæppet op.VORE BILLIGE SERIER

Frank Norris: Polypen.

Bernhard Kellermann: Tunnelen.

Hall Caine: Syndebukken.

Mathilda Malling: En Roman om Forstekonsulen. Georg Hermann: Jette Gebert. Georg Hermann: Henriette Jacoby. Arnold Bennett: En Himmelhund. Gabriele d'Annunzio: Lyst. Robert W. Chambers: Japc Charles Dana Gibson. Louise Jordan Miln: Mr. \ Katharina Newlin Burt: Br